

Wij zullen elkander wederzien

Woorden des levens bij den dood onzer dierbaren

J.J.L. ten Kate

bron

J.J.L. ten Kate, *Wij zullen elkander wederzien*. D.B. Centen, Amsterdam 1887 (5de druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/kate001wijz01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

II

‘This is a book for those whose friends, though once on earth, have now “passed into the heavens.” The subject of which it treats, must ever prove intensely interesting, so long as death continues to desolate our hearts and homes.’

J.M. KILLEN, *Our friends in Heaven*.

(Preface.)

[Voorwoord]

Met stille vreugde begroet ik dezen vijfden druk van mijne: 'Woorden des Levens bij den dood onzer dierbaren'. Ook nu heb ik daar slechts twee woorden bij te voegen: één van dank voor de goede plaats aan het goede woord geschonken; één van vernieuwden zegen over zoo menig bladzij, reeds gezegend aan menig hart.

Vele geliefde medepelgrims, die voor vijf-en-twintig jaren de eerste uitgave van dit boekken met dankbaarheid begroetten, zijn reeds vóoruitgegaan naar het Vaderhuis daar Boven; maar, niet waar? wij volgen, en het blijft intusschen voortruischen in ons reislied:

*'Een Wederzien aan 't eind der wegen
Heeft God in 't hart geprofeteerd!'*

En Gods profeciën zijn Ja en Amen.

Sept. 1887.

J.J.L. TEN KATE.

**De verlossing van ons lichaam.
Leerreden over Rom. VIII:23.**

Rom. VIII:23.

OOK WIJ-ZELVEN, DIE DE EERSTELINGEN DES GEESTES HEBBEN, WIJ OOK ZELVEN ZUCHTEN IN ONS-ZELVEN, VERWACHTENDE DE AANNEMING TOT KINDEREN, DE VERLOSSING ONZES LICHAAMS.

‘Het leven is mij Christus en het sterven is mij gewin.’ Indien er één woord in de Schrift dat andere woord bevestigt: ‘De wijsheid Gods is der waereld een dwaasheid,’ dan is het dit. Want voor den ‘natuurlijken’ mensch, voor de kinderen dezer waereld, bevat het een tweevoudig raadsel.

‘Het sterven is mij gewin,’ zegt Paulus, en daar schijnt al wat menschelijk in den mensch is, tegen in te druischen. ‘Hoe? de dood! hij is immers de uitblussching van het licht des levens; de verdwijning van al wat ons dierbaar is; de verwisseling van Gods lieve zoon en al de schatten en genietingen waarover zij opging, voor de kille duisternis van het graf, in troosteloze, bewusteloze, eindeloze eenzaamheid. Het sterven eene winst?... 't Is veeleer het grootste verlies; want alles kan herwonnen worden; alleen het verloren leven niet!’

Zoo spreekt de mensch van nature: hij verstaat de wonderspreuk niet; en durfden zijne lippen vertolken wat er op den bodem zijner ziel ligt, zij zouden geen geringer beschuldiging uitbrengen dan

die van overspanning en dweeperij. Van wáár dit? Het antwoord is niet verre: 't is, omdat bij hem de voorwaarde niet vervuld is, waarop dat schijnbaar zoo duistere woord een evangelie wordt vol van hemelsche klaarheid. Paulus toch zegt niet maar in 't algemeen, dat het sterven een gewin is voor allen en bij alles: maar bepaaldelijk dan, wanneer Christus ons leven is.

‘Christus ons leven!’... Nieuwe onbegrijpelijkheid!... Ondervraag nu wederom den ‘natuurlijken’ mensch, en hij zal u verklaren: ‘Het leven is mij - al wat mijn hoofd en hart vervult; dat is: de waereld, met haar lief en leed, haren arbeid en hare vermaken, haar goud en hare bloemen; al wat ik lief heb: mijn eer bij menschen, de betrekkingen die mijn eenzaamheid aanvullen en de banden weven die mij aan anderen verbinden: mijn gade, mijn kinderen, mijn vrienden; kortom: alles wat het leven aanbrengt op zijn bonten stroom...’

‘En Christus?’ Ja, bij deze vraag zal er een trek van verlegenheid, zoo maar niet van weêrzin op zijn gelaat zich vertoonen, en zoo hij oprecht genoeg is om niet te veinzen, zal het heeten: ‘Welnu, Christus is mij een schaduw over het leven: de ernstige verstoorder dikwijls mijner vreugde, een dreigende vinger tusschen de bloemen in mijn feestzaal. Of, zoo ik al, nu en dan, door tegenspoed of teleurstelling, mij voor een oogenblik met zijne strakke, boeteverkondigende, ijdelheidpreêkende somberheid verzoenen laat, dan is hij mij hoogstens een voorbijgaande gedachte, die zoo lang duurt tot de voorspoedszon weêr schijnt, of mijn aangeboren luchthartigheid, op vleugelen van aardsche hoop, weêr alle zorgen voor zich heendrijft.... Neen, neen, Christus is mijn leven niet, en mijn sterven blijft een verlies!’

Rampzalige taal, die een bittere, wanhopige jammerklacht wordt, wanneer, t' avond of morgen, de onverbiddelijke ure slaat,

waarop de waereld verdwijnt met al hare begeerlijkheid, en het brekend hart een godlijken troost behoeft om God te gemoet te durven gaan. Huiveren wij er van terug, en zoeken wij liever de leuze van Paulus tot de onze te maken; ja, rusten wij niet, eer wij die nog meer bepaald mogen uitbreiden tot het heerlijk woord van onzen tekst, en wij ook, ‘vol van de eerstelingen des geestes,’ in stille verzuchting ons mogen verkwikken aan de ‘verwachting der aanneming tot kinderen, de verlossing van ons lichaam.’ Of is het niet heerlijk, in deze vallei der zonde, der smarte en des doods, gerust te kunnen voortwandelen in de wèl gegronde hoop eener eeuwige zaligheid?

Mocht, onder Gods zegen, de tegenwoordige ure daaraan dienstbaar zijn, als wij, naar onzen tekst, overdenken: het zuchten en hopen der geloovigen!

I.

Onze Apostel begint het hoofdstuk, waaruit wij onzen tekst ontleenen, met een lofverheffing der zalige voorrechten en verwachtingen, die 't deel zijn van hen die Gods genade smaken en, dien tengevolge, nu dan ook Hem met hun gantschen wandel verheerlijken.

Voor hen is geen veroordeeling te vreezen; want zij zijn vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods, door Christus Jezus, dien God daartoe in de waereld gezonden heeft. Zij zijn niet meer naar den vleesche, bedenkende hetgeen des vleesches is, en alzoo Gode niet kunnende behagen: neen, door den geest de werkingen des vleesches doodende, mogen zij zich, als kinderen Gods en mede-erfgenamen van Christus, in de hope der zaligheid verheugen. Die hoop vertroost hen onder alle beproevingen: zij versterkt hen onder 't lijden, waarin zij met het gantsche schepsel

deelen; zij doet hen zelfs dat lijden zegenen, als een opvoedingsmiddel dat hen vormt voor de aanstaande heerlijkheid, die immers, spijt alle strijd en moeite, onbetwifelbaar zeker bleef.

Gij bemerkt het, mijne Vrienden! de Apostel ziet eerst rondom zich heen op de aardsche vergankelijke schepping, waarvan Adam het hoofd is, om straks den blik vooruit te werpen in de eeuwige geestelijke schepping, die Christus uit haar te voorschijn zal roepen, als de groote dag komt, waarop Hij alle dingen nieuw zal maken. Die aardsche schepping verkeert in een staat van verderfelijkheid. Met den val des menschen werd de aarde vervloekt, en het verderf sloop in de natuur. Daarmede greep een groote verandering in de gantsche aardsche schepping plaats: de heerlijke eenstemmigheid, die te voren in al haar deelen geheerscht had, werd verbroken; de levenskrachten, waarvan de werken Gods hier beneden doordrongen waren, vertraagden. In plaats van vrede, kwamen verdeeldheid en strijd; in plaats van een in Gods gemeenschap onvergankelijk leven, kwamen vergankelijkheid en dood in de waereld. Dit geschiedde buiten den wil van het schepsel, en met zijn eigenlijk wezen in tegenspraak. De geheele natuur toch huivert terug voor den dood: de plant keert zich van zelf naar het licht, het dier zoekt zijn voedsel en ontwijkt met een verwonderlijk instinkt wat het schadelijk is. Alles wil leven: alles wil zich in zijn bestaan verheugen; ja, nog een beter leven dan het tegenwoordige leven bereiken. Naar zulk een heerlijk leven, naar zulk een nieuwe en onvergankelijke Paradijsvreugde, ziet de gantsche lagere schepping met smachtend verlangen uit: gelijk de aanstaande moeder naar het oogenblik, waarop zij, van hare smarten ontbonden, het nieuwe schepsel ten leven baren zal.

En indien nu die gantsche lagere schepping alzoo reikhalst naar

den tijd, wanneer, naar de zinnebeeldige taal der Profeten, de wolf met het lam zal verkeeren, de zon en de maan helderder schijnen, de woestijn en de eenzame plaats vrolijk en lustig zullen bloeien: hoe zou dan niet in nog veel hooger mate de redelijke en zedelijke mensch, de geloovige Christen, naar een toekomstigen staat van heerlijkheid uitzien?

‘Ook wij,’ zegt de Apostel, ‘die de eerstelingen des geestes hebben, ook wij zuchten in ons-zelfen.’ Ook wij, die den geest, als eersteling en aanvang van den door God ons toegedachten grooten zegen en als onderpand der toekomstige volkomen verlossing, in ons hebben, gevoelen dat wij ons nog in een onvolmaakten toestand bevinden. Wij ook verkeeren in die zelfde barenswēen, waaronder de gantsche schepping zucht; want wij smachten, vooral niet minder dan zij, naar een aanstaande vernieuwing en verheerlijking.

Wij doen dat ‘in het binnenste,’ d.i. in ons-zelfen, van gantscher harte: - zeker met droefheid, want de tegenwoordige toestand kwelt en drukt; maar toch ook, door Gods genade, met een blijde, onbedriegelijke hoop, ‘verwachtende de aanneming tot kinderen, te weten de verlossing onzes lichaams.’ De uitdrukking komt in den beginne vreemd voor. Hoe? heeft Paulus niet ‘de eerstelingen des geestes,’ en moet hij dan de ‘aanneming tot kinderen’ nog verwachten als iets toekomstigs? Zijn de geloovigen niet reeds kinderen Gods? Zegt Johannes niet¹⁾: ‘Zoovelen Christus aangenomen hebben, dien heeft hij macht gegeven kinderen Gods te worden (namelijk) die in Zijnen naam gelooven.’ En wederom²⁾: ‘Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods.’ Ja, verklaart Paulus-zelf niet³⁾: ‘Gij zijt allen kinderen Gods, door 't geloof

1) Joh. I:12.

2) I. Joh. III:2.

3) Gal. III:26.

in Christus Jezus.’ En elders¹⁾: ‘Overmits gij kinderen zijt, zoo heeft God den geest zijns Zoons uitgezonden in uwe harten, die roept: Abba, Vader! zoo dan, gij zijt niet meer een dienstknecht, maar een zoon: en indien gij een zoon zijt, zoo zijt gij ook een erfgenaam van God door Christus’ -?

Zoo is 't. Maar de Apostel bedoelt hier met ‘aanneming’ niets anders dan de uitwendige, volkome openbaring dier aanneming. Gods geest getuigt met den geest der geloovigen dat zij kinderen Gods zijn: maar hier op aarde, waar zij nog in 't geloof en niet in de aanschouwing leven, missen zij nog de volle heerlijkheid van het kindschap Gods. Christus is hun leven, en daarom zullen zij niet sterven in der eeuwigheid en als een Koninklijk Priesterdom met Hem leven: maar hier beneden, zoolang de proeftijd duurt, is ‘dit hun leven nog met Christus verborgen in God²⁾.’

Dat geldt vooreerst van het nieuwe levensbeginsel-zelf des Christens. Wat menschenoog kan zien wat er in hem omgaat? Hoe stil en bedekt ontwikkelt zich de nieuwe mensch in zijn hart! Verborgten is de innerlijke zelfstrijd eener ziel, die zich losmaakt uit de banden der zonde, om de waarheid te gemoet te streven. Verborgten zijn hare verzuchtingen, bij het hongeren en dorsten naar gerechtigheid. Verborgten zijn de morgenflikkeringen der zelfkennis, der droefheid, des berouws, der verootmoediging voor den Heer, die elkander afwisselen in zijn binnenste. En wederom - verborgen zijn de invallende stralen van Gods genade, die het hart verlichten en verwarmen. Verborgten is het stilworden der ziel tot God, door de vertroosting van Christus' naam. Verborgten, het Abba-roepen des geestes; de nieuwe bewegingen der liefde tot God en den naaste; de worstelingen met de zonde, de overwin-

1) Gal. IV:6-7.

2) Coll. III:3, 4.

ningen in Gods kracht. Verborgen, eindelijk, zijn al die zoete, onuitsprekelijke voorgevoelens der zalige eeuwigheid. Van die Eeuwigheid is zijn Tijdelijk Leven de kiem, die in de tegenwoordige waereld diep begraven ligt, hier wel wortelt en groeit, maar eerst in de betere waereld volkomen zal uitbotten, bloeien en vruchten dragen.

Ja, ook met betrekking tot hun uitwendig leven, zijn de geloovigen nog niet openlijk aangesteld in de heerlijkheid der kinderen Gods. Zij zijn een heilig volk - en toch struikelen zij allen in vele. Hun burgerschap is in den Hemel - en toch zwerven hunne voeten nog over den aardschen pelgrimsweg. Zij zijn bestemd voor een eeuwige vreugde - en toch zijn de tranen der droefheid menigmaal in hunne oogen. Zij roepen elkander toe: 'Verblijdt u!' - en toch verzuchten zij: 'Ik ellendig mensch!' Zij zijn verkoren tot Koningen en Priesters - en toch vindt gij bij hen noch gedaante noch heerlijkheid. Zij smaken de eerstelingen van het manna dat verborgen is - en toch zwoegen zij hier dikwerf voor een schamel stuk broods in 't zweet huns aangezichts. Zij bezitten goederen die noch motte noch roest verteren, een onvergankelijke erfenis in de hemelen - en toch kan het hun gebeuren, dat zij als Lazarus hongeren of als Job verarmen. De onverderfelijke wacht hen - en toch verouderen en verstompen zij, naar lichaam en geest. Zij kunnen niet sterven in der eeuwigheid - en toch hebben zij den dood nog in 't gezicht. Zij zijn de verkoren erfgenamen van heel de aarde en hare volheid, die het Godsrijk en Zijnen burgers is toegezegd - en toch kunnen zij hier beneden vaak niet eens zoovéel voeten gronds koopen als noodig zijn om hun gebeente eene laatste rustplaats te verzekeren.

Neen, het blijkt ook uitwendig nog niet, dat zij aangenomen zijn tot Gods kinderen!.... En van waar dit? - De reden ligt

voor de hand: omdat zij de verlossing huns lichaams nog niet bezitten. Zij behooren met hun lichaam nog tot de tegenwoordige, bezoedelde, lijdende, vergankelijke schepping. Dat lichaam is het reiskleed, dat eerst moet afgelegd worden, wil het witte feestkleed der ruste worden aangetrokken. Dat lichaam is de tabernakel, die eerst verbroken moet worden, wil het huis dat niet met handen gemaakt maar eeuwig in de hemelen is, worden betrokken. Dat lichaam is de zaadkorrel, die eerst in de aarde moet vallen en sterven, wil hij levendig worden. Dit verderflijke moet onverderflijkheid aandoen, en dit sterflijke onsterflijkheid. Dan eerst zal het woord geschieden dat geschreven is: 'De dood is verslonden tot overwinning: dood, waar is uw prikkel? graf, waar is uw triomf?' Zoolang er nog één vijand overblijft, kunnen Gods kinderen als zoodanig niet leven en genieten. De laatste vijand nu die te niet gedaan wordt, is de dood: en hij wordt eerst te niet gedaan, als dit vleesch wordt afgelegd, d.i. als wij 'verlost worden uit dit lichaam.'

Is het dan wonder, zoo onze Apostel verklaart, dat Gods kinderen naar die verlossing smachten? Is het wonder, dat zuchten en juichen zich bij hem en hen samensmelt in één oogenblik, in dat woord dat wij overdenken, een woord der heilige smarte en der heilige hope tevens: 'Wij verwachten de aanneming tot kinderen, de verlossing onzes lichaams?'

II.

Des Christens zuchten en hopen geldt alzoo de aanstaande heerlijkheid van 't kindschap Gods, die zijn deel wordt bij de verlossing des lichaams. Geen wonder, dat hij in dat lichaam zucht; geen wonder, dat hij op de verlossing uit dat lichaam hoopt: want is 't niet een lichaam der zonde, een lichaam der smarte,

een lichaam des doods, dat hij omdraagt en waarvan de bevrijding hem is toegezegd?

Gods kinderen verwachten nog maar, bezitten nog niet, de aanneming, de aanstelling, de openlijke verheerlijking als Gods kinderen; want zij wonen nog in een lichaam der zonde.

Ik weet het wel, het lichaam-zelf is niet de bron of zetel der zonde. Dat is het hart. 'Van uit het hart des menschen,' sprak de grootste Menschenkenner, 'komen voort booze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijën, dieverijën, valsche getuigenissen en lasteringen.' Maar ach, hoe stelt dit lichaam, als de bedorven zinnelijkheid daarin heerscht, nog gedurig zijn leden tot wapenen der ongerechtigheid! Ja, ook waar Gods geest in het hart gebied voert, zoekt het lichaam met zijne 'schandelijke bewegingen' nog zoo vaak den beteren mensch daar binnen te binden en te overwinnen. Wij hebben den strijd tegen vleesch en bloed; tegen de leden die op de aarde zijn; tegen de begeerlijkheden die ombruischen door onze aderen. Het is het oog - dat opziet naar den Verboden Boom, om te ontwaren dat zijne vrucht goed is tot spijs of begeerlijk om verstandig te maken. Het is het oor - dat de fluisterstem der Verleiding opvangt en indrinkt en overbrengt naar het hart, dat, zoo het al overwint, toch niet overwint dan na heftigen strijd vol van vreeze en schaamte en worstelend gebed, en met verlies van de maagdelijke frischheid der onschuld. Het zijn de lippen - die de wacht overrompelen, voor haar uitgezet door de christelijke omzichtigheid, en nu eer zij het weet verrast door het ijdele, het booze, het toornige woord, indien maar niet door het onreine en Godbedroevende, dat met geen spade boetetranen kan worden teruggenomen. Het is de hand - die zich uitstrekt naar het ontzegde, die der ongerechtigheid, den wrevel, der misdaad te gemoet komt, als een

al te willig werktuig. Het is de voet - die het half weêrstrevig hart meêvoert naar de plaats der zonde, den kuil der schande, de diepte der ellende. Hoe vaak onderdrukt het lichaam de werkingen des geestes! Het hangt lood aan de vleugelen des gebeds. Het deelt zijn traagheid, zijn lusteloosheid, zijn aardschgezindheid mede aan de ziel. Het verstoort zoo menigmaal de sabbatsrust des gemoeds, of belemmert den christelijken moed tot het goede, zoodat we nalaten wat wij willen, doen wat wij ons niet voornamen, niet voltooien wat wij beginnen, en niet volbrengen wat wij wenschen! Hoe onafgebroken moeten wij waken, bidden en kampen om het vleesch te dooden. En hoe moeten wij ons-zelven onophoudelijk toeroepen: 'Weet toch en vergeet niet, dat onze oude mensch met Christus gekruisigd is, opdat het lichaam der zonde te niet gedaan worde, opdat wij niet meer de zonde dienen!'

Is het dan wonder, zoo de geloovigen zuchten bij de verwachting der aanneming tot kinderen, de verlossing van hun lichaam der zonde?

Zeker neen! Maar evenmin is het wonder, dat zij van vreugde gloeien, dat de zucht een juichtoon wordt, bij de overdenking der vaste hoop dat die verlossing hun zeker geschonken zal worden....

Een natuurlijk lichaam wordt er gezaaid: een geestelijk lichaam wordt er opgewekt. O, mijne Vrienden! stelt het u voor, zoo gij kunt, een omkleedsel te dragen, dat, wel verre van zich tegen onzen beteren, geestelijken mensch te verzetten, met hem in volmaakte overeenstemming is, hem te gemoet komt en helpt. Den Heer gelijkvormig te zijn. Geen vleesch meer, dat anders spreekt dan Gods geest in ons. Geen booze meer, die verzoeken kan. Geen zinnelijkheid meer, die verbijsteren kan. Geen Adam in ons.

Allen strijd geëindigd te voelen. Geen slagboom tusschen Gods wil en onzen wil. Geen wet meer in de leden, die krijg voert tegen de wet des gemoeds, maar ééne wet: Gods wil; en één wil: Gods wet! Onbelemmerd in denken en gevoelen, te bedenken al wat lieflijk, al wat rechtvaardig is, al wat welluidt, al wat deugdelijk en loflijk is bij God en de Zijnen. Gods nabijheid alom te ontwaren. Geen wenschen te kennen, dan dezulken die uitgaan tot Hem en zich oplossen in Hem, gelijk alle stroomen zich oplossen in de zee. Onbelemmerd toe te nemen, door geen logge stof verhinderd, in kennis en heiligheid. Op te klimmen, ongekluiserd door den aardschen ledenlast, van licht tot licht, van deugd tot deugd, bij een hersteld evenwicht van alle krachten en gaven. Een nieuwe waereld te zien opengaan, die, bij alle onuitputtelijke verscheidenheid, telkens hare éénheid terug vindt in Hem, uit Wien, door Wien en tot Wien alle dingen zijn. En zóó zonder hinderpaal vooruit te streven naar het doel: ‘Weest volmaakt, gelijk uw Vader die in de hemelen is!’ Is dat geen zalige verwachting? En is het niet gants natuurlijk, dat Gods kinderen naar hare vervulling uitzien, meer dan wachters naar den morgen?

Maar die verlossing die zij wenschen en verwachten, is ook, in de tweede plaats, dáárom voor hen een voorwerp van verlangend zuchten en verbeidend juichen, omdat het de verlossing zal zijn niet slechts van een lichaam der zonde, maar ook van een lichaam der smarte.

Dat lichaam heeft smart en geeft smart. Het heeft zijn eigen stoffelijk lijden niet alleen, maar brengt ook vaak de ziel in lijden, gelijk deze wederkeerig het lichaam pijnigt. - Ons lichaam deelt de prikkelbaarheid, de wisselvalligheid, de broosheid der stof, waaruit het genomen is. Wat al nooden, wat al behoeften dringt

het ons op, die, onvervuld, met smarten slaan!... Is de honger niet een scherp zwaard? Kan de dorst niet branden als vuur? Koude, hitte, arbeid, nijpen en drukken ze ons niet op hunne beurt? En wie zal ze tellen, al de ziekten en kwalen, die ons folteren kunnen, eer de ure der ontbinding geslagen heeft?... En ware het alleen de stof, die daaronder leed! Maar de band tusschen ons lichaam en onzen geest is zoo nauw, dat de gewaarwordingen des eenen zich pijlsnel aan den andere mededeelen. - Zoo gaat de ziel vaak gebukt onder den last die de leden drukt. Het lichaamswee wekt ongeduld: het ongeduld doet klagen en morren: het klagen en morren veroorzaakt schaamte en smart, die wederom voor datzelfde lichaam de pijn verdubbelen. Want gelijk het lichaam machtig is om den geest te bestrijden en vaak te verwinnen, zoo is het tegelijk alzo machteloos, dat het op zijne beurt door de werkingen des geestes, de driften des harten, de bewegingen des gemoeds, de gewaarwordingen en aandoeningen der ziel, gekrenkt, gebogen, gefolterd, versleten wordt!....

Neen, 't is niet immer de plotselinge krankte, die den aardschen tabernakel doet krimpen van weedom, niet immer de tijd, die den bloes wegvaagt van de wangen, het vuur der oogen bluscht, de haren doet vergrijzen, de borst pijnlijk doet ademen, het hoofd buigt naar de aarde. Ook de armoê, ook de ellende der waereld, ook de rampen en weêrwaardigheden des levens, ook de teleurstellingen en grieven, ook het hartzeer, met één woord, doen het lichaam lijden, dat het lijden der ziel nu verdubbelt.

Neen, geen wonder, nog eens, dat de Christen vaak zucht onder dat kruis, dat hij overal meê moet dragen, en verzucht naar den dag der verlossing!

Geloofd zij God! die verlossing komt, Gods kinderen zullen ontslagen worden van het lichaam der smarte, en in hunne nieuwe woning zal geen rouw meer zijn, noch moeite, noch gekrijt.

‘Het lichaam wordt gezaaid in zwakheid: het wordt opgewekt in kracht.’ Geen zonde meer daar binnen, die de ziekte der ziel was: en daarom ook geene ziekten meer in het lichaam, die de gevolgen der zonde zijn. Geen kwelling meer in het hart, dat verheven is boven den invloed der eerste dingen: en daarom dan ook geen kwalen meer, ombruischende in de aderen en rondspokende door de leden, zoolang wij in dit dal der schaduwen vertoeven. Geen honger meer; geen dorst meer; geen koude meer die verkleumt; geen zon meer die verschroeit; geen arbeid meer die verstijft; geen overspanning die knakt. Alle oude wonden gesloten, en voor nieuwe wonden geen plaats meer. Geen rampen of zielesmartten, die ontijdig het veege lichaam ineen doen zakken, als een ondermijnde woning. Maar het brandend zweet van het nu blinkend voorhoofd gewischt; de bijtende tranen gedroogd van het verjeugdigd gelaat; alle rimpels geslecht; alle voren geëffend; alle zwakheden weggenomen; alle gebreken hersteld; elke trek, elke speling op het aangezicht, gelouterd en verheerlijkt. De oogen blinkende van den koninklijken glans der hoogste liefde, vreugde en vrede. Met één woord, het geheele huis des geestes stralende van het afschijnsel der heerlijkheid Gods, die, onder onuitsprekelijke vreugde, in de verlostte ziel is uitgestort!

O, wij verstaan het, het is de blijdste hope, de hope der zaligheid-zelve, die den Christen doet verlangen naar de verlossing uit het lichaam der smarte, die hem de voorrechten van het kinschap Gods eerst recht zal doen smaken!

En nog eens, voor het laatst, die verlossing die zij wenschen en wachten, doet hen zuchten en juichen, omdat het, eindelijk, de verlossing zal zijn niet slechts van een lichaam der zonde en een lichaam der smarte, maar ook van een lichaam des doods!

Een lichaam des doods!... Ja, wij dragen het om, zoolang wij hier beneden zijn, van onze intrede in het leven af aan.

Wij worden geboren om te sterven, en beginnen te sterven als wij geboren worden; ja, wij sterven dagelijks. Dat is: niet alleen verkeeren wij, met alles wat ons lief en dierbaar is, op aarde onophoudelijk in gevaar om elkander onder de aarde te ontzinken, maar werkelijk snellen wij met elken dag, met ieder uur, met iedere sekonde - den dag, het uur, de sekonde van ons verscheiden te gemoet. Onze polsslagen zijn geteld, en zij vliegen weg onder onze hand, zonder poozen, zonder wederkeeren, tot geen pols meer klopt.

Zeker, zoo wij in Christus Jezus zijn, heeft de dood zijn scherpen prikkel voor ons verloren, want de prikkel des doods is de zonde, en Christus heeft ons van den vloek der zonde verlost. Maar toch, ook voor den geloovige blijft de dood toch nog altijd een beschamend, een bedroevend, een huiveringwekkend verschijnsel: en hij gevoelt het, geen ware, geen duurzame, geen volkomen kindervreugde in God voor hem, eer het uit zijne toekomst voor eeuwig is weggenomen! - Beschamend is hem de gedachte aan het lichaam des doods: want zij herinnert hem - zoo hij het anders vergeten kòn! - dat hij een zondaar is; want de dood is de bezoldiging der zonde, en indien hij geen zondaar ware, hij zou niet behoeven te sterven. - Bedroevend is hem de gedachte aan het lichaam des doods: want zij herinnert hem - zoo hij het anders niet ervaren had! - dat ook de zijnen het

omdragen, en dat elk volgend oogenblik hem een vaarwel van brekende lippen kan te gemoet voeren. En dat woord van: 'Vaarwel,' ook waar wij hopen en gelooven, ook waar het zich in een: 'Tot weêrziens' oplost, is altijd hard: hardst voorzeker voor den achterblijvende, die midden in den strijd blijft staan, verarmd aan zijne dierbaarste bezittingen. - Maar huiveringwekkend ook is de gedachte aan het lichaam des doods. De hand, die geest en lichaam scheidt, is zoo geheimzinnig; de verborgenheden der stervensure zijn zóó ondoorgrondelijk; de verandering, die de laatste dag in het lichaam doet ontstaan, zóó geweldig en zóó droevig... Hoe zal 't hem zijn, als het jongste zweet op 't voorhoofd rijst; als de onnatuurlijke scheiding van wat oorspronkelijk niet bestemd was om gescheiden te worden, den geest doet verrijzen naar den Vader der geesten, het lichaam doet vergaan tot stof in het stof, in een verborgen hoek der aarde?... Ziet, hier is geen kondschapper die wederkeerde; en zoo er vroeger één herrees uit de groeve, geen Lazarus heeft ook met een enkel woord gerept van de geheimen des doods, en de verrezen heiligen naast Jezus' kruis verschenen in Jeruzalem, maar - bleven sprakeloos voor ons.

O, het is geen wonder, zoo de voorstelling van het aanstaande sterfbed der onzen en van ons-zelfen ons wel eens doet verzuchten: 'Ik ellendig mensch, wie zal ons verlossen van het lichaam dezes doods? Ik wenschte reeds ontbonden en bij Christus te zijn!..'

Welnu, Geliefden! die verzuchting lost zich op in dezen juichtoon der blijde verwachting: 'Dat zal eenmaal anders worden!' Van het lichaam des doods zullen wij eerlang verlost worden en daarmede van de vreeze des doods, van zijn pijn en zijn overmacht beide.

'Het lichaam wordt gezaaid in verderfelijkheid: het wordt opge-

wekt in onverderfelijkheid.' Gelijk wij het beeld des Aardschen gedragen hebben, zoo zullen wij ook het beeld des Hemelschen dragen. De Aardsche Mensch dien wij geleken, is de eerste Adam, die sterven zag en sterven moest. De Hemelsche mensch is de tweede Adam, is de Heer uit den Hemel, die van onsterfelijken omringd is en zelf levend is tot in alle eeuwigheid.

O, onuitsprekelijk zalige gedachte, een vreugde te genieten die niet eindigen, niet eenmaal zelfs verpoozen zal! De zijnen daarbij naast zich te hebben, onafgebroken en altoos. Den Heer te volgen waar hij ons heen leidt, door Gods onvergankelijke hemelen, met een voet die niet meer verstijven, met een oog dat niet meer verduisteren, met een hart dat niet meer breken kan... Ontwaakt te zijn voor eeuwig, uit elken slaap, ook uit den laatste: om te blijven waken, zonder vermoeid te worden - te blijven werken, zonder zich de taak onvoltooid uit de kille vingeren te voelen wegrukken; altijd jong; altijd krachtig; altijd vol des levens en der levenskrachten; ja, der levensvolheid, uitgaande van Hem die het Leven is! Eeuwig te zien, van aangezicht tot aangezicht, wat wij hier slechts bij oogenblikken als een raadselachtig spiegelbeeld voorbij zagen zweven. Eeuwig te hooren, wat wij op Aarde niet hooren konden en wat in den Hemel nooit genoeg gehoord kàn worden. Eeuwig in het harte om te dragen, wat hier tot het hart ter nauwernood kan opklimmen. Gode gelijkvormig te zijn geworden, den alleen Onverderflijke - onverderflijk in Hem! En zóó, als kinderen het beeld des Vaders, zóó als broeders en zusters de gelijkenis des Eerstgeborenen te dragen, in al wat wij zijn en hebben....

Hoe zal ons dan, ja dàn wel zijn?

Hoe ons dan zijn zal, weten wij niet; maar de geloovigen weten hoe hun te moede is bij de verwachting zulker dingen. En hunne ziel is

in hen als in barensood, reikhalzende naar het nieuwe leven; en zij zuchten van verlangen en zij juichen van hope, bij de toezegging der aanneming tot kinderen, de verlossing huns lichaams!

Ik heb mijn raak voleindigd. Neen, toch nog niet voleindigd, want nog ééne vraag zweeft mij op de lippen, die ik niet weêrhouden mag. Is ook ù dat heilig zuchten en hopen bekend, waarvan wij gesproken hebben? Verlangt gij ontslagen te worden van dit uw lichaam der zonde, der smarte, des doods? en zoo ja, doet gij dat op goede gronden?...

Vreest gij den dood - of verlangt gij naar hem? -

Vreest gij hem?.... Dat is niet: Ontwaart gij die onwillekeurige huivering, die elken zondaar kan aangrijpen bij de gedachte aan de bittere bezolding der zonde, ook nadat hij heeft aangenomen en beleden, dat zij door Christus voor hem is aanvaard? Dat is nog minder: Deinst uw vleesch en bloed terug voor den verpletterenden slag, die den tabernakel van één zal scheuren, wier pennen zoo diep en zoo vast zijn geslagen in den bodem uwer zinnelijke menschennatuur? - Want op beide vragen zoudt gij: ja! kunnen zeggen, zonder nochtans daarbij den dood waarlijk te vreezen. Vreest gij den dood met uw h a r t? Vreest gij den dood - niet zoo zeer om hem-zelven, dan wel om hetgeen op hem volgen moet? - Grijpt een onverwinnelijke angst u aan, bij de gedachte voor het aangezicht Gods te moeten verschijnen en rekenschap te geven van 't geen gij gedaan hebt in het vleesch, hetzij goed, hetzij kwaad, en vergolden te worden naar uwe werken? - Gij onderstelt dus, dat gij door uwe werken niet gerechtvaardigd kunt worden bij den driemaalheiligen God, die 'een verterend vuur' is? Hieraan althans doet gij wèl, want tegen de wet zal niemand bestaan... Maar arme, naakte, verloren zondaar! weet gij dan

niet dat er een Zaligmaker is, Wiens gerechtigheid u kleeden, Wiens tusschenkomst u behouden kan? - Gij weet het! - Maar gelooft gij het ook?... En zoo neen! waarom dan toch niet? Zoolang gij het niet gelooft, kan u die wetenschap niet baten. O, ontzettend zou het geweest zijn, zonder eenige hoop op verzoening geboren en gestorven, den rechtvaardigen Vergelder in handen te hebben moeten vallen, die reden had te zeggen: 'Goed heb ik u gemaakt naar lichaam en ziel: waarom zijt gij kwaad geworden? Mijn toorn blijve op u!' Maar onuitsprekelijk ontzettender zou het nu zijn verloren te gaan, nu ons gantsche leven niets anders is dan een onophoudelijk vernemen van de teedere smeekstem des Barmhartigen, die als met vaderlijke tranen bidt: 'Daar is verzoening en vergeving: mijn zoon, geef mij uw hart! Neem Jezus aan en mijn hemel staat u open!'

Neemt Jezus aan. Ja, doet het nog, gij die het tot heden verzuimd hebt. Het is laat: maar niet te laat. Gij kunt Hem niet missen, en Hij die u zou kunnen missen, Hij wil het niet. Hij wenscht van u aangenomen te worden, en wacht alleen tot gij dat óók wenscht, om u aan te nemen voor immer!... Dààr staat gij, kind van één dag! op de buigende zode, die alleen nog maar u gescheiden houdt van uw graf, dat onder uwe voeten gaapt. Aan uw linkerhand staat - de Dood, met al zijn schrikken en vervaarnissen, met zijn stekenden prikkel en al de gruwzaamheden des schimmenrijks. Aan uw rechterhand staat - de Eeuwigheid, met het vonnis der verwerping, met den worm die niet sterft, met het vuur dat niet gebluscht wordt! Maar vóór u staat - Jezus, met uitgebreide armen... Werp er u in - en de Dood zal verdwijnen, en de Eeuwigheid zal van gedaante veranderen: want daar is geen verdoemenis voor die in Christus Jezus zijn, en die in Hem gelooft, zal niet sterven!...

Getuigt dat hier - niet gij, o Zaligen! die daar boven reeds wandelt in het eeuwige licht. Wij weten het, gij zult den berg uwer heerlijkheid niet verlaten, om, al ware 't ook maar één oogenblik, terug te keeren tot deze lage vallei, waaruit de Koning des levens u voor immer heeft weggedragen. Gij kunt het niet en - gij begeert het niet. Het behoeft ook niet: want wij hebben een wolk van getuigen hier rondom ons liggende. Die wolk vormt gij, armen van geest; reinen van harte; kinderlijke zielen; heldhaftige strijders! die, langs den weg des geloofs en der vernieuwing, aan Christus' hand tot God zijt teruggekeerd, en nu voortworstelt, door alle deuren en slagboomen heen, naar Zijn open Hemel! Dáár wandelt gij reeds, naar de verzekerdheid van uw hart, dat met de waereld heeft afgerekend en nu van haar niets meer wacht, noch aan haar iets meer te geven heeft, om alles aan God te geven en alles van God te verwachten!

Uw lichaam-alléén is nog beneden, en daar is nog maar ééne poort overgebleven, die uwe hope scheidt van haar volle vervulling. Die poorte heet: 'uw graf.' Gij zult er niets in achterlaten dan den versleten reismantel, die daar boven niet meer noodig is, omdat gij er blijven zult in de woonstede die eeuwig is in de hemelen. Gij behoeft niet te sterven om haar te zien opengaan: want gij zijt gestorven, van den heildag af, waarop gij met Christus gekruist werdt!...

O, gij gelukkigen, vergeet niet d a t gij het zijt: en herinnert u onophoudelijk d o o r w i e n gij het werdt! Duurt het oogenblik, waarop de laatste grendel zal worden weggeschoven, langer dan gij gemeend hadt, - oefent u in de lijdzaamheid, die wacht en niet vooruitloopt, die duldt en niet haast, en de zoetste bevinding werkt der zekerste verwachting!.... 'Zalig die het heimwee hebben, want zij zullen thuis komen.' Of, zal de ure

der verlossing misschien spoediger slaan dan gij hadt vermoed: welnu, des te beter! Want in geen geval kondt gij u verrekenen, die alle dingen schade hebt gerekend bij het uitnemende gewicht der aanstaande heerlijkheid, en dagelijks uwe dagen hebt leeren tellen, opdat gij een wijs harte bekomen mocht!.. Houdt dan de lampen brandende, want gij weet den dag noch de ure, waarin de Hemelsche Bruidegom komen zal. Dit weet gij: bij elken klokslag van den toren, is Hij een uur dichter, bij elken polsslag een voetstap nader bij.

Hoort! Zijne schreden ruischen in ons midden.

Heer, wie zal de eerste zijn?

Wij danken U dat wij leven; wij danken U dat wij sterven mogen.

Hetzij wij leven of sterven, wij willen het U doen, o Heer! want gij zijt ons deel in eeuwigheid.

AMEN.

**Het wederzien hiernamaals.
Leerreden over Joh. XVI:22.**

Joh. XVI:22.

IK ZAL U WEDEROM ZIEN, EN UW HART ZAL ZICH VERBLIJDEN, EN NIEMAND
ZAL UWE BLIJDSCAP VAN U WEGNEMEN.

Wij zijn van gisteren en weten niet. Toch is de zucht naar kennis niet alleen een der eigenaardigste kenmerken, maar ook een der schoonste voorrechten onzer natuur. Het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen; maar wij weten, dat, als Christus zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen, want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is. Is het dan wonder, dat wij menigmaal uit de diepte van dit eerste leven een blik naar boven slaan, of wij, door den sluier der verborgenheid heen, een enkelen lichtstraal mochten opvangen van de heerlijkheid van dat tweede leven, die hier niet gezien wordt, maar die God heeft weggelegd voor allen die Hem liefhebben? En als wij nu, den één voor, den andere na, van onze zijde zien verdwijnen, op den weg dien wij gaan, in het huis waar wij wonen, aan den disch waar wij aanzitten; als wij telkens en telkens weêr zoo menig vriendelijk oog zich zien sluiten, dat ons met zijn licht verblijdde en vertroostte; als wij allengskens eenzamer en eenzamer de pelgrimsreis voortzetten

naar het huis des Vaders - nog éénmaal, is het dan wonder, dat wij ons dáár soms in den geest verplaatsen, en, peinzende aan die allen die ons vóór zijn gegaan, de vrage voelen oprijzen in ons binnenste: ‘Zal ik hen wederzien? Zal daar eene herkenning plaats hebben?’ De vraag kan voor niemand onzer onverschillig zijn; want wie is onder ons die niemand mist en eens door niemand gemist zal worden?

Ik wenschte eene poging te beproeven, of het mogelijk ware haar eenigermate te beantwoorden, en sloeg den Bijbel open, of ik een klaar en bestemd woord mocht vinden, dat in het volle licht der openbaring de toestemming boven twijfel stelde. Maar zoodanig woord vond ik niet; en bij eenig nadenken werd het mij duidelijk wáárom ik het niet vond: maar duidelijk evenzeer, dat ik als Evangelieprediker mijn roeping niet te buiten zou gaan, wanneer ik die vraag nochtans op den christelijken kansel bracht, indien ik hare beantwoording kon vasthechten aan een zoodanige uitspraak, die althans zijdelings daartoe het recht gaf.

Zulk een uitspraak meende ik gevonden te hebben in het voorgelezen tekstwoord.

Het is een woord van Jezus uit de afscheidsreden tot zijne Apostelen in den laatsten nacht voor zijn lijden en sterven. Het Avondmaal is gevierd, de lofzang gezongen: zij gaan uit naar den Olijfberg. En nu, al wandelende naar den hof der smarte, opent de getrouwe Heiland het hart voor de Zijnen. Nog éénmaal kondigt Hij hun zijn lijden aan, als door Gods Profeeten voorspeld, als nochtans voor hen, zwakke jongeren, een steen des aanstoots, want zij zouden Hem verlaten en verloochenen. Hij waarschuwt hen tegen ontrouw aan Hem en liefdeloosheid jegens elkander, tegen moedeloosheid bij de haat en miskening der waereld, en vertroost hunne harten over Zijn aanstaande scheiding door de belofte des

heiligen Geestes, die hen zelf in de waarheid zal leiden, en tevens de waereld overtuigen van zonde en van gerechtigheid en van oordeel. ‘Die Geest,’ zegt hij, ‘zal mij verheerlijken, want hij zal 't uit het mijne nemen en zal 't u verkondigen!’ En als ware deze toezegging nog niet genoeg om de afscheidstranen te verzoeten, zoo laat nu de Heer er bemoedigend op volgen: ‘Een kleinen tijd en gij zult mij niet zien, en wederom een kleinen tijd en gij zult mij zien, want ik ga henen tot den Vader. Voorwaar, voorwaar, ik zeg u, gij zult schreien en klagelijk weenen, en bedroefd zijn, terwijl zich de waereld verblijdt, maar uwe bedroefdheid zal tot blijdschap worden. Gij hebt nu wel droefheid, maar ik zal u wederzien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uwe blijdschap van u wegnemen!’ Zoo belooft hij hun dan vóór de poorte des grafs een zalig Wederzien na de opstanding. Die blijdschap zou juist uit hunne droefheid geboren worden, en voorts door geen dood des Heeren meer worden verbroken, ja nimmermeer ophouden. De Heer heeft woord gehouden: zij hebben Hem wedergezien, den Verheerlijkte, nog veertig dagen op aarde, en nu reeds achttien eeuwen in den Hemel! En wij ook, zoo wij volharden, zullen Hem zien gelijk Hij is, en al Zijne jongeren met ons. Zoo brengen wij dan het woord van onzen Meester op ons-zelfen over, wien Hij immers in alles gelijk is geworden, uitgenomen de zonde. Hij, de waarachtige Mensch, die ons tot ware menschen wil maken, geeft ons in Zijne heerlijkheid uit lijden, en al wat daarmee in verband staat, het beeld van onze eigen toekomst te aanschouwen, zooveel wij in Hem zullen gevonden worden. Komt, gaan we dan van Zijn woord uit, bij onze tegenwoordige beschouwing van het Wederzien Hiernamaals, en leeren wij dat achtereenvolgens kennen als:

- I. Een menschelijk verlangen,
- II. Een christelijken wensch,
- III. Een hemelsche hoop,
- IV. Een heerlijke verwachting;

- om met een woord van waarschuwing en vertroosting het overwogene te besluiten.

I.

Het Wederzien der onzen hiernamaals is een Menschelijk Verlangen. - Zietdaar in de eerste plaats u een waarheid genoemd, mijne vrienden! die ik zoo algemeen en zoo onweêrsprekelijk geloof, dat hare opzettelijke verdediging een overtollig werk mag heeten.

Verre van mij dan ook de poging om te willen bewijzen wat geen bewijs behoeft, omdat gij mij de slotsom gewonnen geeft reeds eer het betoog is begonnen. Al wat ik wil, is u herinneren, dat dit verlangen inderdaad, wel verre van door beweegredenen van buiten in ons verwekt te zijn, veeleer zijn grond heeft in het wezen-zelf onzer natuur. Immers, het ontstaat uit een dubbele behoefte der menschheid, zoo diep geworteld, dat men eer het hart zou verscheuren dan haar wegrukken uit zijn bodem: zij heeten

behoefte aan onsterfelijkheid, en
liefde tot de onzen.

Of is het niet zoo, mijne medechristenen! als wij ons een Wederzien hiernamaals verbeelden, ligt daarbij niet stilzwijgend ten grondslag ons verlangen naar Onsterfelijkheid? Het geloof aan zulk eene onsterfelijkheid woont, met meer of minder bestemdheid, in het binnenste van alle menschen. 't Is waar, sommigen

hebben haar stoutweg ontkend: maar het is hun gegaan even als den Godloochenaars: het geweten, vaak plotseling ontwaakt, maakte hen tot leugenaars en deed hen, in weêrwil van zichzelf, geloof hechten aan 't geen zij-zelf met alle inspanning als een dwaasheid trachtten te verwerpen. En die onsterfelijkheid, wier zekerheid zich, spijt alle drogredenen der zinnelijkheid, opdringt aan het verstand en de conscientie, is een zich-zelf bewuste persoonlijke zelfstandigheid. Spreekt den stervende zooveel gij wilt van een onvergankelijk overblijven zijner nagedachtenis bij de menschen, of van de voortzetting van zijn leven in dat zijner nakomelingschap; predikt hem een terugvloeien van zijnen geest in de Godheid, waaruit hij zijnen oorsprong heeft, gelijk de stroom, uit de dampen der zee geboren, zich straks wederom spoorloos oplost in den schoot der zee. Hij zal het hoofd schudden en andwoorden, dat gij met zulke troostredenen zijn hart niet kunt verkwikken. En geen wonder! wij gevoelen het, dat het niets dan woordspeling is, den naam van Onsterfelijkheid te geven aan de instandhouding onzer gedachtenis, indien deze al mogelijk ware; - dat de mensch maar niet een lid is van het mensdome en alleen het leven van zijn geslacht leeft, gelijk de plant en het dier, maar bovendien ook zijn eigen leven leeft en een bestemming heeft voor zich-zelfen; - dat hij die bestemming niet volkomen bereikt in dit leven van vorming en voorbereiding, en dat alzoo zonder de mogelijkheid om haar in een volgend leven te bereiken, zijn geheel verblijf hier beneden niets dan eene nuttelooze verschijning, ja, de onwezendelijkheid-zelve zou zijn geweest. Neen, ons IK willen wij behouden en ontwikkelen; ons zelve willen wij in de eerste plaats hervinden. Met persoonlijke zelf bewustheid en zelfstandigheid wenschen wij voort te leven: want - om ons bij ons onderwerp te bepalen - zoo wij verlangen de onzen hier-

namaals weder te zien, het is evenzeer om door hen herkend te worden als om hen te herkennen.

Daar komt dan de Liefde tot de onzen bij. Zeker, er is een natuurlijke liefde, die zich gelden doet bij elken mensch die nog niet geleerd heeft, den laatsten trek van het Goddelijk Beeld in zijn hart te verwoesten. Indien het waar is, dat de zonde in den mensch een neiging heeft verwekt om zijn naaste te haten, het is even waar, dat de neiging om zijn naaste lief te hebben daartegenover staat, als de overgeblevene sprank van het vuur der Liefde, dat in zijn oorspronkelijken staat in hem leefde. Indien de vatbaarheid om te beminnen uit ons binnenste verdwenen ware, dan ware ook het aanrakingspunt verdwenen, waar zich het Goddelijke met het Menschelijke ontmoeten kunnen: met andere woorden, dan zouden wij opgehouden hebben menschen te zijn En inderdaad, wie heeft ze niet, die hij, zij 't dan op zijne wijze, d.i. vaak gebrekkig en zelfzuchtig, maar nochtans innig lief heeft? Wij zijn van het Ouderlijk Huis af aan gewoon aan het gezellig verkeer en den vertrouwelijken omgang met hen, die in de eerste plaats door de banden des bloeds aan ons verbonden zijn. De kring van hen, met wie wij leven en 't leven genieten, heeft zich sedert steeds uitgezet. In onze eigene woning en daarbuiten zoeken wij dagelijks de aangezichten, wier aanschouwing ons een lieflijke gewoonte werd; de handen, die ons zegenen en van ons gezegend worden; de harten, die aan de onzen op 't nauwste verknocht zijn. En welk een smarte nu, hen één voor één van onze zijde en uit ons oog te zien verdwijnen! Wij gevoelen het pijnlijk bij ieder Vaarwel aan den grens van tijd en eeuwigheid: die scheiding moest niet zijn, de dood moest daar niet wezen! Maar nu zij er is en hij niet ophoudt de bezolding der zonde te betalen, is dit althans nog een zweem van overwinning in de treurige nederlaag, dat ons hart

niet vergeet wie het eenmaal beminde. Het beeld der verstorvenen wandelt met ons voort hier beneden. Wij gedenken hunner in onze vreugde en hunner allermeest in ons lijden. En wie ook later dit leven aanbrengt om hunne ledige plaatsen te bezetten; wat wij ook verwachten van de ontmoeting der onbekenden in het leven hiernamaals: ons oog keert zich onwillekeurig met heimwee naar de graven, waar onze welbekenden slapen; en wij fluisteren het hunner assche toe: 'Zullen wij elkander weêrzien daar ginder, weêrzien en herkennen?'

Gewis, dat verlangen is menschelijk, want uit twee menschelijke behoeften is het geboren. Alleenlijk, dat bevredigt ons niet: want wij weten het, niet alles wat wij menschelijk noemen, is geoorloofd, sints onze natuur door de zonde bedorven is. Spreekt zelfs niet de Apostel van een 'natuurlijken mensch' in tegenoverstelling van den 'geestelijken mensch?' en is die zucht naar wederzien en herkenning in den grond der zake niet bloot zinnelijk van aart, een begeerte onzer lagere natuur, die liever moest worden onderdrukt dan gevoed? Het is niet genoeg te erkennen dat wij verlangen: de vraag is, of wij mogen verlangen. Welnu, wij mogen 't: het menschelijk verlangen is een Christelijke Wensch; want wel verre van in strijd te zijn met Gods deugden of met onze eigene bestemming, is hij daarmede veeleer in overeenstemming.

Ons verlangen naar een wederzien en herkennen der onzen hiernamaals is geoorloofd: want het is niet in strijd met Gods deugden: noch met Gods almacht, noch met Gods liefde, noch met Gods wijsheid.

Niet met Gods almacht. Want schoon het waar is, dat de dood ons lichaam ontbindt, onze gelaatstrekken uitwischt, onze oogen bluscht, en weldra niets van onze vroegere uiterlijke gedaante

overlaat dan een handvol stof en een onherkenbaar lijkgebeente - wat zou den Almachtige kunnen verhinderen de herkenning der verheerlijkten te doen plaats hebben, waar immers de wezendlijke persoonlijkheid niet is vernietigd maar veeleer tot haar volle recht gekomen? Neen, wij behoeven niet eenmaal met zekeren Kerkvader¹⁾ te verwachten, dat de afgescheidene zielen de gelijkenis en gedaante harer lichamen behouden. Wij behoeven niet eenmaal te beweeran, dat God op de aangezichten der verheerlijkte lichamen de grondtrekken der vroegere - immers spiegels en uitdrukking des inwonenden geestes? - veredeld zal herhalen. Het is genoeg te vertrouwen, dat God in elk geval bij machte is, om langs den weg eener hoogere dan bloot zinnelijke aanschouwing, de herkenning te doen plaats hebben op de meest onbedriegelijke wijze.

Zou Zijn liefde het niet gedoogen? Maar die liefde bedoelt immers ons volkomen geluk, en zoo het Wederzien onzer dierbaren, ware 't ook voor één enkel uur, ons reeds hier op aarde onuitsprekelijk gelukkig zou maken, wat zou het dan ginder voor eeuwig zijn!

Maar Gods wijsheid kan het verbieden! En wáárom dan toch? Als Gods wijsheid twee menschen op aarde samenbracht; als Gods wijsheid hen naast elkander den weg ten leven deed bewandelen; als Gods wijsheid hen dan aan elkanders zaligheid deed arbeiden, zoodat ze elkaâr weêrkeurig dank weten als redder hunner zielen - wat onbehoorlijks zou er gelegen kunnen zijn in een wederontmoeting daarboven, waarbij de oude banden, maar verheerlijkt, weêr aangeknoopt, de oude arbeid, maar op hemelsche wijze, voltooid konden worden?

1) Irenaeus.

Ik ben reeds ongemerkt genaderd tot wat ik hier in de tweede plaats wilde opmerken, dat het wederzien hiernamaals evenmin ook met onze bestemming in strijd is.

Of is het niet onze bestemming, ook in die andere waereld, die immers de volmaking zal zijn der tegenwoordige, te samen te leven, te samen te genieten, te samen God te verheerlijken? Maar zou dat samen zijn dan zoeter zijn, wanneer men elkander niet kende? Zou het daarom juist vruchtbaarder of heilzamer zijn? Was het hier beneden dan bekoorlijker bij enkel vreemden dan in den kring, waar ook vrienden ons wachtten? Zoo het samen lijden op aarde de smart verminderde, zou het samen zich verheugen in den hemel de blijdschap niet verdubbelen? Vuurt het den arbeid niet aan, te voleindigen met wie men begon? En zou het bespreken van de dingen Gods, die men samen ondervond op de reize naar het Vaderhuis, niet de dankbaarheid voor den Vader verhoogen? Men zal Gods leidingen en bezoeken en uitredingen en louteringswegen, op aarde ervaren, toch niet vergeten in dien hemel, werwaarts zij henen voerden? Integendeel, zij zullen eerst recht klaar en helder worden voor het gezaligd oog, en nieuwe lofzangen doen opwellen uit het gezaligd hart. Maar indien dan het geheugen, gelijk al onze vermogens, daar ginder tot volmaaktheid zal worden gebracht; indien de herinnering aan de gebeurde dingen mede zal werken om Hem meer en meer te doen verheerlijken, die uit allen nood heeft gered, die uit elken val deed opstaan, die op elke bede heeft gezegend, ook op de laatste in de ure des doods - hoe zou het dan in strijd kunnen zijn met die bestemming, ook hen te herkennen, die met ons leden en streden, weenden en baden, geloofden en hoopten, leefden en streefden en - nu herleefden als deelgenooten onzer zaligheid, gelijk ze eens deelgenooten waren van alles waardoor die zaligheid is gewerkt!

Wat dunkt u, mijne vrienden! heb ik te stout gesproken toen ik het Menschelijk Verlangen naar een weêrzien en herkenning, een Christelijken Wensch durfde noemen?

‘Een Christelijke Wensch?’ zegt misschien iemand uwer: ‘het zij zoo, maar in elk geval dan toch slechts een - wensch! Hoe menigmaal verrijzen er ook betamelijke wenschen in ons binnenste, aan wier vervulling wij nochtans niet durven of kunnen gelooven, en die wij als schoone hersenschimmen al zuchtend opgeven. Is het ook hier zoo niet?’ Ik durf het betwijfelen, mijne vrienden! Ik durf nog verder gaan dan ik deed, en in den Christelijken Wensch ook een Hemelsche Hope begroeten. Met andere woorden, ik meen dat wij een Wederzien hiernamaals op goede gronden mogen verwachten. Ik vind die gronden in:

De stemmen van ons Hart, en
de wenken der Schrift.

De stemmen van ons hart. Ik had liever moeten zeggen, van onze christelijke zelfbewustheid, Gods geest in ons, die uit den onze spreekt! Of - zegt het mij - een heilig verlangen, zóó diep geworteld in het christelijk gemoed, zóó algemeen gevonden bij allen die één Heer en één geloof deelachtig zijn: is het niet uit God? En doet God, die de waarachtige en getrouwe is, wel ooit een verlangen ontstaan, dat Hij niet voornemens is te vervullen? Gods wezen is Liefde, en Liefde zal den hemel tot hemel maken. Liefde tot God allereerst, en tot Hem, in Wien God zich ons geopenbaard en gegeven heeft, den gezegenden Verlosser der waereld. Maar dan ook liefde tot Gods kinderen, de verlostens diens eeuwig Gezegenden. En - gelijk men te recht gevraagd heeft - zou nu ons hart niet juist een dier eerste, een der onwillekeurigste, een der reinste, een der zaligste toepassingen dezer

heilige aandoeningen missen, als wij geen kennis droegen van onze mede-verheerlijkte dierbaren? Op aarde was het onze lievelingspsalm: ‘Ai ziet, hoe zoet, hoe lieflijk is 't, dat zonen van 't zelfde huis eendrachtig samenwonen, waar 't Liefdevuur niet wordt verdoofd,’ en onder de lieflijkheden des hemels zou deze ééne worden gemist? De Apostelen des Heeren zullen gezeten zijn op de twaalf troonen Israëls: zij zullen dus herkenbaar zijn in hunne persoonlijkheid; een Titus en een Lydia zullen hunnen Paulus herkennen, hun geestelijken vader in Christus; een Markus en Cornelius hunnen Petrus, hunnen leermeester en heilverkonder; de Twaalve elkander, als medelijders en medeheerschers met hun gekruisten en verhoogden Rabbouni, - en zoo menig gezegend werktuig in 's Heeren hand, zoo menig verkondiger van het Goede, zoo menig leidsman tot de wateren des Vredes, zoo menig strijder en uitbreider van Gods Koninkrijk, zou niet worden herkend door de dorstigen die hij drenkte, de zielen die hij won? ‘Ik zal hem zoeken maar niet vinden,’ zegt onze ziele, ‘wien ik naast God mijne zaligheid verschuldigd ben? Ik zal, na dien Ééne, aan Wiens voet de eerste dank moet worden neêrgelegd, den tweede niet vinden, aan wiens hart ik mij wil werpen om hem te zeggen wat ik op aarde niet zeggen kon: “Gij waart mij een uitverkoren werktuig, want uw woord en voorbeeld hebben mij behouden?..”’ - ‘Neen,’ zegt ons hart, ‘dat niet,’ en wij willen daarin ons hart gelooven!

‘Maar Gods Woord is de waarheid: wat leert ons Gods Woord ten dezen? Daar komt het eeniglijk op aan!’ - Het zij verre van ons, wijs te willen zijn boven of buiten hetgeen geschreven staat. Toch zijn er vragen, die de Schrift, en met wijsheid, niet rechtstreeks beantwoordt, zonder daarom de wenken terug te houden, die wel geen vrijheid geven om er een geloofsartikel op

te bouwen, maar nochtans ruimte genoeg laten om de hoop te doen leven. Dat geldt ook van de vraag naar een weêrzien en herkennen. Vergeefs zoekt gij een ronduit: ‘Ja!’ in de heilige bladen, om een reden die wij nader zullen noemen, maar ongenoemd reeds nu eerbiedigen. Toch heeft voor den oplettenden bijbellezer de Schrift ook ten dezen niet gants gezwegen. Ik herinner u het woord des Apostels, die, uit zijn verdrukking opziende naar den grooten dag des vredes, zijnen Thessalonicensen toeroept: ‘Welke is onze hope of blijdschap of kroone des roems? En zijt gij die ook niet voor onzen Heer Jezus Christus in zijne toekomst?’ en ik vraag u, hoe die geloovigen te dien dage des Apostels kroon of blijdschap kunnen zijn, indien hij hen niet mag herkennen? - Ik herinner u de gelijkenis des Heeren, waarin de rijke man, opziende uit de pijn, een Abraham herkende die daarboven aanzat en den armen bedelaar die aanlag in zijn schoot, en ik vraag u, of de Heer ook zelfs aan het bijwerk eener gelijkenis één trek zou kunnen bijvoegen, met de waarheid strijdig? - Ik wijs u op den Thabor, waar de Jongeren des Heeren in de twee verheerlijkte gedaanten Mozes en Elias begroetten; en ik vraag u, of de tastelijke berg aan drie stervelingen meer te kennen zal geven dan de berg van Gods heiligheid aan de algemeene vergadering der onsterflijken en rechtvaardigen van het Hemelsche Jeruzalem? - Ja, ik wijs u op den verheerlijkten persoon van onzen Heiland, zooals Hij, uit het graf verrezen, door Maria werd herkend in den Hof, door de Emmausgangers onder de breking des broods, door de Apostelen in hun woning, door al de Zijnen op den berg Zijner hemelvaart; en ik vraag u, of wij de belofte niet hebben, dat ons verheerlijkt lichaam het Zijne zal gelijkvormig zijn, en of wij daaruit niet mogen besluiten tot de hooge waarschijnlijkheid eener herkenning ook van de onzen, Zijne broeders en zusters?

O, hemelsche hoop dan, mocht zij ons niet beschamen, maar uit God zijn, want hare verwachting is heerlijk!

Een Heerlijke Verwachting is die hope des Wederziens:

hier reeds vol vertroosting en heiliging;
eens, in de vervulling, hoe zalig!

Neen, wij duchten niet, dat wij dingen begeeren, die boven het menschelijk bereik liggen, wanneer wij ons met een herkenning vleien; en geven ons, voor oogenblikken althans, in die verwachting toe, om een schat van vertroosting te smaken.

Zeker, de gedachte: 'Zij die ik liefheb, zijn nabij God, en dáár hebben zij het oneindig beter dan zij het ooit op aarde konden hebben,' is een balsemdroppeel in de wonde der scheiding. Maar hoeveel lieflijker nog is de nevengedachte: 'En dáár, bij God, vind ook ik hen eenmaal weder!' Zóó wordt wat een verlies scheen alleen een tijdelijk gemis; zoo verandert het moeielijk: 'Vaarwel!' in een juichend: 'Tot weêrziens!' Onze afgestorvenen zijn ons nu alleenlijk vooruitgereisd, en staan ginds ons te wachten aan het beter strand. En waar wij moedeloos nederzinken op ons pad met de Davidsklacht in het hart: 'Mijn vader en mijn moeder hebben mij verlaten!'¹⁾ of met vader Jacob jammerende, 'dat onze Jozefs en Simeons niet meer zijn en ook onze Benjamins van ons worden weggenomen'²⁾, daar droogen allengskens onze tranen op bij de voorstelling van dien morgen, waarop God zal vereenigen wat zelfs de dood niet kan scheiden. Vele woningen zijn er in het huis des Vaders, en voor een wijle zijn onze geliefden in een aangrenzend vertrek, maar wij weten het, dat zij dáár zijn: een dunne wand houdt ons gescheiden, en de deur behoeft slechts open te gaan om ons hen te doen zien!

1) Ps. XXVII.

2) Gen. XLII.

En die gedachte heeft ook een heiligende kracht. Voorzeker, het moet er ons in de eerste plaats om te doen zijn, in Gods oogen genade te vinden en voor Christus te verschijnen zonder smet of rimpel; maar wij mogen toch ook daar benevens den ijver wel sterken door het vooruitzicht: 'Ook zij die mij liefhebben, zullen daar ginds mijne verschijning aanschouwen! Zij zullen de getuigen zijn van mijn verandwoording voor den hemelschen Rechter: wee mijner, zoo zij het gelaat moesten afwenden van mij!' Ja, als de strijd des levens zich verdubbelt; als de zonde lokt, of de waereld dreigt; als de handen slap worden en de kniën knikken; als het schild des geloofs ons dreigt te ontzinken en wij de wapens willen wegwerpen, dan fluistert vaak een welbekende stemme ons toe: 'Om den wille van ons Wederzien, houdt goeden moed! Ook òns zoudt gij verliezen, als gij God verloort. Nog één dag, mijn zoon! nog één nacht, mijn dochter! nog weinige uren, mijn gade, of mijn broeder - en gij rust uit aan mijn hart, dat u nimmer vergat!'

En is die verwachting zoo zoet en zoo rein, hoe heerlijk zal dan de vervulling niet wezen! Onder de liefelijkste herinneringen onzes levens staan de zulken vooraan, die ons de uren terugroepen, toen wij, na korter of langer scheiding, terug werden gebracht in de armen der onzen. Maar dat wederzien was van korten duur, want het geschiedde op aarde, waar alles geleend is en niets beklijft. Maar daar Boven zullen wij de onzen voor eeuwig hervinden. Dáár rijzen bergen noch zeeën meer tusschen ons en hen; dáár voert geen wisselend levenslot ons meer uit elkanders nabijheid; dáár scheurt ons geen dood meer verrassend van één. Gelijk ook een uwer dichters gezegd heeft: 'De paerel der bestendigheid rust in de schelp der eeuwigheid.' Of gelijk een uwer wijzen heeft ge-

sproken: ‘Slechts voor ééne dag zullen wij te samen komen, maar die dag heeft geen avond, want daar zal geen nacht zijn!’ O onuitsprekelijke vreugde des Wederziens! hoe verhoogt het hare waarde, dat zij niets van den tijd heeft te vreezen; dat men van haar zeggen kan wat van God-zelven en al het Goddelijke geldt: ‘Zonder schaduw van omkeering!’

En dat eeuwig samenzijn zal een zalig samenzijn wezen.

Hier beneden is het een proeftijd, en tegenover enkele uren van gemeenschappelijken zegen, stonden maanden en jaren, waarin onze hoogste vreugde slechts deze was: het tranenbrood samen te breken en samen te dragen aan hetzelfde kruis. Dat zal daar Boven niet meer zijn. Dáár zijn alle tranen van de oogen gewischt; dáár is geen kruis meer, geen moeite noch verdriet. Dáár zal men niets te deelen hebben dan een altijd toenemend geluk; dan steeds rijker ervaringen van een vrede, die alle verstand te boven gaat; van een vreugde, die daar beneden in geen menschenhart was opgekomen; van een jeugd der ziele en een leven des geestes, die immer gevoed en versterkt worden met nieuwe krachten en lichten en gaven, en zegening op zegening. O onuitsprekelijke vreugde des Wederziens! hoe doet het hare waarde klimmen, dat zij slechts het begin is van een gelukstaat zonder einde, dat men op haar kan toepassen wat van God-zelven en al het Goddelijke geldt: ‘Uwe dagen hebben geen einde; uwe heerlijkheid is volkomen!’

En dat kan niet anders, want dat eeuwig zalig Weêrzien zal een heilig Weêrzien zijn. - Hier beneden kleefde de zonde ons aan, en zij juist wierp een schaduw op het vrolijkste licht. Hoe vaak werd ons samenzijn voor een wijle verbitterd, wanneer de oude mensch zich vertoonde in wrevel of onwil, in het liefdeloos woord of den stuurschen blik. Wij zagen de onzen struikelen, en struikelden zelven, tot onze smart of onze schaamte; en de jam-

merlijke zelfzucht verwijderde soms onder één zelfde dak, wat eens onder één zelfde harte gerust had! Dat zal daar Boven zoo niet meer zijn. Dáár is geen zonde meer; dáár is het hart geheiligd; dáár is God in allen en allen zijn in God. Dáár werkt men altijd samen tot Zijne verheerlijking, want elke gedachte is van Hem vervuld, en iedere daad getuigt van Hem. Gelijk wij in Christus Gods beeld hervinden, zóó hervinden wij Christus' beeld in elkander, op het stralend voorhoofd, in de werken des lichts, in het licht der liefde, dat ons bedekt als een kleed. O nog eens, onuitsprekelijke vreugde des Wederziens! hoe onwaardeerbaar maakt het u, dat gij rein zult zijn van elken aardschen smet, ja! dat van u zal gelden wat van God geldt en al het Zijne: 'Heilig, heilig, driemaal heilig! Daar is gantsch geen duisternis in!'

Zoo hebben wij dan nu het Wederzien Hiernamaals achtereenvolgens leeren kennen als een menschelijk verlangen, een christelijken wensch, een hemelsche hoop, een heerlijke verwachting; en ik ben daarbij, zoo mijn voornemen niet geheel mislukt is, met die heilige behoedzaamheid te werk gegaan, die het onderwerp eischte, en waarvan de Schrift-zelve mij het voorbeeld gaf.

De Schrift zelve; want - wij hebben het reeds opgemerkt - zij verzwijgt daaromtrent meer dan zij zegt, zij zegt minder, dan zij vermoeden laat.

En dáárin juist ligt een waarschuwing voor ons, die ik u niet mag onthouden. Ziet, het is goed en noodig, dat het verlangen naar den hemel op de aarde in ons wone: alleenlijk, een iegelijk onderzoeke zich-zelfen of dat verlangen het ware zij en overeenkomstig Gods wil. Gij hebt een strijd op aarde, o mensch! en het kan u gebeuren, dat gij daarbij moedeloos roept tot den dood om u te verlossen, ook dàn wanneer gij nog volkomen onvoor-

bereid zijt om hem te volgen. Zoo toont gij te wanen, dat men de aarde slechts heeft te verlaten om in den hemel te komen, en niets heeft te doen dan te sterven om dáár eeuwig zalig te leven. Zoo ziet gij in het volgende leven niets dan een bloote voortzetting van uw aardsche betrekkingen, die door den dood werden geschorst, en gij acht u geschikt om het te aanvaarden gelijk gij zijt en gelijk gij blijven wilt. Maar 's Heeren Woord bemoedigt u niet! Het reikt uwer zinnelijkheid geen voedsel, het toont u nimmer de poorte des hemels, zonder daar boven te schrijven: 'Die niet gelooft, is veroordeeld; die niet wedergeboren wordt, kan niet ingaan; zonder heiligmaking zal niemand den Heer zien.' Zoo wij naar den hemel verlangen, het mag niet zijn, omdat wij ontslagen wenschen te zijn van de moeiten en zorgen der aarde: maar omdat ons hart naar God uitgaat als naar het Hoogste goed; omdat het Hem wil aanschouwen, Hem kennen gelijk het van Hem gekend wordt, in Hem zich verliezen tot Wien het geschapen is; en omdat het nu eenmaal weet, dat die begeerte hier beneden niet vervuld kan worden, zoolang wij niet verlost zijn uit het lichaam des doods.

O gij treurenden onder mijne lezers! die uwe dooden niet kunt vergeten, ziet toe dat gij om hunnentwil de levenden niet veronachtzaamt! Ziet toe, dat uw zoetelijk droomen van het andere leven u de taak dézes levens niet doe verzuimen, die daar heet: 'Strijdt gij om in te gaan!' Beproeft u-zelven, of het bedrog niet in uw hart is; en of dat heimwee naar den hemel, dat gij misschien voor een teeken van ware Godsvrucht houdt, niet in den grond der zake veelmeer het verlangen is naar een mensch dan naar God; naar de aardsche liefde van het zondige schepsel dan naar de hemelsche liefde van den heiligen Schepper, die de eerste moet zijn en de laatste! Ook hier vindt dat woord zijn hoogere

toepassing: ‘Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid, en alle andere dingen zullen u worden toegeworpen!’¹⁾ Om Hem moet het u te doen zijn, Wiens nabijheid alleen den hemel hemel maakt. Hebt toch geen zinnelijke gedachten van het leven achter het graf, dat in dat graf alles achterliet wat aardisch en uit de aarde was. Geen vleesch en bloed beërft Gods Koninkrijk: zijne burgers zijn den engelen Gods gelijk, en nemen ten huwelijk noch geven ten huwelijk. Elk verbond, dat alleen zijn grond had in onze lagere natuur, is dáár te niet gedaan; slechts wat reeds hier uit God was, zal blijven: de verwantschap der zielen, die haar vereenigingspunt vonden in de liefde Gods, die daar is in Jezus Christus, het middelpunt van hun leven.

Woont die liefde Gods in uwe harten? Was zij het, die u aantrok tot de dierbaren, die u vooruit zijn gegaan; die u aan hen verknocht heeft hier beneden? Hadt gij Christus lief in hen, Christus die ook hen verlost, ook in hen een gestalte had, ook hen naar Zijne gelijkenis herschiep? O, zeker, dan moogt gij naar hen verlangen, omdat dit verlangen u niet schaden zal. Want dàn is het een verlangen tot heerlijkheid Gods, Wiens genade zich openbaart ook in de verzameling van het verstrooide en de hereeniging van het gescheidene. Dan gevoelt gij, dat de afwijzing van dien wensch aan uwe zaligheid niet schaden zou, omdat gij nochtans Hem zoudt kennen die de Zaligheid is. Dan blijft u de bekrooning van dien wensch één g e n o t onder duizenden; terwijl de begeerte om God te zien de vervulling blijft der éénige b e h o e f t e , waarin alle anderen zich hebben opgelost. Gij Christenen dan, die het ééne Noodige hebt gevonden! behoudt boven alles wat gij hebt, en neemt wat God u bovendien wil geven, in ood-

1) Matth. VI:33.

moedigen dank aan, als wel aangename maar overtollige gaven eener Liefde, die overvloedig is, ja zonder mate, gelijk haar God. Verblijdt u in het vooruitzicht, dat gij uwen Heiland zult aanschouwen en al de Zijnen met hem. En zoo Zijne Engelen u dragen zullen in Abrahams schoot, welnu, dan moge 't uw hart vertroosten, dat gij ze misschien zult herkennen voor dezulken, die hier eenmaal met u gewandeld hebben en ginds niet ophielden voor u te bidden!...

En zoo gij nu nog eene vraag hadt, die u bekommert, mijne Vrienden! ik zou mij des niet verwonderen.

Het zou de vraag kunnen zijn der bezorgde liefde: ‘Ach, zal ik àl de mijnen daar hervinden? En zoo ik ze herken, die daar zijn, zal ik dan niet weten wie daar ontbreken? en zal de deernis-alleen mij niet belemmeren in het volle genot der zaligheid, die mij was toegezegd?’

Ik stem het u toe, de kracht des medelijdens kan voor de waarachtige liefde het licht van menigerlei blijdschap verduisteren. Christus heeft voor de vreugde het kruis gekozen en de schande gedragen: Hij verliet Zijn hemel, kleepte zich in ons vleesch en bloed, en stierf om ons te verlossen. Maar met dezelfde volheid van erbarming woont Hij nu boven in Zijne zaligheid, terwijl duizenden der Zijnen hier beneden nog geprest worden door de verdrukkingen der waereld. Hij weet, dat zij hier beneden juist zóólang op hunne rechte plaats zijn, als zij bestemd zijn om te blijven; want de hoogste Liefde en de Hoogste Wijsheid zijn één. Welnu, even zoo weten de Hemelingen voor de arme afwezigen van hun geslacht geen andere, geen betere schuilplaats, dan die hun door God is beschikt. Zij beminnen gelijk God bemint; zij zien alle dingen aan gelijk God ze aanziet, en Zijne oordeelen

benevelen hun hart zoo min als de zaligheid van God. Voorwaar, voorwaar! juist dat bewijst den adel des Hemels, dat hij zich door geenerlei herinneringen van het verledene kan laten beroeren. In de kracht der heiligen, die van al wat boos en ongoddelijk is, verlost zijn, ligt de kracht om God te zien - en daarin ligt juist een oneindige kracht om zich onvatbaar te maken voor wat de liefde zou kunnen krenken, den vrede Gods bedroeven, de hemelsche vroomheid verstoren; met één woord, voor alle terugwerkingen eener waereld, die dan niet meer is.

Neen, gij verlost des Heeren! maakt uw hart niet week door de vreeze, dat gij uw verloren zoon of uwe verdoolde dochter daarboven zoudt kunnen missen, dat gij u weduwen zoudt kunnen gevoelen in den hemel, of weezen ook bij den Hemelschen Vader. Slaat geen vermete hand aan de gordijn der eeuwigheid, die God hier niet opheft. Wie weet, of somwijlen de verloren gewaanden niet zijn heengegaan met een kiemken des Eeuwigen Levens in het hart, zóó klein, dat Gods oog-alleen het kon onderscheiden. Wie zegt u, wat er ter laatste ure nog geschieden kan tusschen God en de scheidende ziel? Maar al ware 't ook, dat gij hiernamaals niet àllen hervondt, die gij nu daar zoudt wenschen, vrees niet, want God zal u genoeg zijn! Gij zult weten, in de liefde gerust, dat Gods erbarmen in het gantsche heelal niets vergeet of verzuimt wat erbarming verdient Gij zult weten, in eeuwigen vrede, dat Hij alles heeft welgemaakt en alom. Gij zult weten, in de zalige aanbidding Gods, dat Hij zich verheerlijkt in alle diepten, gelijk in alle hoogten. Dan-alléén zouden de zaligen niet zalig kunnen zijn, als zij niet wisten dat God ook buiten den hemel Zijne heerlijkheid handhaaft: als zij vreezen moesten dat Zijne eer ergens, waar dan ook, verkort kon worden. Uit de volheid van kracht, waarin zij 'al het oude voorbijgegaan' voelen,

blijkt het echte wezen hunner zaligheid. Ziet, het is al nieuw geworden! Werpt alle zorgen op den Heer, gij zijne bondgenooten! uitgenomen die ééne: om uwe roeping en verkiezing vast te maken, om u-zelfen te behouden en die u hooren. Wekt door uw leering, trekt door uw voorbeeld!

‘Wat moet ik doen om zalig te worden?’ - vroeg eens een onzer.

‘Geloof in den Heere Jezus Christus!’ was het antwoord van den Apostel: ‘En gij zult zalig worden, gij en uw huis.’

Gij hebt diezelfde vraag gedaan, en hetzelfde antwoord is tot u gekomen. Daar kan geen ander wederandwoord op volgen, dan het woord, waarbij reeds hier de verwachting des Wederziens alle vreeze buitendrijft: ‘Aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heere dienen!’

AMEN.

**De nieuwe aarde.
Leerreden over Openb. XXII:1-5.**

Openbar. XXII:1-5.

EN HIJ TOONDE MIJ EEN ZUIVERE RIVIER VAN HET WATER DES LEVENS, KLAAR ALS KRISTAL, VOORTKOMENDE UIT DEN TROON GODS EN DES LAMS. IN 'T MIDDEN VAN HARE STRAAT EN OP DE EENE EN DE ANDERE ZIJDE DER RIVIER WAS DE BOOM DES LEVENS, VOORTBRENGENDE TWAALF VRUCHTEN, VAN MAAND TOT MAAND GEVENDE ZIJNE VRUCHT: EN DE BLADEREN DES BOOMS WAREN TOT GENEZING DER HEIDENEN. EN GEEN VERVLOEKING ZAL ER MEER TEGEN [IEMAND] ZIJN: EN DE TROON GODS EN DES LAMS ZAL DAAR IN ZIJN, EN ZIJNE DIENSTKNECHTEN ZULLEN HEM DIENEN: EN ZULLEN ZIJN AANGEZICHT ZIEN, EN ZIJN NAAM ZAL OP HUNNE VOORHOOFDEN ZIJN. EN ALDAAR ZAL GEEN NACHT MEER ZIJN, EN ZIJ ZULLEN GEENE KAARS NOCH LICHT DER ZON VAN NOODE HEBBEN, WANT DE HEERE GOD VERLICHT HEN; EN ZIJ ZULLEN ALS KONINGEN HEERSCHEN IN ALLE EEUWIGHEID.

Zoudt gij wel altijd op aarde willen blijven? Op deze vraag, mijne Vrienden! zult gij u-zelfen verschillende andwoorden geven, al naar mate gij gezind zijt. Wie waereldschgezind is, zegt in den regel: ja; maar wie hemelschgezind is, zegt: neen. Wanneer wij afgoden op aarde hebben, dan beproeven wij ook zooveel mogelijk ons de aarde tot een paradijs te maken en wij verzetten

ons tegen de gedachte: 'Beschik uw huis, want gij moet sterven.' Alleen de naakte, wanhopende slaaf der zonde roemt zich menigmaal los van den wensch om hier beneden te blijven. Maar hij heeft der ijdelheid den scheidsbrief niet rustig gegeven: de ijdelheid is hem trouwloos geworden, zij heeft hem jaloersch gemaakt, en het is in de hitte dier ijverzucht, wanneer hij de aarde begint te versmaden, zich over het leven beklagt, en zich den dood wenscht.

Geheel anders de Christen. Hij is een levend lid des Heeren: daarom is zijn vaderland bij den Heer die ten hemel is gevaren. Naar dien hemel gaat zijn verlangen uit, maar kalm en geduldig, omdat hij het geloof heeft, dat voor haasten bewaart. Maar juist met die kalmte zal hij u, zelfs in zijne gelukkigste uren, zonder aarzelen de verzekering geven: 'Neen, niet altijd zoude ik op aarde willen blijven, al kon ik het ook!' Wel is waar, er zijn bijzondere oogenblikken, waarin de aarde in den vollen lichtglans der vriendelijkheid Gods, den Christen tegenblinkt als een Thabor; waarin het hem is als zag hij den Heer in Zijne heerlijkheid, en als daalde reeds de Hemel met al zijne Zaligen neder. Er zijn oogenblikken, waarin uit het levendig gevoel der alomtegenwoordigheid Gods de volle zekerheid opgaat, dat ook de aarde ééne der vele woningen is in het Huis des Vaders. Dan kan den geloovige gebeuren wat eens een Petrus gebeurde: dat hij juichend uitroept: 'Heer! 't is goed dat wij hier zijn, laat ons hier tabernakelen bouwen!' Maar dat zijn oogenblikken, waar ernstig tegenover staan de dagen der beproeving, de weken der verzuchting, de jaren van pelgrimsmart; - dagen en weken en jaren, waarin de Christen met den Apostel betuigt: 'Ik heb eene begeerte om ontbonden te worden en met Christus te zijn, want dat is zeer ver het beste!' En toch is er in die betuiging geen levensmoêheid,

geen ontevredenheid over Gods leidingen, geen blindheid voor Gods gaven, waarin wij ons reeds hier beneden verheugen. Neen! maar dáárom verlangt de Jonger des Heeren naar de toekomstige waereld, omdat hij bij den ruil oneindig hoopt te winnen; omdat er tegenover iedere onvolmaaktheid en armoede dèzes levens eene bijzondere heerlijkheid in het toekomstige leven staat; omdat ons, in plaats van het onzekere leengoed in dit land der vergankelijkheid en des doods, een blijvende erfenis in het land der Levenden is weggelegd; omdat wij, zooveel wij waarlijk Christenen zijn, naar het woord van Petrus ‘wedergeboren zijn tot een levende hope, door de opstanding van Jezus Christus uit de dooden, tot een onverderflijke en onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen voor u is bewaard!’¹⁾ Of, om het in een enkel woord samen te vatten, omdat Christus ten hemel gevaren is, daarom mogen wij de aarde ook niet tot ons vaderland maken; daarom staren wij Hem met blijdschap en verlangen na in dat volmaakte Koninkrijk, dat hiernamaals den Zijnen is bereid van vóór de grondlegging der waereld.²⁾

Tot zulk een blik naar Boven kan ook de overdenking van onze tekstwoorden, onder Gods zegen, ons gewenschte aanleiding geven. Zoeken wij ze dan eerst in hun waren zin te kennen, om straks met den inhoud winst te doen voor het leven onzer zielen!

Na de aankondiging van een nieuwen hemel en eene nieuwe aarde³⁾, hangt onze Ziener ons van beide een tafreel op, met de gloeiendste verwen geschilderd. Hij maakt vooreerst een Nieuw Jeruzalem, in wonderbare grootte, pracht en overvloed⁴⁾: vervolgens, als daar rondom heen gelegen, een Nieuw Paradijs,

1) 1 Petr. I:3, 4.

2) Dr. J.P. LANGE, Predigten. 1844, S. 127.

3) Openb. XXII:1, 2.

4) Openb. XXI:9-27.

waarin nevens den Levensstroom ook de Levensboom wordt gevonden¹⁾, terwijl hij eindelijk in eenige bijzonderheden aanwijst, dat alle betrekkingen, goederen en heerlijkheden dezer nieuwe waereld en des levens aldaar, van eeuwigen duur zullen zijn²⁾.

Hij maalt eerst, zeiden we, een Nieuw Jeruzalem, dat uit den hemel op aarde nederdaalt. Dat nieuwe Jeruzalem, wel beschouwd, is geen Stad, maar een enkel gebouw, hoewel grooter dan alle steden der aarde en daarom Stad genoemd. 't Is niets anders dan een Tempel, dezelfde die tot hiertoe, in de profetische gezichten van Johannes, de woning Gods in den hemel is geweest en met dezen hemel op de vernieuwde aarde is nedergedaald: gelijk dan ook onze Ziener er van spreekt als van een woning Gods bij de menschen, en niet als van een Stad, waarin de burgers der nieuwe aarde zouden huizen. Deze wonen veeleer in het heerlijk Paradijs, dat Gods tempelwoning omringt; terwijl een groot deel hunner als priesters en hoogepriesters het voorrecht genieten die tempelwoning gedurig te bezoeken. Bij deze opvatting wordt veel in de beschrijving van het Nieuwe Jeruzalem ons duidelijk, dat ons anders vreemd en raadselachtig zou zijn gebleven. Afzonderlijke gebouwen zijn menigmalen even hoog als breed en diep, en daarom past de opgegeven maat zeer goed voor een Tempel, maar niet voor een Stad. Het Nieuwe Jeruzalem heet 12,000 stadiën hoog, zijn muur slechts 144 ellen; zoo is dan die muur niets dan een borstwering, gelijk aan die welke ook den aardschen tempel omgaf. Het Nieuwe Jeruzalem heeft de heerlijkheid Gods en het Lam is hare kaars. De heerlijkheid Gods, de lichtwolk of schechina, hing boven de verbondsarke in het heilige der heiligen: de kaars of de kandelaar bevond zich in den voorhof - beide uitdrukkingen doen ons dus

1) Openb. XXII:1, 2.

2) vs. 3-5.

wederom aan een Tempel denken, terwijl ééne kaarse of één kandelaar in het beeld eener eigenlijk gezegde Stad niet zou passen. Dat zelfde Nieuwe Jeruzalem, hoewel het twaalf poorten bezit, heeft echter, naar ons teksthoofdstuk, slechts ééne straat: ook tot den aardschen tempel leidden wel verschillende wegen, maar slechts één, de oostelijke hoofdweg in 't midden, heette de straat des tempels. In het nieuwe Jeruzalem brengen de koningen der aarde de heerlijkheid en eer, de kostelijkste schatten van de volken die zalig worden: dat herinnert ons ten duidelijkste aan de offergaven en geschenken, die menigmaal door aardsche koningen den aardschen Tempel werden toegezonden, en daar ten deele opgedragen. Bij de poorten van het Nieuwe Jeruzalem staan engelen als wachters, opdat er niets onreins zou binnen komen: zóó stonden ook wachten uit de Leviten aan de poorten des aardschen tempels dag en nacht. In dien aardschen Tempel was de vervloeking of verbanning uitgesproken, waarover straks nader: in den Hemel wordt geen vervloeking meer gehoord. Eindelijk bevreedt het ons bij deze opvatting niet langer, dat Johannes in het gantsche Nieuwe Jeruzalem geen tempel ziet: immers dit Jeruzalem-zelf was niets dan een onzachtelijke Tempel. Ware met het Nieuwe Jeruzalem metterdaad een eigenlijk gezegde Stad bedoeld geweest, dan had er geen afzonderlijke Tempel mogen ontbreken. En dit Nieuwe Jeruzalem, deze heerlijke uitgebreide Tempel, is geen andere dan de Hemeltempel, waarin God ook tot hiertoe woonde: dezelfde, dien ook Johannes in zijn geestverrukking meermalen daar Boven aanschouwde, wanneer hem daar 'een deure werd geopend.' Daar de gantsche Hemel op de Nieuwe Aarde nederdaalde, daalde die Tempel mede neêr, en heet nu het Nieuwe Jeruzalem. De voorstelling van een Tempel in den Hemel wil aanduiden, dat God in den Hemel woont: waar Hij woont,

moet hij een woning hebben: een Godswoning nu is een Tempel.

Deze Hemelwoning, zeiden we, daalt, naar Johannes' voorstelling, in 't midden der Nieuwe Aarde neder. De Oude Aarde is niet alleen verjongd maar ook gelouterd uit den zuiverenden waereldbrand weêrgekeerd: gelijk het goud dat gezuiverd werd in den vuurkroes. De vroegere aarde had eenmaal het voorrecht een Paradijs, den Hof Eden, in haar midden te bezitten: de Nieuwe Aarde is geheel Paradijs. 'Daar is geen zee meer,' want dat element, dat nu verreweg het grootste gedeelte der aarde overdekt, en, voor de menschen dor en onherbergzaam, alleen tot de lagere schepping behoort, heeft zijn doel bereikt. 'Daar zijn geen tranen meer, daar is geen dood meer, noch gewezen, noch gekrijt, noch moeite, want de eerste dingen zijn voorbijgegaan.' Daar woont God midden onder Zijn volk, gelijk Hij in den Hof van Eden omwandelde in 't midden zijner zalige bewoners¹⁾.

Ja, gelijk wij uit de twee eerste verzen van ons teksthofdstuk ontwaren, ook het hoofdkenmerk des Paradijzes, de fonteyne en de boom des Levens worden daar hervonden!

Zóó toch lezen we:

Vs. 1. En hij (de Engel, een der zeven, die de zeven phiolen had en die den Ziener wegvoerde naar de hoogte, van waar hij het Nieuwe Jeruzalem en de Nieuwe Aarde beschouwde!) toonde mij een zuivere rivier van het water des levens, klaar als kristal, een kristalhelderen Levensstroom, voortkomende uit den troon Gods en des Lams.

In Ezechiëls²⁾ profetische schildering, die hier onzen Ziener blijkbaar voor den geest heeft gestaan, komt er een bron van onder den drempel des Tempelhuizes te voorschijn, wendt zich

1) Openbar. XXI:1-4.

2) Ez. XLVII.

naar het brandofferaltair rechts, verdwijnt daar in den grond en komt buiten aan de zuidzijde van den muur weêr te voorschijn, wordt al grooter en grooter en stroomt in oostelijke richting door het omliggende land voort. Zóó is de voorstelling ook hier. De Levensbron stroomt door het midden der gouden tempelstraat, en zet straks buiten den tempelmuur haren loop voort, het gantsche omliggende Paradijs besproeiend. Even als alles in deze zinnelijke voorstelling van bovenzinlijke zaken, moet deze Levensfontein figuurlijk worden opgevat: zij is, gelijk meermalen in de Schrift,¹⁾ een beeld van den uit God uitgaanden heiligen Geest, van den stroom der krachten des eeuwigen Levens, die in het binnenste der gezaligden worden uitgestort.

Vs.2. In 't midden van hare straat, en op de eene en de andere zijde der rivier, was de boom des levens, voortbrengende twaalf vruchten, van maand tot maand gevende zijne vrucht; en de bladeren des booms waren tot genezing der Heidenen.

Aan de oevers van dien Levensstroom, die het Nieuwe Paradijs doorkronkelt, groeit - niet maar één Levensboom, maar Levensgeboomte, boomen des Levens, die twaalf vruchten dragen, d.i. die in elk der twaalf maanden een bijzondere, nieuwe vrucht, ja vruchtenoogst voortbrengen. Die vruchten zijn in den zelfden zin de spijs des Levens, waarin de fontein het water des Levens is. De uitnemendste genadegiften Gods zullen onophoudelijk den zaligen worden geschonken, om hen te doen voortgaan van kracht tot kracht: en dat wel niet in onbewegelijke ééntonigheid, maar onder een eeuwig worden en wassen. Altijd rijker, altijd heerlijker, zullen zij met steeds nieuwe, dieper en inniger genietingen

1) Joh. VII:38. Verg. met Openb. XXI:6.

der zaligheid gevoed en gesterkt worden. En de bladeren van het geboomte zullen zijn tot genezing der Heidenen, der volken. De voorstelling van bladeren die tot genezing strekken, is op zich-zelve niet vreemd; want nog heden worden allerlei boomblaâren als geneesmiddelen gebruikt. Vreemder echter mag het bij den eersten oogopslag schijnen, dat er nog sprake kan zijn van genezing in een Betere Waereld, waar immers geen dood meer is en waar dus ook de voorhoede en wegbereidster van den dood, de lange sleep onzer ziekten en kwalen, niet meer gevonden kan worden? Of, zoo men de uitdrukking zinnebeeldig moet opvatten gelijk al het overige, zou het dan kunnen beteekenen, dat de Heidenen in 't Nieuwe Paradijs nog van goddeloosheid en zonde genezen en eerst daar tot bekeering zouden moeten worden gebracht? De opheldering schijnt deze. Naar ons vorig hoofdstuk, vs. 24-27, en 't gezegde in ons 2de vs., bevinden zich op de Nieuwe Aarde, die nu geheel Paradijs is, buiten de muren des Tempels, dezulken onder de volkeren, die bij het laatste oordeel in het boek des Levens geschreven worden bevonden. Dezen, die gedurende hun leven op aarde met vrome volharding tegen de zonde hebben gestreden en gejaagd naar verlossing, die echter den weg des heils en den waren Heiland buiten hunne schuld niet hebben leeren kennen, zóó dat hun strijden en streven tot zekere hoogte vruchteloos is gebleven, zullen, na hunne opstanding uit de dooden, wandelen in het volle licht der kennisse Gods en des Lams, en zich met blijdschap en verrukking den Heere onderwerpen. In hen sluimerde de aanleg tot geloof in den Verzoener en Middelaar: om den wille van dien aanleg zijn zij behouden geworden; maar nu moet die aanleg dan ook worden ontwikkeld. Uit den toestand des zwakken geloofs en der schemerende kennis moeten zij opklimmen tot de rijpheid des vollen mannelijken wasdoms in Christus.

De vruchten van den Levensboom zouden zij nog niet kunnen dragen: voor de vaste spijs zijn zij nog te zwak, maar zóóveel wordt hun te kennen en te smaken gegeven, als waarvoor zij vatbaar zijn en als hen allengskens kan vormen tot volmaakt rechtvaardigen en koninklijke Priesters, gelijk de anderen, wier volle zaligheid zij eindelijk deelachtig worden.

Heeft onze Ziener aldus, in eenige veelbeteekenende trekken, ons, onder het beeld van een Nieuw Paradijs, den toestand van altijd toenemende zaligheid en heerlijkheid voor oogen gehouden, waarin de erfgenamen des Beteren Levens zullen verkeerden, in de nu volgende drie verzen wijst hij ons, wederom onder zinnebeelden, op de eeuwige duur en onveranderlijkheid van dat Betere Leven.

Vs. 3. En geen vervloeking zal er meer tegen iemand zijn; en de troon Gods en des Lams zal daar in zijn, en Zijne dienstknechten zullen Hem dienen.

In die Betere Waereld zullen geen personen of dingen meer gevonden worden, die, als heidensch-onheilig of ongoddelijk, de verdelging door vuur verdienen¹⁾: daar zal geen schuld meer zijn, om wier wille God de Nieuwe Aarde, of iets dat tot haar behoort, met den banvloek zou belasten. Bij gevolg kan niemand het geluk, dat hij daar geniet, ooit meer verliezen. En de troon Gods en des Lams zal daar zijn. Deze uitdrukking staat in het nauwste verband tot de voorgaande. Naar Josua VII. vs. 12, wilde Jehovah niet bij de Israëlieten zijn, zoolang er nog een vervloeking of verbanning bij hen over was, d.i. zoolang er in hun midden nog iets gevonden werd, dat den verdelgingsvloek gewijd was. Was dat uit den weg geruimd, dan was er ook niets dat den Heer belette bij Zijn volk te blijven; gelijk het dan ook

1) Levit. XXVIII. Deut. VII. Josua VII, enz.

in de Profecy van Zacharias heet: ‘Jehovah is koning in Jeruzalem, en geen vervloeking is meer in haar, en Jeruzalem woont in vrede’¹⁾, d.i. wordt niet meer door anderen gestoord, want de boozen zijn gericht en verwijderd. Even zoo nu heeft de heilige God op de Nieuwe Aarde, waar geen vervloeking, geen ban meer is, Zijnen troon. In dit tweede Paradijs, in dien hemelschen Godstempel, ‘het Nieuwe Jeruzalem,’ gaat immers (naar vs. 27 van ons vorige hoofdstuk), ‘niet binnen dat verontreinigt en gruwelijkheid doet en leugen spreekt, maar die geschreven zijn in het boek des Levens en des Lams.’ Daarom heeft God onder hen Zijn vasten, blijvenden zetel, waarbij zij zich altijd in Zijne weldadigheid verheugen. En als Zijne dienstknechten zullen zij Hem dienen. Tot de duurzaamheid van alles wat betrekking heeft tot de dingen des Beteren Levens, behoort ook de bestendige, onafgebroken, wij zouden hier in den tijd zeggen: dagelijksche godsdienst. Daarom worden Gods knechten voorgesteld als reine Priesters, als dezulken die op de Nieuwe Aarde op hemelsche wijze volbrengen wat eens op de Oude Aarde en op aardsche wijze de Priesters deden bij het bezorgen van de uitwendige verrichtingen des Heiligdoms: gelijk het dan ook reeds²⁾ heette van hen, die hunne kleederen gewasschen hebben in het bloed des Lams: ‘Zij zijn voor den troon Gods en dienen Hem dag en nacht in Zijnen Tempel.’

Vs. 4. En zij zullen Zijn aangezicht zien, en Zijn naam zal op hunne voorhoofden zijn.

Zij zullen als Hoogepriesters vrijen toegang hebben tot het Heilige der Heiligen, waar de Heer Zijne zichtbare tegenwoordigheid doet ondervinden. In 't Oosten laat een Koning zich zelden

1) Zach. XIV:11.

2) Openb. VII:15.

aan het volk zien: dit voorrecht wordt slechts gegund aan degenen die hem het naaste omringen, die in zijne gunst deelen en met de hoogste waardigheid bekleed worden. De Koning der koningen nu woont in een ontoegankelijk licht: niemand heeft Hem ooit gezien, en zelfs eenen Mozes was het niet geoorloofd Gods aangezicht te aanschouwen, terwijl slechts de uiterste slippen van Zijn gewaad Hem getoond konden worden. Zóó zal het op de Nieuwe Aarde niet zijn: dáár zullen de verlostten smaken wat reeds een David zich wenschte¹⁾: ‘Ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, ik zal verzadigd worden met Uw beeld’: overeenkomstig de belofte des Goddelijken Bergpredikers: ‘Zalig zijn de reinen van harte, want zij zullen God zien’²⁾. Dat mag dan beteekenen: zij zullen tot God in de innigste betrekking, in de nauwste gemeenschap staan, die door niets meer wordt afgebroken of belemmerd, en Hem meer en meer in al Zijne volmaaktheden leeren kennen.

Hoe meer een ziel inwendig gereinigd wordt, hoe meer zij zalig wordt, gelijk God zalig is, des te waarachtiger, des te levendiger kent zij God. Hiernamaals zijn de zielen zonder smet en rimpel, d.i. van alle zonde gezuiverd: daarom dan ook is haar leven ééne onafgebroken, zalige Godsaanschouwing. Zij zien den Onzienlijke in het aangezicht van Jezus Christus, die Zijn uitgedrukt beeld is; in het voleindigde verlossingswerk; in de zaligheid der engelen en vernieuwde menschen; in de duizendvoudige heerlijkheid van het tweede Paradijs, met al zijn wonderen van goddelijke almacht en genade! Wanneer er hier gezegd wordt, dat de verlostten aldaar Gods naam op hunne voorhoofden dragen, herkennen we daarin terstond een toespeling op de gouden plaat, die de

1) Ps. XVII:15.

2) Matth. V:8.

aardsche Hoogepriester op 't voorhoofd droeg; en gevoelen we, dat daarmede nog eenmaal wordt aangeduid, dat in dat Betere Leven alle krachten en gaven den Heere worden geheiligd, in Hoogpriesterlijk verkeer met Hem. De hoofdgedachte intusschen, die in deze verzen doorstraalt, is, dat de zaligen dit voorrecht eeuwig en altoos mogen smaken. Hier geldt het woord¹⁾: ‘Welgelukzalig, o Heer! zijn Uwe knechten, die bestendig voor Uw aangezicht staan.’

Vs. 5. En aldaar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars, noch licht der zon van noode hebben: want de Heer God verlicht hen; en zij zullen als koningen heerschen in alle eeuwigheid.

Reeds in het voorgaande hoofdstuk (vs. 21, 23 en 25) was er gezegd, dat het Nieuwe Jeruzalem geen zon behoeft, maar door Gods heerlijkheid verlicht wordt, zoodat er een onafgebroken dag heerscht, wiens stralen eindeloos schijnen. Maar wat vroeger van dat Nieuwe Jeruzalem in 't algemeen gezegd was, wordt hier herhaald met betrekking tot elk der bewoners van de Nieuwe Aarde. Zij zullen in Gods licht bestendig wandelen. Naar de schildering des Zieners moeten wij ons voorstellen, dat het geheele vierkant des voorhofs, gelijk de geheele hemelsche Tempel-zelf, gelegen is op een berg, die ver boven de bergen der aarde omhoog rijst. Van die ontzachlijke hoogte af, bestraalt deze uit doorzichtig goud gebouwde tempel, die in zijn omvang een Stad der steden gelijkt, of liever bestraalt de heerlijkheid des Heeren die van hem uitgaat, de geheele Nieuwe Aarde als hare zon; want daar is thands geen zon en geen maan meer, omdat met den Hemeltempel de geheele Hemel op de aarde is nedergedaald, omdat de Hemel

1) 1 Kon. X:8.

op aarde is. Die heerlijkheid Gods, die de plaats vervangt van den kandelaar in den aardschen tempel, wier lampen¹⁾ bestendig moesten ontstoken worden, kent geen vermindering, maar licht immer voort met den zelfden luister, die den glans van den middag beschaamt. Daar zal geen nacht meer zijn: daar is het eeuwig licht. Wie niet geheel vreemd is in de H. Schrift, gevoelt wat hiermede bedoeld wordt. Duisternis en nacht zijn aldaar meermalen zinnebeelden van onkunde en dwaling, van zonde en onreinheid, van tijdelijke en geestelijke ellende. Zoo heeten de Heidenen, bij Paulus, 'verduisterd in 't verstand door de onwetendheid die in hen was'; zóó wordt er tegen de ongerechtigheid gewaarschuwd met het woord: 'Hebt geen gemeenschap met de onvruchtbare werken der duisternis'; zóó wordt het verderf hiernamaals genaamd 'de buitenste duisternis', en zóó heeten de kinderen des toorns 'waterlooze fonteinen, denwelken de donkerheid der duisternis in der eeuwigheid bewaard wordt.' Licht daarentegen beteekent in de Schrift beurtelings kennis, heiligheid, zaligheid. Zoo staat er, dat door Jezus' komst in de waereld dengenen die zaten in de schaduwen des doods, 'een licht,' de ware kennis Gods en hunner bestemming, 'is opgegaan.' Zoo heet God van wege Zijn heiligheid 'een Licht,' en worden de geloovigen vermaand te wandelen als 'kinderen des lichts,' dat is: in reinheid en godsvrucht van hart en leven. Zoo wordt het Nieuwe Jeruzalem en het tweede Paradijs, met al zijn genietingen en zaligheden, genoemd 'de erve der heiligen in 't licht.' Is nu hiernamaals geen nacht meer, maar een eeuwig licht der heerlijkheid Gods overal en altoos, dan wil dat zeggen, dat daar alle dwaling, alle boosheid is afgelegd, geen smart of ellende

1) Exod. XXVII:20.

meer dreigt, maar allen van den grootste tot den kleinste, van God geleerd zijn, onbesmet en smetteloos, Hem gelijk, die geen zonde heeft gekend of gedaan, gelukkig en zalig. En dat wel zonder tusschenpozen, zonder ooit gevaar te loopen van ook zelfs één enkelen maal de waarheid te miskennen of te vergeten, te wankelen of te struikelen, te lijden of te vreezen - want al wat ten deele was, is voorbijgegaan, daar het Volmaakte is gekomen: al wat hier nog aan kwijning of verandering onderworpen was, is vast en onverwelkelijk geworden, want het is een Onbeweeglijk Koninkrijk! En daarin zullen de Zaligen als koningen heerschen in alle eeuwigheid. Zij zijn de zachtmoedigen, die nu het aardrijk bezitten. Zij hebben met Jezus geleden: daarom zijn zij nu met Hem verheerlijkt. Zij hebben met Jezus overwonnen: daarom zijn zij nu gezeten op Zijnen troon, gelijk Hij overwonnen heeft en gezeten is op Zijns Vaders troon. Een sfeer van heerlijke werkzaamheid, geheel in overeenstemming met hun innigsten aanleg, die nu volkomen gereinigd en ontwikkeld is, wordt hun ontsloten, waarbij meer dan koninklijke kracht en macht en geestelijke rijkdom en goddelijke heerlijkheid hun van God zal geschonken worden: en dat wederom zonder schaduw van omkeering, van eeuwigheid tot eeuwigheid!....

Zietdaar dan, mijne vrienden! de schildering van het Nieuwe Paradijs, en van den eeuwigen duur der heerlijkheden des Toekomenden Levens, gelijk ons die door een Johannes met de rijkste kleuren wordt afgemaakt. Wat zegt uw hart nu tot deze dingen? Is het brandend in uw binnenste van hoop, en blijdschap, en verlangen, en hebt gij alzo toegeluisterd met de aandacht van hem die spreken hoort over hetgeen in de nauwste betrekking staat tot zijn lot en leven, over zijn toekomst, zijn erfenis, de aan-

staande plaats zijner eigene zalige inwoning? Of wel, liet al het gehoorde u onverschillig? Of was 't u hoogstens te moede als luisterdet gij naar een schoone tooververtelling, liefelijk om aan te hooren, maar toch ten slotte niets meer dan een verdichting, zonder grond of werkelijkheid? Het laatste is wel niet te verwachten bij Christenen, die het Evangelie voor waarachtig houden, en ook te midden van de zorgvuldigheden der week behoefte hebben om eene ure af te zonderen, om juist uit dat Evangelie te worden versterkt en geleerd. Welaan, hebt gij inderdaad de hoop voelen ontwikkelen in uw binnenste, toen er van het eeuwige Hiernamaals werd gesproken? Zoo ja, beproeft u-zelven in de eerste plaats, of die hoop op goede gronden steunt, of zij uit God is, en dus niet kan worden beschaamd! - Wie mag waarlijk hopen, dat hij eens het Nieuwe Paradijs zal zien en Gods heerlijkheid eeuwig genieten? Gij hebt het gehoord, mijne vrienden! in die Nieuwe Waereld is geen vervloeking: daar kan niets komen, dat Gods banvloek uitlokt: daar gaat niets in, dat ontreinigt en gruwelijkheid doet en leugen. Wie het Land des Lichts wil zien, moet dus reeds hier bij aanvang en als een kind des Lichts, zelf den banvloek hebben uitgesproken over alle ongerechtigheid en zonde, en die dagelijks wegdrijven uit zijn hart en leven, in de kracht des heiligen Geestes. Mijne vrienden, doet gij alzoo? Zijt gij aller zonden vijand? En al is het ook, dat gij tot uwe smart hier nog maar een klein beginsel hebt der volmaakte gehoorzaamheid, zegt! is het uw ernstig voornemen, uw lust en strijd, uw onophoudelijk gebed, om niet alleen naar sommige maar naar alle geboden Gods te leven? Zijt gij van harte bekeerd tot Hem die u gebiedt: 'Zijt heilig, want ik ben heilig?' En zijt gij nu door een oprecht en werkzaam geloof het eigendom van Hem, Wiens bloed reinigt van alle zonden, en die de Zijnen stelt tot

een uitverkoren geslacht, een Koninklijk Priesterdom, een heilig volk, om te verkondigen de deugden Desgenen die hen uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht? - Zoo neen? IJdel is uwe hope, ingebeeld uw hemel. Dan komt in de eerste plaats het woord tot u: 'Die den naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid! Die niet van Boven geboren is, kan het Koninkrijk Gods niet ingaan.' Wil eens ons hart in den hemel zijn, dan moet reeds hier bij aanvang de hemel in ons hart zijn. De beginselen eens Nieuwen Levens in ware gerechtigheid en heiligheid, moeten bestaan in de ziele, die eens dat leven in al zijn volheid smaken wil. Bedenk dan wat tot uwen vrede dient. Erkent uwe onreinheid, en laat u wasschen van al uwe zonden in het bloed des Lams. Hebt gij dat gedaan: zijt gij met Hem gestorven en met Hem opgestaan om in nieuwigheid des levens te wandelen: o, houdt dan de onwankelbare belijdenis uwer hope vast! Geeft dan toe aan de rijke verwachtingen, die Gods beloften in u doen ontwaken! Gij ziet wel niet, maar gij gelooft: en het geloof is ook een vaste grond der dingen die gij hoopt, een bewijs der zaken die gij niet ziet; en niet ziende maar geloovende, moogt gij u verheugen met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde!

Ja, vreugde boven alle aardsche vreugde moet er in uw binnenste oprijzen, o Christenen! als gij alzoo met gegronde hoop moogt uitzien naar de onverderfelijke heerlijkheid des Nieuwen Levens hiernamaals. Dan is het bij uitnemendheid: 'Verblijdt u, en wederom verblijdt u!' Wat al bronnen van vertroosting, van bemoediging, van zaligheid! Welk een voorsmaak van de rivier des Levens en van de veelvuldige Levensvruchten, worden bij dat uitzicht genoten! Hier hebt gij het Paradijs verloren: distelen en doornen bedekken het aardrijk, dat om der zonden wil vervloekt

is; in 't zweet van uw aangezicht eet gij uw brood en met smarte brengt gij uwe kinderen ter waereld: vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen, en gij ondervindt het dat men door beproeving en verdrukking moet ingaan in het Koninkrijk Gods. Maar, o vreugde! een herwonnen Paradijs wacht u, veel heerlijker dan het eerste. Daar geen Pison of Hiddekel, geen aardsche waterfonteine, maar de groote, onuitputtelijke stroom des Eeuwigen Levens, des Geestes, der krachten, gaven en lichten, die heiligen en zaligen. Daar geen enkele boom des Levens tegenover een boom der Kennisse des Goeds en des Kwaads; maar het Kwaad te niet gedaan, het Goede eenig en eeuwig bloeiende, de Kennis- en Levensboom één, en die boom vermenigvuldigd, verduizendvoudigd, het nieuwe Paradijs doorgeurende en overstrooiende met de veelheid en veelvoudigheid zijner vruchten. Daar geen stemme Gods, wandelende door den hof in den wind des daags; maar het aangezicht Gods, altijd zichtbaar in Zijne volle heerlijkheid voor allen die Hem dienen. Hier is alles zoo traag in ontwikkeling, zoo kort van bloei, zoo onzeker en onstandvastig; daar rijpt alles snel, zonder gevaar van mislukking, en harmoniesch; en al het gerijpte blijft er duurzaam. De vruchten prijken er niet slechts na maar naast de bloesems; de oogst is er vertwaalfdubbeld; de dienst Gods onafgebroken; de gemeenschap Gods onverstoord; de zaligheid in Zijne tegenwoordigheid wordt er altijd vernieuwd, vergroot, en door andere nog heerlijker verwisseld. De heiliging is er een voortgaande, altijd en bij allen. Priesterlijke werkzaamheid, zelfontwikkeling en medearbeiding aan de ontwikkeling van anderen, is er de verhevene levenstaak; meer dan koninklijke heerlijkheid, de onverwelkelijke levenskroon!

Hier hangt nog vaak de nevel der onkunde. Daar wacht u het volle licht der kennis: Godskennis, zelfkennis, kennis der eeuwige,

levende Waarheid. Hier heerscht nog vaak het duister der zonde. Daar schijnt eeuwig en altoos het licht der gerechtigheid, bij het gelijkvormig worden aan Christus. Hier valt nog vaak de nacht der smarte, der krankte, straks des doods. Daar rijst, al hooger en hooger, het vreugdelicht, een eeuwige bloei, een onverderfelijke jeugd, een onvergankelijk leven: leven door en in God.

Zoo verblijdt u dan en verlangt er naar!

Ja, verlangen moet in u wonen; maar - dat verlangen moet beteugeld worden door onderwerping aan Gods wil, die den weg bepaalt en den duur afmeet.

Dat verlangen leere u geduldig zijn bij alles wat u ontmoet, door de gedachte: 't is hier alles oefening en voorbereiding. Dat verlangen leere u ware wijsheid, om alles te vermijden wat den zegen uwer hope en uwe vreugde zou kunnen verminderen. Wij kunnen verkeerde schatten ophoopen en ingebeelde goederen najagen, en dan zien wij niet met den blik van het ware verlangen naar de eeuwige erfenis uit. De ijdelheid verduistert onzen blik, zoodat wij den groenen levensboom niet van verre zien groeien in het land des Levens. De waereldsche zorg brengt donkere wolken voor onze ziel, zoodat wij de heerlijkheid des Heeren niet aanschouwen, die ons bestraalt uit de verte, meer dan zon en sterren. De waereldsche begeerte doet den blik ter aarde dalen en kluistert de ziel aan dit stof. Iedere verontrusting door aardse dingen, verzwakt en verlamt of ontrooft ons het verlangen naar de schatten, den vrede en de heerlijkheid hiernamaals bij den Heer. Daarom moeten ze verscheurd, die banden die ons geestelijk leven omstrikt houden, zullen we sterk zijn in onze begeerte om ontbonden te worden en met Christus te wezen, met het beste bij den Beste! De Heer is bereid u te helpen: Hij wacht op uw gebed; Hij voorkomt uwe verzuchting - Hij is met u. Moed gehouden dan, en

in Zijne kracht reeds hier u voorbereid tot hetgeen Hij u heeft weggelegd! Laat zóó uw verlangen geheiligd worden, opdat het u heilige. Leeft reeds hier in zulke overdenkingen, oefeningen en werkzaamheden als verwant zijn met, als opleiden tot, als bekwaam maken voor hetgeen u wacht in het Nieuwe Paradijs, in den eeuwigen Hemeltempel Gods.

Daar zult ge drinken uit de Levensbron - laaft er u reeds hier aan, door toenemende gemeenschap met Hem die het Leven is, en die zegt: 'Zoo iemand dorst heeft, die kome.' Daar zult ge eten van den Levensboom - laat u reeds hier genezen door zijne blaâren; laat het Kruis uw Levensboom zijn. Wordt gesterkt door het geloof en vermenigvuldigt zóó uwe vreugde in den Heer. Daar zult ge Hem dienen, Zijn aangezicht zien, Zijn naam op uwe voorhoofden dragen, Zijn heerlijkheid aanschouwen, met Hem heerschen in eeuwigheid - weest hier dan reeds als Priesters in uw huis, door gebed en heilig leven; ziet Hem in Zijne werken en wonderen, in Christus Zijnen Zoon, in al Zijne beloften, in heel Zijn arbeid aan uw hart, dat volkomen gereinigd moet worden. Zijn naam strale u uit het oog en worde ingedrukt op al uwe daden. Al wat gij doet, doet het Hem ter eere. Begint het in Zijne kracht; voltooit het tot Zijne heerlijkheid. Heiligt het Hem, heiligt Hem u-zelfen, naar lichaam en ziel, in alle betrekkingen. Laat Zijne heerlijkheid over u schijnen, in elke overgebleven duisternis. Heerscht reeds hier als Koningen over uw hart, uw vleesch, uwe begeerlijkheden, uwe zorgen, uwe twijfelingen, over de zonde en de waereld. Overwint den duivel; overwint den dood. Dan zal uw verlangen u een kracht Gods worden tot de verkrijging. Gij zult vatbaar worden gemaakt voor den Hemel, want gij zult hemelsch worden. En gij zult het woord des Dichters verstaan, dat ook aan u bewaarheid wordt:

..... ‘De kennisse van God
Is 't zaad, waaruit het Hooger Leven bot;
De spanne tijds van ons verblijf op aarde,
Is de akker, die het opving en bewaarde.
Bij 't sterven breekt uit dezen moederschoot
Het volle zaad in 't volle daglicht. Rijzen
En bloeien, God met rijpe vruchten spijzen,
Dat, Christen! is het leven na den dood.’

Dat geve God ons allen te ondervinden, naar den rijkdom Zijner genade in Christus
Jezus!

AMEN.

Getrouwe Heer! Gij wilt mijn Goed, mijn God,
Mijn erfenis en 't deel mijns bekers wezen;
Gij onderhoudt gestaâg het heuchlijk lot,
Dat Gij, zoo mild, voor mij hebt uitgelezen.
De schoonste plaats mat Gij met ruime snoeren:
O Heerlijk erf! gij kunt mijn ziel vervoeren.

Straks maakt ge, o God! mij 't levenspad bekend,
Waarvan in druk 't vooruitzicht mij verheugde.
Uw aangezicht, in gunst tot mij gewend,
Schenkt mij in 't kort verzadiging van vreugde.
De lieflijkheên van 't zalig Hemelleven
Zal eeuwelijk Uw rechterhand mij geven!

PSALM XVI:3, 6.

Mengelingen.

Daar zal ik met de blijde scharen,
 Gelijk in licht en reinheid, staan,
 En 't nooit gestoord geluk ervaren,
 Met Heilgen heilig om te gaan;
 Daar wordt, tot eeuwige geneucht,
 Hun heil mijn heil, mijn vreugd hun vreugd.

'k Zal daar den vriend mijn dank betalen,
 Die mij den heilweg wijzen wou,
 En hem, zelfs millioenen malen,
 Nog zeegeven voor zijn liefde en trouw;
 Daar vind ik bij mijn God en Heer
 Dien trouwsten vriend op aarde weêr.

Daar roept - o mocht mij God dit geven! -
 Wellicht een zalige ook tot mij:
 'Wees welkom, gij hebt mij het leven,
 De ziele mij behouden, gij!'
 O God, wat zaligheid, hoe groot!
 Een ziel te redden van den dood.

Wat zijt gij, ondermaansche kwalen!
 Bij al den glans der majesteit,
 Die ons daarboven zal omstralen,
 Door aller eeuwen eeuwigheid?
 Wat is een oogenblik van druk
 Bij zulk een eindeloos geluk?

EV. GEZ. CXCII:9, 10, 11, 12.
 (Naar GELLERT.)

Het ontwaken.

ZIJ. Gij hebt goed geslapen?

HIJ. Beter dan ooit. Het heugt mij niet, dat ik zelfs als kind ooit zoo zoet, zoo kalm, zoo verkwikkend geslapen heb. Gij weet nog wel, als onze oude vader 's morgens de kamer intrad, waar wij hem zaten te wachten, dan placht hij op onze vraag, hoe hij geslapen had, te antwoorden: 'Als een zalige.' Als een zalige - zóó zou ik nu ook wel willen antwoorden - heb ik geslapen, of liever als een zalige ben ik ontwaakt. Ik gevoel mij als herleefd; het is mij als had ik alle vermoeidheid, alle behoefte aan slaap, voor immer afgelegd. Er stroomt een frischheid door mijne leden, er is een gemakkelijkerheid in mijn bewegingen, die ik nimmer heb gekend. Het is mij als of ik wel zou kunnen vliegen als ik wilde.

ZIJ. En het bevalt u goed in dit oord?

HIJ. Zie, ik moet u zeggen, wij hebben samen menig heerlijk plekjen op aarde bezocht, maar hier is het dan bij uitnemendheid en boven alle beschrijving schoon. Welke boomen! waarlijk hemelhoog! Zij dragen bloesems en vruchten tegelijk. Hunne takken bewegen zich in den morgenwind, en daarbij ruischt het zoo liefelijk uit hunne toppen, als herbergden die een geheelen zwerm ge-

pluimde zangers, ofschoon ik geen enkel vogeltjen ontwaar. Achter de boomen verrijzen de bergen. Hunne slanke vormen teekenen zich duidelijk af tegen de blauwe lucht; en soms drijven er wolken, in alle kleuren van morgen- en avondpracht gloeiend, langs hunne helling en over hunne kruinen heen. Op den allerhoogsten top, uit een melkwitten, doorzichtigen, schemerenden nevel, is het als verhieven zich de poorten, torens en paleizen eener groote, heerlijke Stad. En van dienzelfden top stort zich een groot water naar beneden, dat ik geen stroom maar een meir zou willen noemen, en dat toch niet met ontzettend gedruisch, maar met harmoniesch gemurmel langs de oneffenheden van den bergweg nederkronkelt. Ver in het ronde spatten de droppels, die boomen en bloesems besproeien en een koelte verspreiden, die door de borst begeerig wordt ingeademd. En deze weide, waar wij nu staan, wat is ze vol en dicht en met verwonderlijk schoone bloemen bezaaid! Wij wandelen er over heen, maar de grasjens en de bloemen buigen zich niet onder onzen voet. Het is hier een eenzaam plekjen, maar er zijn uitzichten naar alle kanten: de onverzadelijke blik dringt van het eene verschiet in het andere, en de horizon deinst al verder en verder.

ZIJ. Hebt gij dat alles al eens meer gezien? of ziet gij het heden voor de eerste maal?

HIJ. Ofschoon ik mij hier zoo recht te huis gevoel, ofschoon mij alles zoo bekend voorkomt, toch, neen! als ik mij goed bezin, moet ik zeggen, dat ik hier nooit te voren geweest ben.

ZIJ. En verwondert het u niet, dat gij mij weêr naast u ziet?

HIJ. Maar zijt gij dan niet altijd naast mij geweest?

ZIJ. In zekeren zin wel, in eenen anderen zin niet. Uwe oogen hebben mij in lang niet gezien: ik ben eens uit uw gezicht verdwenen.

HII. Daar doemt het op uit mijn herinnering als een donkere wolk - - bange dagen, lange nachten... maar, hoe zonderling? terwijl ik vroeger zoo zeer vatbaar was voor smartelijke gepeinzen en gewaarwordingen, is het mij nu als kan ik ze niet meer goed vatten, niet meer goed begrijpen: zij schijnen mij geheel vreemd geworden.

ZIJ, Denk aan den veertienden Februari!

HII. Nu wordt mij alles op eenmaal duidelijk! 't Was op zekeren voordemiddag. Vier dagen hadt gij krank gelegen. Wij hadden ons zeer beangstigd, maar toch nog altijd het beste gehoopt. Plotseling overviel u een groote matheid; gij leundet het hoofd tegen mijn borst aan; gij zeegt ter zijde met een diepen zucht; gij stierft - het is uitgemaakt: gij zijt gestorven.

ZIJ. Ik ben gestorven, en zie, ik leef!

HII. Als gij gestorven zijt, en als ik u zie - dan droom ik zeker?

ZIJ. Gij droomt niet, want gij zijt wakker.

HII. Of gij zijt uit den hemel tot mij op aarde nedergezonden, opdat ik u een oogenblik zou wederzien, om straks op nieuw voor vele jaren uw afwezigheid te betreuren?

ZIJ. Neen, thands scheiden wij niet meer. 't Is waar, ik ben u te gemoet gezonden, maar niet naar de aarde daar beneden. Werp een blik rondom u: waar hebt gij ooit op Aarde zulke boomen, zulke bloemen, zulk water gezien? Sla een blik op uzelf: gij gingt gebogen onder den last der jaren en de gebreken des ouderdoms. Thands zijt gij verjongd; gij gaat niet meer, gij zweeft; uwe oogen zien niet maar, zij zien onmetelijk ver. En keer den blik in uw binnenste: zijt gij ooit zoo te moede geweest als heden?

HII. Het is mij als ware mijn hart, binnen in mij, een diep,

ondoorgrondelijk, altijd bewogen en toch zoo geheel stil en rustig meir. Ja, als ik rondzie, als ik mij-zelf aanschouw, als ik een blik in mijn binnenste werp, als ik uwe hand in de mijne voel - dan zou ik haast zeggen: ik ben zalig, ik ben in den hemel.

ZIJ. Gij zijt het.

HIJ. Maar dan zou ik immers gestorven moeten zijn?

ZIJ. Gij zijt het. Hebt gij dan niet ziek gelegen, op de zelfde plaats waar ik gestorven ben, en werwaarts ook gij begeerdet gebracht te worden? Heeft uw zoon niet dag en nacht, zonder van uwe zijde te wijken, u zoo trouw en liefderijk verpleegd? Hebt gij niet dag en nacht de blauwe oogen uwer dochter op u zien rusten, glinsterend van noode weêrhouden tranen? Heeft dan niet een diepe schemering, een glanzig donker, u den aanblik van uwe kinderen en alles wat u omringde, op eenmaal onttoogen?

HIJ. Ik ben gestorven!... Heer van leven en dood! op mijne knieën dank ik U, dat Gij ook aan mij iets zoo groots hebt volbracht, dat Gij ook mij tot het groote geluk, tot het heerlijke voorrecht hebt geroepen van te sterven, van zalig te sterven. Gij weet, o Heer! hoe vaak die ure mij voor den geest stond, hoe vaak ik U gebeden heb, dat Gij-zelf, daar ik het niet vermocht, mij daartoe toch mocht voorbereiden, en dat mij een zacht en zalig ontslapen ten deel mocht vallen. Nu, o Heer! Gij hebt deze bede, gelijk alle anderen, verhoord. Gij hebt u hier, gelijk altijd, heerlijk en boven bidden en denken genadig en barmhartig betoond. Wat vóór mij lag, is nu voorbij. 't Is waar, schoon ik-zelf gestorven ben, weet ik eigenlijk niet recht wat de dood is; maar zooveel weet ik: de dood doet geen pijn. Gelijk men een kind, terwijl het slaapt, uit de donkere kamer naar den zonnigen voorjaars tuin overdraagt, zóó droegt Gij mij van de aarde ten hemel. - Maar nu ook, liefste! houd mij niet langer op.

ZIJ. Waar wilt gij heen?

HIJ. En dat vraagt gij nog? Tot wien anders dan tot H e m ! Alles is hier schoon en lieflijk: deze boomen, deze bloemen, dit neêrstreamend water, deze frischheid, die zich over boomen en bloemen en diep in de ziele verspreidt; gij, uwe tegenwoordigheid, waarin ik mij, na zoo lange scheiding, na zoo vele tranen wederom verblijden mag! Maar dat alles is mij niet voldoende. Hem-zelfen moet ik zien! Hij mag Zijn Hemel zoo heerlijk maken als Hij wil, dat vergoedt het gemis van Zijne tegenwoordigheid niet. Hij heeft het onmogelijke mogelijk gemaakt; zoo lang, zoo onvermoeid, zoo trouw heeft Hij aan m i j gearbeid, dat ik zalig heb kunnen worden. Reeds eer ik geboren werd, heeft Hij mij aangenomen. Waar is zij, de kleine Aarde? Daar draait zij zich: hoe ver van hier! In welk een duisternis is zij gehuld! Ik zou niet gaarne tot haar wederkeeren. Derwaarts is Hij nedergedaald; met Zijne heilige voeten heeft Hij haar stof betreden. Hij heeft er gehongerd en gedorst - Hij is er gestorven. Ach! Hij heeft mij den blik gescherpt, om dieper dan ooit te voren in te zien in den afgrond van Zijn doodelijk lijden! Daar heeft Hij mij Gode gekocht met Zijn bloed, en opdat ik, Zijn dierbaar eigendom, niet weder voor Hem zou verloren gaan, is Hij, van mijne vroegste jeugd af aan, onophoudelijk met mij bezig geweest. Veel dat Hij voor mij gedaan heeft, heb ik reeds erkend, toen ik nog daar beneden was. Meer erken ik nù. Nog meer zàl ik voortaan erkennen, als wij alles te samen zullen overdenken. Nu heb ik daartoe ook geen tijd. Ik heb geen rust: een onweêrstaanbaar verlangen drijft mij en prangt mij het hart. Naar Hem moet ik heen: ik moet Hem zien, Hem danken, als ik nog in staat ben Hem te danken; als in de overgroote vreugde het gevoel des danks niet ondergaat.

ZIJ. Gij zult Hem zien, maar niet vóór dat Hij tot u komt.

Tot zolang moet gij rustig zijn. Ik ben u te gemoet gezonden, om u te zeggen dat dit Zijn wil is.

HIJ. Eerst thands ontwaar ik recht duidelijk dat ik in den Hemel ben - want mijn wil schikt zich zonder eenigen strijd naar Zijnen wil. Ik had gemeend, dat het mij geheel en al ondragelijk zou zijn, Hem hier niet te zien. En nu draag ik dat niet alleen: maar ik draag het gaarne. Hij wil het, maar ik wil het ook. Iets anders schijnt mij niet meer mogelijk. Zoo gemakkelijk viel dat ons daar beneden niet! - Intusschen, als gij mij door Hem te gemoet zijt gezonden, dan hebt gij ook met Hem gesproken? Hij heeft misschien reeds menig woord met u gewisseld?

ZIJ. Reeds menig woord.

HIJ. O gij, gezegende! kunt gij mij zeggen, hoe u te moede was, toen gij voor het eerst met Hem spraakt?

ZIJ. Juist zooals mij telkenmale te moede is, als ik met Hem spreek. Thands spreek ik nog met u in een aardsche taal: daarin laat zich zoo iets niet beschrijven.

HIJ. Toen gij Hem voor de eerste maal spraakt, hebt gij Hem toen terstond herkend?

ZIJ. Terstond.

HIJ. Zeker aan een luister, waardoor Hij alle Engelen overstraalt?

ZIJ. Hij behoeft zich niet in uitwendigen luister te vertoonen: men herkent Hem toch.

HIJ. Denkt gij, dat ook ik Hem terstond zal herkennen, zonder dat iemand mij zegt dat Hij het is?

ZIJ. Uw hart zal het u zeggen.

HIJ. Hoe zal Hij wel jegens mij zijn? streng of vriendelijk? Als ik daar beneden in de schaduwen van het aardsche leven met Hem sprak, heeft Hij mij vaak zeer ernstig en streng geandwoord.

ZIJ. Dat moest Hij daar beneden doen om ons eigen bestwil.

Hier is dat niet meer noodig; hier behoeft Hij Zijn hart niet langer geweld aan te doen: Hij kan hier Zijne liefde den vrijen loop laten. Zij is oneindig: daar konden wij haar niet doorgronden, en hier - eigenlijk evenmin.

HIJ. Bestaat er hier onder u verschil van heerlijkheid en zaligheid?

ZIJ. Dat bestaat er zeker: maar daar de allerhoogsten ook altijd de allernederigsten zijn, zoo buigen zij zich steeds tot de nederigsten ter neder. En dat kan Hij hun niet weigeren: want Hij, die boven allen staat, is ook tevens van allen de nederigste. En zoo wordt ten slotte dan toch het verschil weêr opgeheven, en wij zijn allen één in Hem.

HIJ. Zie, ik heb dikwijls gedacht, als ik maar in den Hemel kom, als ik maar niet onder de vijanden des Heeren leven moet, dan wil ik gaarne in den Hemel de minste van allen zijn. Gij, zoo meende ik, zoudt in veel hooger sfeeren wonen, en onze kinderen ook, als zij de Aarde hadden begeven. Als gij ook dan maar, al ware 't alle honderd jaren, één enkelen maal tot mij afdaaldet; als ik om de duizend jaren maar ééns verwaardigd werd den Heer te zien - zoo dacht ik - het zou mij genoeg zijn.

ZIJ. Wees getroost! Wien Hij aanneemt, dien neemt Hij met eere aan. Weet gij niet, hoe Hij ons beide dat in Zijn woord heeft verzekerd?

HIJ. Zeker weet ik het, en ik aanschouw het nu met mijne oogen, hoe Hij u met eer en heerlijkheid heeft gekroond. Tusschen dat beeld van u, in uwe laatste ziekte, dat mij duidelijk voor den geest staat, tusschen die verwelkende bloem en deze hemelsche schoonheid - welk een onderscheid! Neen, deze blos op uwe wangen kan niet meer verbleeken; dat licht in uwe oogen kan niet meer verdonkeren; de last des ouderdoms kan deze uwe

gestalte niet meer buigen. Zóó zult gij hier met mij wandelen: gij zult mij een leidsvrouw zijn naar de heerlijkheden van het Vaderhuis; en ook naar de anderen die mij lief zijn, zult gij mij brengen.

ZIJ. Gij zult hen zien, zoodra gij den Heer gezien hebt.

HIJ. Wat was dat toch liefelijk, als wij vroeger onzen grijzen vader in zijn dorp gingen bezoeken! Onze wagen kwam aangerold; daar traden zij dan allen op den drempel van het huis; en onder allen zochten wij altijd het eerst zijn dierbaar, eerwaardig gelaat. Hoeveel liefelijker zal het zijn, hem hier weder te zien. Hij, wien de geringste vreugde met dankbaarheid jegens den Gever vervulde; hij, die een grasspriet bewonderen kon, die een blijden zonnestraal tegenlachte; hij, die zoo gaarne het oog naar den starrenhemel opsloeg om den Schepper der waerelden te aanbidden: wat zal hij hier ondervinden, waar de wonderen der almacht open en ontsluit vóór hem liggen! Hij, die onophoudelijk in zijn hart den Heer dankte voor de genade hem geschied en voor de minste verkwikking, die hem op zijn moeilijken pelgrimsweg ten deel viel - welk een dank zal hij nù zijn Verlosser betalen! - 'Wij zullen elkander wederzien!' zoo sprak hij nog in zijn laatste ziekte tot mij, terwijl hij, met al de kracht die hem nog was overgebleven, mij de hand drukte: 'Wij zullen elkander wederzien, en God te samen voor Zijn genade danken!'

ZIJ. Weldra zult gij hem, weldra zult gij ook uw moeder zien.

HIJ. Mijn moeder, die mij zoo onuitsprekelijk lief had, en die ik nimmer heb gekend! Drie jaren was ik oud, toen ik haar verloor. 'Wat zal er van mijn arm kind worden?' moet zij gezegd hebben. Goede moeder! alles wat er van een mensch worden kan - een burger des hemels. Door de genade des Heeren is het

geschied, en ook door de kracht uwer gebeden. - Is het niet zoo?

ZIJ. Zoo is het. Ik heb menigmaal met vader en moeder over u gesproken.

HIJ. Is X. hier?

ZIJ. Ja.

HIJ. Dat had ik niet gedacht!.... Maar neen! dat was verkeerd van mij: ik ben immers toch ook hier! - Maar die dierbare panden, die ik op aarde achterliet? Zal ik tijding van hen ontvangen? Of ontglippen zij aan ons waarnemingsvermogen tot op den dag des wederziens?

ZIJ. Deze vraag zult gij zoo aanstonds zelf kunnen beantwoorden. Zie naar ginder heen.

HIJ. Ik doe het, maar ik zie niets.

ZIJ. Tuur nog langer in die zelfde richting - en w i l zien! - Ziet gij nu?

HIJ. Klaar en duidelijk. De plaats is mij welbekend. Dat is het kerkhof, waar ik uw stoffelijk deel, dat op aarde achterbleef, liet begraven. Hoe dierbaar was mij dat plekjen! Hoe menigmaal heb ik het bezocht, terwijl ik, biddend bij uw graf, de oogen ophief naar den hemel - waar wij nu beide zijn. Onder schoone boomen en bloemen, zoo dacht ik dan, wandelt zij nu daar boven in een bloeiend Paradijs. Onder boomen en bloemen zal ook haar hulsel rusten. Zóó ontstond er een bloemtuintjen en een boschjen, en wat lente en zomer liefelijkst voortbrengen, versierde uw graf.

ZIJ. Ik wist het wel. Blik nu ginds naar beneden. Wat ziet gij?

HIJ. Naast uw graf is een ander gedolven. De deur van het kerkhof staat open; een lijk-kist wordt uitgedragen; onze kinderen volgen. Gij weent, geliefden mijner ziel! Waarom weent gij zoo bitterlijk? Kondet gij ons zien, gelijk wij u zien, gij zoudt niet

weenen, of het moest van heilig verlangen zijn. De kist wordt neêrgelaten en zij werpen een handvol aarde op het deksel. Nu is de groeve gesloten: nu rust mijn stof naast het uwe. Keert nu huiswaards, geliefden! en een voorgevoel der hemelsche vertroosting die wij hier genieten, dale neder in uw hart! Maar keert dikwijls terug en bezoekt het graf uwer ouders! Als gij daar weent en bidt, zullen wij niet verre van u zijn, en u hemelsche gaven brengen van den Heer. Wandelt steeds aan Zijne hand. Hij is de ware Leidsman. Uwe ouders hebben het ondervonden. En eenmaal brengt Hij ons allen weêr bij elkander.

ZIJ. Amen! zóó zal het zijn.

HIJ. Hoort gij die klanken? Wat is dat? Verwonderlijk schoon, als muziek op het water, zweven zij tot ons over, zich verspreidende door heel den hemel. Luister! En van gindschen kant, ook een geluid, geheel anders weêr, maar toch ook zoo heerlijk en hartverrukkend.

ZIJ. Dat zijn Engelenchooren, die uit onmetelijke verten elkander beantwoorden.

HIJ. Wat zingen zij dan?

ZIJ. Den lof des Eenen en Eenigen, die eeuwig en onuitsprekelijk is.

HIJ. Reeds sedert eenigen tijd wandelt daar ginds een gestalte.

ZIJ. Beschouw haar van naderbij, en zeg dan waarvoor gij haar houdt.

HIJ. Gij zult mij, die de aarde nog pas verlaten heb, een aardsche, kinderlijke vergelijking wel ten goede willen houden. Achter het huis, waar ik geboren ben - gij weet het, ofschoon gij toen reeds niet meer op aarde waart - had ik een tuin aangelegd. Zoodra het nu voorjaar werd, begaf ik mij naar dien tuin, en verheugde mij over zijn plantsoen en zijn veelbeloovenden bloei.

Daar stonden veel boomen, veel struiken, veel bloemen; ik kende ieder gewas, want ik-zelf had het geplant en verpleegd. Over het minste twijgjen ging mijn oog, en als het liefelijk botte en bloesemde, verblijdde ik mij van gantscher harte. Zóó schijnt mij ook die vreemdeling daar ginds de hovenier in deze hemelgaarde te zijn. Hij gaat rond, zoo stil en zonder eenige vertooning, maar men kan wel merken, dat alles hem zeer nauwkeurig bekend is. Met vergenoegde en tevreden blikken ziet hij overal heen, en de geheele natuur hier schijnt hem buitengemeen te behagen. Hoe is mij toch te moede? Tot hiertoe ben ik rustig geweest; kalm en geregeld klopte mij het hart. Nu begint het onstuimig te jagen; mij duizelt; de hemel met zijn heerlijkheid verdwijnt uit mijn oogen: ik zie niets dan Hem-alleen. Wel is het mij, als ontwaarde ik een gevoel van smart, maar in deze smart ligt een hoogere zaligheid. Ik brand van verlangen om Hem te naderen. Een bekende is hij zeker, en toch hebben mijne oogen hem nimmermeer aanschouwd. Nu keert hij zich om: hij ziet ons aan. Hij schijnt zich over ons te verblijden. Het is als blonk er een vreugdetraan in zijn oog. Ik kan mij niet langer bedwingen; ik moet naar hem heen: ik moet hem zeggen dat ik hem lief heb boven alles wat ik ooit heb lief gehad. Hij heft de handen op - hoe? er is een litteeken in zijn handen: uit het litteeken straalt een hemelsch licht! Ja, dat zijn ze, dat zijn de doorgraven, zegenende handen. Hij zegent ons! diep in het harte voel ik zijnen zegen. Nu weet ik, dat ik in den Hemel ben: nu weet ik, dat Hij het is.

ZIJ. Zoo ga dan tot Hem.

Dr. FRANS THEREMIN.

Verrijzen.

Een paaschhymne.

Verrijzen! Heerlijke gedachte!
 Welzalig die u mag verstaan!
 Gij waait den kranke die versmachtte,
 Als de adem van den Levende aan.
 Een voorglans van des hemels weelden
 Doet ge opgaan in dit heilig uur,
 En juichend kleedt ge uw zinnebeelden
 In alle vormen der natuur.
 Het beekjen smelt zijn winterteugels,
 De bloemen klimmen uit heur graf,
 De vooglen schudden van hun vleugels
 Een dauw van melodiën af.
 't Geboomte heft, als palmenmeien,
 De nieuwgeboren takken op.
 'Hozanna!' fluistren de valleien,
 En 'Amen!' ruischt de heuveltop.
 'Hernieuwing!' preëkt de jonge lelie;
 Een Godsbelofte is 't kleinste blad:
 De gantsche hof een Evangelie,
 Een weg ten Nebo ieder pad.
 Ja. zelfs de vlinder schijnt te roemen:
 'Ik spon mij stervende in mijn web,
 Daar wekt me een hemel vol van bloemen,
 En - 'k zweef, waar ik gekropen heb!'

De hoop der Lente kleurt elk leven,
 En groent zelfs over 't lijkgesteent'.
 Wat droomgestalten zien we zweven,
 Sints lang begraven en beweend!
 Wat lofgebeden, frisch en teder,
 Gaan op in 's harten heiligdom!
 De jeugd der ziele bloesemt weder,
 En de eerste liefde keert weêrom!
 In klank en kleur, beneên en boven,
 Tot waar de blauwe kimmén vliên,
 Roept Aarde en Hemel tot gelooven:
 'Onsterfelijkheid en Wederzien!'

Hoe zalig zal dat opstaan wezen,
 Als, uit den schoot der eeuwigheid,
 Een Paradijshof is verzezen,
 Die onvergankbre lommer spreidt;
 Waar de eens gescheiden paren knielen,
 Waar Jacob bij zijn Jozef rust,
 Waar de aangebroken lent' der zielen
 Den boom der Menschheid wakker kust;
 Waar alles heerlijk zal ontknopen
 Wat hier in 't stof niet bloeien kon,
 Waar elk gebroken hart zal kloppen
 In koestring van Gods liefdezon!
 Waar ik U juichend weêr zal vinden,
 Goede Engelen op mijn pelgrimsbaan,
 Gij kort bezeetnen, lang beminden,
 Die mij zoo vroeg zijt voorgegaan!

Waar 'k eindelijk, eindelijk! U zal groeten,
 Mijn Heer, mijn Heil, mijn Levensvorst,
 En grijpen Uw doorboorde voeten,
 En zinken aan Uw broederborst!....

O Christen Paaschfeest! Dag der dagen!
 Uw licht vertroost en heiligt mij.
 Een antwoord Gods op al mijn vragen,
 De rots van mijn geloof, zijt gij!
 Gij maakt het graf een hemelpoorte
 Aan d' uitgang van dit schaduwdal,
 Den strijd des doods de weêrgeboorte
 Voor 't leven dat niet sterven zal!
 Het schijnbaar slapen is - ontwaken:
 En als de zweetdoek 't overspreidt,
 Voelt juist het oog zijn windsels slaken,
 En - ziet des Hemels heerlijkheid!
 Gij menschengeest, zijt onvergankelijk:
 't Is groot - en groot is 't, dat gij 't weet....
 Maar wie zijt gij, die, onafhankelijk,
 De Vader aller Geesten heet?
 Wie kent den polsslag van Uw leven,
 O Gij, die eind hebt noch begin?
 Wat schepsel kan den maatstaf geven
 Van zooveel Wijsheid, Macht en Min?
 Gij buigt U zeegnend naar beneden,
 Gij beurt het stof tot U omhoog:
 O diepte van verborgenheden!
 O afgrond, deinzende uit mijn oog!

Uw wezen, Heer! is niet te peilen;
 Hier voelt de Cherub zich een worm,
 En 's menschen rede strijkt de zeilen,
 Gelijk een zeeman in den storm.
 Wij wagen 't staamlende U te prijzen,
 Wij slaan Uw grootheid duizlend gâ:
 Ver boven Sterven en Verrijzen,
 Staat Gij, o God... Hallelujah!

J.J.L. TEN KATE.

Onsterfelijkheid.

De dood! Hij is toch verschrikkelijk; de worm zelfs kromt zich voor hem, want hij ontnemt ons alles. Als men nu ziet hoe onze Heer Jezus te Naïn een doode opwekt, dien men ten grave droeg, en te Bethanië een anderen, die reeds vier dagen in het graf gelegen had; wanneer men Hem verder van woningen des vredes hoort spreken, waar wij onzen Anselmo zullen wederzien, en waar de goede en vrome menschen van alle tijden en volken vergaderd zullen worden; als men Hem dan zeggen hoort, dat wie in Hem gelooft, niet sterven zal, al ware hij ook gestorven; - verheugt het u dan niet, Andries? en zoudt gij niet van harte in Hem gelooven?.....

Wat gewoonlijk te zien is en wat iedereen zien kan, is, dat wij in ons binnenste uit twee krachten bestaan, die het niet ééns zijn en elkander bestrijden - de ééne is van hooger natuur, die van Onsterfelijkheid en het Oneindige, van een hoogste volmaaktheid, wijsheid, goedheid, rechtvaardigheid, begrip en gevoel heeft,

en lust om naar dien regel te wandelen; die naar boven streeft, waarheid zoekt en alles wil uitvorschen - maar onder den invloed is van een a n d e r e , die haar overal hindert, haar overal in den weg staat, die haar licht en lust verduistert en k l e u r t , die driftig en ongetemd is, naar geen raad luistert, en in het stof kruipen en er zich meê voeden wil. De rook wordt door de asch voortgedreven. De M a a n staat in de s c h a d u w d e r a a r d e !..

Zie, als er nooit deugdzaame menschen waren geweest, zou ik verloren zijn en gewanhoopt hebben bij die overgrootte macht van de schaduw der aarde in onze harten. Maar die groote menschen hebben mij geleerd, dat de menschelijke ziel onsterfelijk is, en onoverwinlijk, wanneer zij zelve dat w i l en slechts den moed heeft op leven en dood zich te verdedigen. En deze hare onsterfelijkheid vertoont zich nu overal aan ons, en aan alle hoeken, waar wij de slippers maar even oplichten en aanraken.

Zij heeft een innerlijken drang, een aangeboren verlangen om onsterfelijk te zijn. Dit verlangen openbaart zich, wel is waar, zelden in een reinen vorm, en de onsterfelijkheid waar wij menschen naar streven, is dikwerf zeer sterfelijk. Maar dit is slechts een dwaling in de toepassing: het verlangen blijft desniettemin bestaan.

Overal, waar wij een ingeschapen drang aantreffen, die voortjaagt naar het een of ander doel, vinden wij ook een daaraan beandwoordenden aanleg en een overeenstemming tusschen beide, zoodat de drang kan worden bevredigd of een vereeniging mogelijk is. Hoe zou ook de natuur zóó kunnen dwalen, dat zij neigingen zou instorten tot onmogelijke en tegenstrijdige dingen? De vereeniging echter k a n niet alleen plaats hebben, maar zij m o e t ook, uit den aart der zaak, plaats hebben, en z o u ook waarlijk volgen als haar niets in den weg stond; en de drang is inderdaad

niets anders dan het besef van die betrekking, bij de dingen die besef hebben, en de betrekking-zelve bij de dingen die het niet hebben. In het middenpunt der aarde, b.v., hebben de lichamen geen zwaarte: wanneer ik nu een kogel aan een draad hang en op de hand of iets anders laat rusten, dan drukt hij in een rechte lijn naar het middenpunt der aarde, want hij wordt verhinderd het te bereiken. Een boom, een plant, die onder den blooten hemel staat, groeit en staat rechtop; plaats ik ze nu in een kamer, zoodat de invloed van zon en lucht belemmerd wordt om naar behooren van boven op haar te werken, dan buigt zij zich naar het venster. Als een visch in het water is, verlangt hij niet naar het water, maar is er vrolijk en tevreden; en werpt men hem op het drooge, dan gevoelt hij zich niet op zijn plaats en springt en spartelt.

Als wij menschen dus een ingeschapen verlangen naar onsterfelijkheid bezitten, is het duidelijk dat wij in onzen t e g e n w o o r d i g e n toestand niet zijn waar wij behooren. Wij spartelen op het drooge en er moet ergens een oceaen voor ons zijn....

G e v o e l e n wij menschen aldus onze onsterfelijkheid, dan-alleen als wij Ware Menschen, d.i. Christenen zijn, b e z i t t e n wij haar reeds. Indien het waar is, dat de tijd niets anders is dan de opvolging en afwisseling van allerlei dingen, dan zijn de ware Christenen reeds daarom minder tijdelijk, omdat ze tevreden en rustig zijn, daar zij hunne vastigheid hebben gevonden in den onveranderlijken God.

Er moet wel iets wezendlijks, iets in zijn aard eeuwigs en onsterfelijks in hen zijn, want de kracht die in andere menschen zoo geweldig en onweêrstaanbaar heerscht en zoo veel kwaad en jammer sticht, is in hen onderdrukt en geketend. En wat anders toch dan het Eeuwige en Onsterfelijke kan het Tijdelijke onder-

drukken en bedwingen? En hoe zou een Christen ook kunnen sterven, en waardoor? Deze waereld en het hare heeft geen macht over hem, is voor hem alsof zij niet bestond; en zij zou hem kunnen vernietigen? Neen, neen, integendeel. Hij heeft h a a r overmocht en zet haar zijn voet op den nek als een o v e r w i n n a a r , en heft zijn blikken vrij naar dien hemel, die - niet zoo ver van hem af is.

DE WANDSBECKER BODE.

Leven en sterven.

Wenn die unbekante Hand den letzten Pfeil an das Haupt des Menschen sendet, so bückt er vorher das Haupt, und der Pfeil hebt bloss die Dornenkrone von seinen Wunden ab.

JEAN PAUL.

Drie minuten - nog niet! - zijn ons deel hier op aard:

Een tot lachen; de tweede tot schreien;

En de derde, tot waken en bidden bewaard,

Is ter helft pas voorbij of - we scheiën!

Maar de Heer vult het aan, 't onvoltooide gebed;

En niet donker of diep zijn de groeven:

Zij zijn de indrukzels maar van den lichtenden tred

Van zijn Engel, die zoekt wáár we toeven.

En vliegt eindelijk de doodlijke pijl naar ons heen,

Door d' onzichtbaren vinger gezonden,

Ziet, dan buigen wij 't hoofd, en de pijl neemt alleen

Ons de doornenkroon weg van de wonden.

J.J.L. TEN KATE.

Kerkhofbloemen.

1. Het leven

wordt, even als een morgendroom, steeds helderder en duidelijker, hoe langer het duurt en hoe naderbij de ontwaking is.

2. Bekommer u niet te zeer,

edele Grijsaard! wanneer uw geestvermogens beneveld worden, terwijl uw lichaam zich voorover naar de aarde buigt, om daar weldra in neder te zinken. Op zekeren zomernacht schitterden de bloemen in den maneschijn, want de dauw had ze met paerlen bestrooid; maar toen de morgen grauwde, werden zij treurig, omdat de paerlen hunnen glans verloren, nu het maanlicht verbleekte en de dauwdroppelen als koude, doffe tranen achterliet. Maar zie! daar ging de zon op, en de bloemen schitterden op nieuw; en in plaats van paerlen waren het juweelen die haar toiden en door hunne pracht de schoonheid van den nieuwen dag verhoogden.

Ook voor u, o Grijsaard! zal een zon opgaan, in plaats van het maanlicht dezes levens, die uw verdonkerde dauwdroppelen heerlijk zal doen schitteren.

3. Niet elke onsterfelijkheid

is wenschenswaardig. Ook de verdoemden zijn onsterfelijk. De goede nagedachtenis moet aan den naam, even als de Egyptenaars aan de doode lichamen, niet alleen de onvergankelijkheid, maar ook een liefelijken geur verleen.

4. De gedachte des doods

moet ons enkel een middel tot verbetering, geenszins het doeleinde zijn. Zoodra in het hart, even als in de hartbladen eener bloem, de aarde van het graf valt, dan doet zij verwelken, in plaats van te bevruchten.

5. Het sterven

valt zoo smartelijk niet, maar wel het scheiden van dierbare zielen.

6. Laatste mensch!

denk niet na over den langen tijd vóór en achter u. In het heelal is geen ouderdom, - de eeuwigheid is jong. Verzink in de golf, wanneer die op uw laatste plek gronds aanspoelt: zij vergaat, maar niet gij!

7. De menschen

loochenen met even weinig gevoel het bestaan van God, als waarmede de meesten het aannemen. Zelfs in onze ware stelsels verzamelen wij altijd enkel woorden tot legpenningen, zooals gierige verzamelaars van muntkabinetten. Eerst zeer laat veranderen wij de woorden in aandoeningen, de legpenningen in genot. Twintig jaar lang kan men de Onsterfelijkheid der ziel gelooven - eerst in het een-en-twintigste, in een verheven oogenblik, staat men verbaasd over den rijken inhoud van dit geloof, over de warmte van deze gezondheidsbron.

8. Met het leven

gaat het even als met den hemel. Juist omdat de sterren aan de eene zijde ondergaan, moeten zij aan de andere zijde opkomen.

9. Dit eerste leven

is een *chambre obscure*, waarin de voorwerpen des anderen levens met des te helderder licht vallen, naar mate zij meer verduisterd is.

10. Het sterven

is verheven. Achter het zwarte gordijn doet de eenzame dood het stille wonder, en werkt voor de andere waereld, terwijl de sterveling met vochtige maar kortzichtige oogen voor het gordijn van dit bovenmaansche tooneel staart.

11. Hiernamaals.

Waarlijk, indien ik dat leven hiernamaals kon beschrijven, dan was ik reeds in dat leven overgegaan, en ook hij, die mij dan verstond. Wij spreken tegenwoordig van de andere waereld even als blinden van het zichtbare, vóór het lichten van het katarakt. Het hart heeft iets anders noodig dan zintuigen. De oud-christelijke uitdrukking van het Tijdelijke met het Eeuwige te verwisselen, is de ware uitdrukking. Achter het leven bestaat er geen tijd, zoo min als vóór het leven.

12. De herinnering aan de onzen.

‘Geen doode reize met den levende!’ zeiden de Ouden, ‘want zijne asch beroert de golven en bedreigt hem met storm en ondergang.’ - O, hoe anders en hoeveel heerlijker begeleidt de afgestorvene den christen, en leeft hij voort in zijn hart, terwijl deze op hem de oogen slaat, onder het gewezen en de verdrukking der buitenwaereld.

13. De mensch

moet evenmin het Tegenwoordige als de Toekomst ooit uit het oog verliezen, evenmin de Aarde vergeten als den Hemel. Hij moet zijn als de maan, die tegelijk rondom deze donkere aarde en rondom de verre, stralende zon loopt.

14. Zou het mogelijk zijn?

Nu daar zoovele huizen klaaghuizen, zoovele velden slagvelden, zoovele wangen bleek zijn; nu wij zoo menigmaal roodgeweende, gebroken en gesloten oogen zien, zou het mogelijk zijn, dat nu de laatste reddende haven van den armen reiziger, de groeve der vertering, slechts een draaikolk ware die alles verslindt? En wanneer eindelijk na duizende jaren onze aarde, door het allengskens naderen van de zon, uitgestorven en ieder geluid op haar verstomd zal zijn, zou dan de een of andere onsterfelijke geest den stillen bol als een ledigen lijkwagen daarheen kunnen zien trekken en zeggen: 'Daar beneden vliegt het kerkhof van het arme menschengeslacht in den krater der zon - op deze verbrande waereld hebben eenmaal vele schaduwen en droomen en vluchtige gedaanten geweend en gebloed, maar nu zijn zij sedert lang verteerd - vlieg in de zon, die ook u zal oplossen, schoone woestenij! met uwe ingezogene tranen en verdroogd bloed?' - Neen! dan zou de gewonde worm zich kunnen opheffen en tot den Schepper mogen zeggen: 'Gij hadt mij niet tot lijden moeten scheppen!' De Algoede-zelf zou den worm het recht geven tot die klacht, Hij die ons de deernis heeft ingeschapen en die in ons allen spreekt om ons te bemoedigen, en die toch zelf in ons de hope op Hem en de Eeuwigheid heeft neêrgelegd!

15. Ben ik rijp

voor de ooftkamer der kerkhoven? Maar is dan ieder mensch daartoe rijp? Is hij niet op zijn negentigste jaar even onvolmaakt als op zijn twintigste? - Ja, inderdaad! de dood neemt kinderen en Vuurlanders weg. De mensch is zomerooft, 't welk de hemel moet plukken, vóór het rijp is. De toekomstige waereld is geen gelijkgeschoren laan, of een oranjerie, maar zij is de boomkweekerij voor die stekjens, die men hier in dézen tuin uit het zaad wint.

JEAN PAUL.

De gezelligheid des Toekomenden Levens.

Het verblijf in de eeuwigheid zal gezellig en werkzaam zijn.

Met voordacht gaan wij elke bepaling voorbij, wáár het oord van ons toekomstig verblijf zal wezen, hoezeer wij het voor ons allerwaarschijnlijkst achten, dat de verheerlijkte Aarde ons te dien einde door den goeden en wijzen Schepper zal worden aangewezen: ofschoon onze ziel, ontheven van het logge lichaam en met edeler hulsel, den heerlijken lichame van Christus gelijkvormig, bekleed, ook tevens het vermogen zal bezitten om zich naar de verstaafgelegene gedeelten der schepping te begeven, en aldaar den Grooten Maker in de werken Zijner onbegrijpelijke almacht, wijsheid en heerlijkheid gade te slaan en te bewonderen. Maar hoe nu? zal de Mensch in zijn toekomstig verblijf geheel en al op zich-zelf staan, en niet met anderen in verbindtenis treden? Zal hij

daar nimmer aan schepselen zijner soort zich kunnen aansluiten, maar, aan zich-zelfen overgelaten, een hem onbekende bane eenzaam moeten bewandelen? Voorzeker niet! Tot gezelligheid plantte hem zijn Formeerder de onweêrstaanbare neiging in; tot gezelligheid schiep Hij hem, opdat hij hierin middelen tot zijn geluk en zijn volmaking vinden zou; en - in het Geestenrijk kan en zal het niet anders zijn! Ook dáár zullen de Onsterfelijken zich onderling verbinden, en naar de mate der overeenstemming hunner neigingen den band der hemelsche vereeniging nauwer toesnoeren; ook dáár zullen zij zich verbroederen tot onderling geluk en volmaking, en zich verblijden in den weêrkeerigen wasdom in kennis en heerlijkheid.

Onmisbaar zijn voor deze gezelligheid der Toekomst de bewijzen te vinden in onze Heilige Boeken, en bijna overal wordt daarin het genot des hoogsten geluks voorgesteld onder het beeld van een gemeenschappelijken omgang. Ja, de Apostel Paulus vond in deze verwachting zelfs een grond van troost, waarmede hij de geloovigen van Thessalonika bemoedigde. ‘Laat ons,’ dus schrijft hij, ‘niet bedroefd zijn over onze dooden, als of wij geen hope hadden,’ - van hen weder te zien - ‘want,’ voegde hij er bij, ‘eens brengt God ons door Jezus allen bijeen, eens zullen wij altijd bij den Heer zijn.’ Wat meer is, bij de roerend-grootsche verheerlijking des Verlossers treffen wij Mozes en Elias, hoezeer eeuwen na elkander van deze aarde weggenomen, bijéén in het vertrouwelijkt gesprek met Jezus, daar zij vervolgens samen naar den Hemel wederkeeren, gelijk zij samen uit den Hemel waren nedergedaald.

- Overigens, dikwerf dacht ik bij mij-zelfen: waarom weten wij dan toch zoo weinig van de gesteldheid des Toekomenden

Levens? Waarom is de mensch, op de grenzen van twee waerelden geplaatst, zoo onkundig van die der geesten, die hem nochtans eens tot zijn altijddurend verblijf zal worden aangewezen? Maar wanneer ik dan wederom overdacht, hoe het een onmogelijkheid is er meer van te kennen dan ons geopenbaard werd, en dan wij uit dit geopenbaarde redelijkerwijze kunnen afleiden; wanneer ik overwoog hoe heilzaam die duisternis der toekomst is voor onze tevredenheid met het tegenwoordige, voor de vervulling onzer plichten, voor de beoefening van ons geloof en voor de vorming tot hooger geluk, dan eerbiedigde ik met dankbaar gevoel de liefderijke wijsheid des Hemelschen Vaders, Wiens plan het altijd is, Zijn kinderen op Zijne, dat is, op de beste wijze, naar het oord hunner bestemming heen te leiden. Ook zij het genoeg, de onwankelbare hoop te mogen voeden, om, zoo wij Jezus en Zijne verschijning hebben liefgehad, Hem eens gelijk te wezen en eeuwig bij Hem te zijn. Heerlijk oogenblik, waarin deze hoop vervuld zal worden! Oogenblik, dat den dag des doods vroolijker doet worden dan de dag der geboorte, oogenblik van waarheid, licht, leven en onsterfelijkheid!

W. PAPE.

(Bekroonde Verhandeling over de waardij der Wetenschappen in het volgend leven).

Hiernamaals.

Niet elke goede ademt zijn leven uit, gelijk de bloem hare geuren; niet elke goddelooze sterft onder folterpijnen. Dikwijls is het juist omgekeerd. Wij moeten niet vreezen, deze disharmoniën

van het uitwendig en inwendig leven met een vasten blik gade te slaan. Zij zijn de zekerste waarborgen voor een oplossend, verzoenend akkoord na het orgelpunt der graven.

FREDERIKE BREMER.

Blik ten Hemel. (*Fragment*).

.....
 Des Christens doods-klok is de sabbatsklok,
 Die in des Hemels tempel wordt geluid:
 Dat hoort zijn ziel, en met een heiligen schok
 Van vreugde, vliegt zij haar omwindsels uit..
 Wáárheen? Wie die 't vermeldt? Ons stoflijk oog
 Heeft niet gezien!.. Maar onze ziele zag,
 Zóóveel 't inwendig oog aanschouwen mag,
 Zóó ver 't geloof kan opzien naar omhoog!
 Wij zagen, in den geest en door de kracht
 Van 's Heeren geest, de wondre heerlijkheid
 Daar Boven voor de Zijnen weggeleid.
 Wij zagen de oevers, waar de vrede lacht,
 De palmen, waar de koele schaduw wenkt,
 De velden in haar altijd groene jeugd,
 De levende fonteinen van geneucht,
 Waar Christus-zelf zijn schapen weidt en drenkt.
 Geen tranen meer, maar eindlooze overvloed
 Van vreugd, die duizendmaal de smart vergoedt.
 De zwoegers in Gods wijngaard hebben rust;

De strijders in Gods strijdperk smaken vreë:
 Een vroolijk danklied werd de bange beë,
 't Geloof aanschouwen, en al 't lijden lust.
 Niets bleef er van het aardsch Gethsemané,
 Niets dan de olijf; van 't kruis niets dan de kroon;
 Geen doornenkroon, maar de eeuwge lentekrans
 Der rozen zonder doornen. Welk een glans
 Van Blijdschap! Wat vertroosting bij Gods troon!
 Al wat gescheiden is, hervindt elkaâr;
 Al wat verstrooid was, is voor eeuwig één,
 Één hart, één ziel, bij de eigen zaligheên,
 Nu elks en aller deel! Ziet, welk een schaar,
 Weêrblinkende als het licht! Hoort, welk een lied,
 Weêrklinkende als een waterval!.....

J.J.L. TEN KATE.

(Dood en Leven, IIIe Zang.)

Licht in den nacht.

Ja, mijn God! Gij zijt. Bekende Onbekende, Gij zijt. Gij zijt de Eeuwigheid; Gij zijt de Heiligheid; Gij zijt de Liefde. Het verstand begrijpt U niet; maar het hart grijpt U en houdt U vast. De gedachte bevat U niet, maar het gevoel vat U toch; want wij zijn Uw geslachte, en Gij zijt niet ver van een iegelijk onzer.

Het hart heeft zijne eigene gronden, waarvan het verstand niets weet. Het verstand heeft zich wel eens vermeten, God en de Onsterfelijkheid en het Wederzien te loochenen. Maar het hart was nog vermeteler, en geloofde in God, in een Eeuwigheid en

eeuwige Hereeniging. Het verstand zou ons wel willen overreden, dat dit ons denkend, willend en liefhebbend Ik, even als het hulsel dat het omkleedt, uit enkel stof te saam is geweven, en dat het, als alle stof, op den adem der vergankelijkheid verwaaien moet. Maar het hart logenstraft den verwaten twijfelaar, en zegt: 'Wij zijn onsterfelijk, wij zullen elkander wederzien.'

En dit gevoel onzer onsterfelijkheid is nooit zuiverder en krachtiger in ons, dan wanneer wij de verhevene natuur beschouwen; wanneer wij den blik dompelen in een uitgestrekt verschiet; wanneer wij van onze duinen de zee begroeten - dat beeld der Eeuwigheid! - of als wij ons verliezen in de diepten van den starrenhemel - dat beeld des Hemelschen vredes! Dan ontwaakt er een heimwee in ons, dat de aarde met al hare schatten niet bevredigen kan. Wij gevoelen dan, dat wij voor iets beters geboren zijn dan voor de schitterende ellende van dit eerste leven. De vreemdeling binnen in ons - ons eigen hart! - schudt aan de traliën van zijn kerker. En wij verstaan het gekrijt van den trekvogel, die de zwakke vleugelen uitslaat, beproevende of het hem gelukken mocht zijn broeders na te reizen, naar een zachter en zonniger hemel. Ja, waarlijk de mensch zou stof en assche zijn, schaduw en droom, wanneer hij niet gewaar werd dat hij het was. Dit gevoel, mijn Broeders, is onze onsterfelijkheid! Slapenden, zegt men, ontwaken als het nachtlicht uitgaat: zoo zal de sluimerende geest ontwaken, als het schemerlicht der zinnen verdooft. Treurige droomen, zegt men, voorspellen een aangenamen dag: zoo zal het met den droom des levens zijn, als hij voorbij is. De aarde gaat van het westen naar het oosten, en toch is het ons als gaat zij van het oosten naar het westen: zoo komt het ook ons voor, als gaan wij uit het leven naar den dood, en ziet! wij gaan uit den dood naar het leven. Denkt aan den

morgen, mijn Broeders! wanneer de avond nederdaalt. De maan is de waarborg der zon, en de hoop is het onderpand der eeuwigheid. Ziet op naar den starrenhemel, als gij huivert voor het graf. Ja, als er aan den hemel nooit een enkele star geschenen had, dan zouden wij ons moedeloos nederleggen tot den langen slaap. Deze schoone aarde zou ons een overwelfde grafkelder schijnen, zonder vensters, opening of spleet. Maar nu! neen, zulk een doodspelonk is onze aarde niet. Door millioenen spleten zien wij de stralen der Betere Waereld nedervallen. In elken helderen nacht zien wij als 't ware de torenspitsen der Godsstad boven onze hoofden vonkelen. In die Stad hebben wij het burgerrecht. Dat leert ons dit ons eigen hart, en hierin willen wij ons eigen hart gelooven.

L.TH. KOSEGARTEN.

(*Eusebia, I. Erste Uferpredigt, 271.*)

Wederzien en herkennen.

De wensch om met de voornaamste voorwerpen onzer liefde eens hereenigd te worden, is ons allen gemeen en ontspringt uit een onverdelgbare neiging onzer natuur. Maar in onze natuur kan geen neiging voorhanden zijn, voor welke de Voorzienigheid geen volkomen bevrediging bestemd heeft. Hereeniging is niet alleen iets dat wij wenschen, maar onbetwistbaar ook iets wenschenswaardigs, en dus een mogelijk goed gevolg onzer aardsche verbintenissen, dat wij even billijk aan Gods bestuur toeschrijven als alle andere schikkingen in de waereld. Indien aan dit goed

gevolg niets in den weg staat, dan behoort het gewis tot de oogmerken Gods, die alle mogelijk Goed wil. En wat zou Gods wil ooit in den weg staan?

Eeuwige scheiding zou een eeuwig kwaad zijn. Duurt de scheiding maar een tijd lang, dan is zij alleen een voorwaarde van grooter toekomstige vreugden, die zonder haar geen plaats zouden vinden. Eeuwig kan zij dus niet duren, of die eeuwige duur moest de noodzakelijke voorwaarde van nog hooger vreugden en voordeelen zijn. En welke vreugden en voordeelen kan deze voorwaarde toch geven?

Niets van alles wat wij hier bezitten, niet eens dezelfde werktuigen onzer ziel, nemen wij met ons naar de andere waereld mede. Krijgen wij onze geliefden weder, dan blijft ons een wezendlijk voorwerp uit dit leven over, en wel het eenige dat ons bij mogelijkheid overblijven kan. Maar zoo niet, dan behouden wij niets dan de bloote herinnering aan het verledene, en ons toekomstig aanzijn heeft volstrekt niets met het tegenwoordige gemeen. In het eerste geval is er onbetwistbaar meer samenhang in onze lotgevallen: men ontdekt er meer een plan in en een nauwere betrekking tusschen het tegenwoordige en toekomstige leven.

De nauwere verbintenissen des harten hebben den krachtigsten invloed op onze zedelijke vorming. Deze nu, en de uit haar ontstaande vatbaarheid voor het genot van hemelsche goederen, zou zekerlijk een blijvend goed gevolg zijn, ook in geval eener eeuwige scheiding, doch deze verbintenissen kunnen ook *z e l v e n* een hemelsch goed voor ons worden, en een gedurige onmiddellijke bron van ons toekomstig geluk. Zij beantwoorden derhalven oneindig meer aan de oogmerken en schikkingen der Hoogste Wijsheid en Goedheid, die door ieder middel niet het minste maar het meeste goed zoekt te bereiken.

Echte vriendschap, de zoodanige namelijk, die op gemeenschappelijke godsvrucht is gegrond, is uit haren aard niet alleen voor eeuwige voortdoring vatbaar, maar deze ook volkomen waardig. Dit geeft haar een inwendige bestemming voor de eeuwigheid. Indien nu zulk een vriendschap nochtans even zoo vergankelijk ware als al de ijdelheden van dit leven, dan stemde haar wezendlijk lot met hare natuurlijke bestemming niet overeen; dan had zij, wat de mogelijkheid betreft, een ten uitersten hooge, maar wat hare wezendlijkheid betreft (hare toevallige werkingen daargelaten), een zeer middelmatige waarde. En indien men daarvan eenmaal overtuigd was, deed men bijna voorzichtig wanneer men zich zooveel mogelijk voor alle teedere verkleefdheid wachte, om zich hier en hiernamaals de zoo bittere smart der scheiding te besparen.

Het Christelijk leven en streven eener liefderijke ziel kan geen geschikter belooning vinden dan die onmiddelijk uit dezelfde betrekkingen ontspringt, waarin zij zoo Christelijk geleefd en gestreefd heeft. Welke zaligheid verwekt niet het zien van zulke deugden, waartoe men zelf aanleiding gegeven, wier wasdom men zelf bevorderd heeft! Is niet onze neiging tot een voorwerp te sterker, naarmate wij ons reeds aan dat voorwerp gelegen lieten liggen? En is zij vooral dan niet allersterkst, wanneer het ons groote inspanningen en opofferingen kostte?

Zaligheden, die onmiddelijk uit ons lijden ontspringen, zullen ons ook de goedheid en wijsheid der vaak zoo donkere wegen van Gods Voorzienigheid buiten twijfel in een veel helderder licht plaatsen, dan de zulken die maar van verre, of liever eigenlijk in het geheel niet, uit ons lijden volgen en alleen willekeurige belooningen zijn. Hoe zalig zullen wij eens zijn in het genot van gemeenschappelijke vreugde na gemeenschappelijk lijden! Hoe zal

men daar dit lijden zegenen, waarin men ten deele zijne vreugde gegrond weet!

Onze aanstaande lotgevallen zullen gewis naar de behoeften onzer zedelijke natuur ingericht zijn, zullen elke zedelijke ontwikkeling begunstigen. Zoo zijn een onkreukbare trouw in het aankweeken zijner verbintenissen en een werkzame dankbaarheid voor genoten liefde, voortreffelijke deugden, die van het voorwerp waaromtrent zij werken, en van de gelegenheid om zich bij voortduring te uiten, niet voor eeuwig beroofd kunnen worden. Derhalven kunnen onze tegenwoordige innige verbintenissen niet voor eeuwig ophouden, even zoo min als in onze toekomstige een gedurige onbestendigheid heerschen kan.

Uit deze beschouwingen volgt, dat een hereeniging met onze dierbaren inderdaad voor ons toekomstig geluk in 't geheel geen onverschillige maar veeleer een hooggewichtige omstandigheid is; dat daardoor tevens een volmaakter samenhang, een veel nauwer verband tusschen dit en het volgende leven ontstaat; dat dus de zoo reikhalzend verlangde hereeniging, naar alle waarschijnlijkheid, mede in het groote plan der Voorzienigheid is opgenomen. Wij kunnen van de Hoogste Goedheid niet anders verwachten; en de rede-zelve geeft aan deze hoop van ons hart hare volle goedkeuring.

Neen! wij twifelen er niet aan, zij die deelnemen aan onze tegenwoordige lotgevallen, behouden het oudste recht op onze liefde: ons aanzijn is met het hunne, om zoo te spreken, reeds in de wortelen in één gevlochten. Zij hebben van ouds een zoo gewichtigen, zoo onvergetelijken invloed op ons geluk geoeffend; door de lieflijkheid van zoovele gemeenschappelijke herinneringen moet hiernamaals het verkeer met hen ons boven dat met alle anderen aangenaam zijn, gelijk het reeds hier beneden was. Daarenboven moet de hereeniging met hen de vervulling worden

van een onzer vurigste en natuurlijkste wenschen; de beste vergelding voor ons gezamenlijk lijden en strijden; de heerlijkste, zichtbaarste rechtvaardiging der Voorzienigheid, en het geldigste bewijs der hooge goedkeuring, waarmee God ons vertrouwen op Zijne genade, en de getrouwe, liefderijke en dankbare gezindheden van ons gemoed verwaardigd heeft. Zoo zeker als de wegen des Hemelschen Vaders louter goedheid en waarheid zijn, zoo zeker is het: ‘Wij zullen elkander wederzien!’

Maar hoe zullen wij elkander herkennen? Zal ons nieuwe lichaam de gestalte, de kenbare trekken van het aardsche bezitten, schoon dan verheerlijkt en gelouterd? Het antwoord op deze vraag is onmogelijk: ook is het onnoodig. Genoeg, zoo wij vertrouwen, dat liefhebbende zielen in elke gestalte elkander herkennen zullen, gelijk wij op aarde elkaâr in elke kleeding herkend zouden hebben, zoo al niet bij den eersten aanblik, dan toch spoedig genoeg. Het gelaat des menschen ondergaat, door ziekten of rampen, of zelfs alleen maar door de verandering die een klimmende ouderdom in het gantsche samenstel des lichaams te weeg brengt, zeer aanmerkelijke wijzigingen. Hoe lang intusschen een vriend van u afwezig moge geweest zijn, hoe ook zijn gelaat sedert veranderd zij: op het eerste oogenblik eener onverwachte ontmoeting moogt gij misschien twijfelen, maar spoedig, zeer spoedig herkent gij hem toch met de volkomenste zekerheid, en lachend met weenende oogen drukt gij hem aan het hart. In ieder menschelijk gelaat schijnen zekere trekken onverdelgbaar aanwezig te blijven, zoo lang de ziel er in woont - ‘oogen sterven niet,’ heeft een Dichter recht schoon gezegd. En deze trekken zijn het juist, die de tolken van ieders bijzonder karakter uitmaken. In de kindschheid spreken die trekken minder, omdat de ziel dan minder werkzaam is of omdat althans hare werkingen zich minder naar buiten

openbaren: vandaar dan ook de groote gelijkheid in de gelaatstreken van alle zeer jonge kinderen. Waarom spreekt een afbeeldsel van iemand die na zijn dood geschilderd wordt, zoo weinig? Waarom mist het doorgaands de meest karakteristieke trekken van den overledene? De ziel was het, welke die trekken vormde en onderhield, en hare verlaten woonstede kon alleen maar in grovere trekken het vorige gelaat behouden: de fijnere gingen verloren. Zou men uit deze waarnemingen niet besluiten mogen, dat ook dan zelfs, wanneer de gedaante van ons nieuwe lichaam zeer aanmerkelijk van die van het tegenwoordige verschillen zal, echter de ziel aan deze hare verheerlijkte medgezellin terstond wederom zulke kenbare indrukken zal geven, waardoor de vriend zijnen vriend, de gade haren echtgenoot, reeds op het eerste gezicht, en zonder nadere openbaring, zeer gemakkelijk herkennen zal?

En gesteld ook, dat van onze aardsche gelaatstreken geen enkele meer overbleef, dan nog was er geen nood, dan nog behoefden wij geen bijzondere openbaring. God had dan maar alleen te zorgen, dat wij weder met elkander in aanraking kwamen, om het verder veilig aan ons-zelfen over te laten, die dierbare ontdekking te doen. Het kan niet missen, of die ontmoeting zou spoedig den verbroederden geest doen ontdekken.

Prof. J.J. ENGEL.

Een hoop en een troost.

Wij zijn tot een gezellig leven bestemd, en ook de verheerlijkte mensch blijft een gezellig wezen. Beschouwen wij derhalven de Zaligen als leden eener maatschappij, zoo zullen wij zien dat het

maatschappelijk geluk, 't welk zij in deze betrekking genieten zullen, een zeer aanmerkelijk deel hunner zaligheid moet uitmaken.

Men stelle zich, in de schoonste plaats van het Heelal, een samenleving voor van de bloem, de keur van het menschelijk geslacht, de uitverkorenen Gods van alle tijden en alle plaatsen, allen verlost van de onvolmaaktheden en gebreken, die zelfs den beste op aarde nog aankleefden, allen met opzicht tot verstand en hart volmaakt, hoewel in een eindeloze verscheidenheid van wijze en mate, volkomen heilig en volkomen gelukkig. Men stelle zich aan het hoofd dezer maatschappij, verspreid over de onmetelijke uitgebreidheid dier Hemelsche Waereld, den heerlijksten, beminnenswaardigsten Zaligmaker voor, wien allen als hunnen éénigen en genadigen Redder, den Redder van zonde en vloek, den Verwerper van al hun geluk, onuitsprekelijk liefhebben, wien zij met den diepsten eerbied als hun Hoofd vereeren, in wiens tegenwoordigheid men zich, boven al wat wij denken kunnen, vrolijk en gelukkig bevinden zal, en wiens nabijheid een nooit gekende blijdschap in de harten zal uitstorten. Men voege hierbij de welgelukzalige Engelen, zoo uitstekend in wijsheid, zoo beminnelijk door welwillendheid, zoo verbonden aan de Gemeente van onzen Heer, en dan eerst volkomen aan hen bekend, tot wier dienst zij in duizende gevallen hier onbemerkt gebruikt werden. Verbeeldt u, indien gij kunt, zulk een samenleving, waar niemand zondigt en niemand lijdt - waar liefde de band zal zijn die allen vereenigt en de hoogste gelukzaligheid het deel van allen zal wezen - waar niet ééne van die ongerechtigheden zal gevonden worden, die hier de orde storen, het heil verwoesten; niet ééne van die ellenden en rampen, die ons hier ongelukkig maken; - waar geen heerschzucht of hoogmoed, waar geen boosheid of geweld of onderdrukking zullen indringen; - waar goede

trouw en waarheid, gerechtigheid, liefde en eeuwige vrede wonen zullen, en geen andere eerezucht zal gekend worden, dan de naijver in het verhoogen van elkanders heil!....

Klopt uw hart niet sneller, als gij u deze heerlijke oorden, als gij u zulk een welgelukzalige samenleving vertegenwoordigt? Wat ontbreekt er aan de volmaaktheid van zulk een maatschappij? En welk een bekoorlijk vooruitzicht is het voor een christen, daarin te zullen aantreffen zijne beminde reisgenooten, met wie hij op aarde den weg ten hemel bewandelde, hen te zullen herkennen (waaraan zoo weinig te twijfelen is als het aan twijfeling kan onderhevig wezen, of wij ons geheugen behouden zullen!) met de vrienden van zijn hart eene hier in God begonnen vriendschap, zonder vreeze voor scheiding, te zullen voortzetten, en van tijd tot tijd bekend te worden gemaakt met al de Heiligen, de Aartsvaders, de Profeeten, de Apostelen, de Martelaren en zoovele anderen, wier namen de geschiedenis bewaard heeft, of de eeuwigheid eerst ontdekken zal!

Maar ach, wij gevoelen het, terwijl dit uitzicht u verrukt, komt in uwe ziel de gedachte op aan nabestaanden, aan geliefden, welke gij daar wel zoeken maar helaas! misschien niet vinden zult. Gij zucht en vraagt: ‘Zal het denkbeeld van de afwezigheid van dezen niet ons geluk aanmerkelijk verminderen? Zal het niet een altijddurende worm zijn, die zelfs hemelsche genoegens kan doen verwelken?’ - Wat zullen wij andwoorden? Geen onderwerp kan teederder wezen dan dit. Wij zien hier een donkerheid, die wij niet kunnen wegnemen, maar die ons moet aansporen tot verdubbeling van onze waakzaamheid en van onze voorbedding voor de zielen der onzen.

Evenwel, dit mogen wij verwachten van Hem, die de Liefde

is: dit moeten wij besluiten uit het begrip, 't welk Zijn woord ons geeft van den aard der toekomstige zaligheid, als zullende volmaakt en zonder inmengselen van droefheid en van smart zijn, dat Hij op een wijze welke wij niet kunnen bepalen, alles zal vermijden, alles voorkomen, wat eenige stoornis zou kunnen brengen in het onbelemmerd genot van de hoogste gelukzaligheid. En zekerlijk zullen daartoe niet weinig medewerken de geheele overeenstemming van den wil der verheerlijkten met den wil van God, de volledigste overtuiging van de onberispelijke billijkheid van al Zijne handelingen, en het helderst inzicht in de onverbeterlijke wijsheid van Zijne eeuwige ontwerpen. Dit weten wij, de gezaligden zullen in den zelfden geest denken als hun Heer, die zeide: 'Zoo wie den wil van God doet, die is mijn broeder, en mijne zuster en mijne moeder.'¹⁾ Want dáár, dáár zal vooral de verwantschap van zielen onuitsprekelijk nader, inniger en duurzamer blijken dan die des bloeds; en mogelijk kunnen wij op dien staat deze woorden in allen nadruk toepassen: 'Wij kennen niemand meer naar den vleesche.'²⁾

J. VAN DER ROEST.

Vriendschap blijft.

Vriendschap die den dood doorwaadt,
 Kan zich, schoon 't Heelal vergaat,
 Veilig achten:
 Vriendschap aan de Deugd gepaard,
 Blijft op 't rookend puin der aard
 Eedler waereld wachten.

1) Mark. III:35.

2) 2 Kor. V:16.

De eigen hand, die hier zijn hart
 U verpandde in vreugde en smart,
 Drukt u weder;
 De eigen lippen van 't gevoel
 Aâmen voor Gods rechterstoel,
 Vriendschap, even teder!

R. FEITH.

Ja, daar!

Wij hebben wel eens saam' voor 't uur des doods gebeefd,
 Dat u uit mijne, of mij eens uit uw arm zou scheuren:
 Nu sloeg uw sterfuur 't eerst... ik heb u overleefd...
 Maar, 'k werd uw liefde onwaard door zonder hoop te treuren.

't Is waar, dat Echtgeluk, waarop ons aanzijn dreef,
 Dat ons een Hemel schiep, is voor altoos geweken:
 Een droom en nagedachte, is al wat me overbleef -
 Maar 't streelt nog mijn gemoed dat ik die aan mag kweeken.

'Wij zullen,' spraakt gij eens - 't gevaar scheen ver - tot mij:
 'Wij zullen Hier niet lang meer voor elkander leven,
 Maar Dáár!'... (Gij weest omhoog.) Die taal was Profecy...
 Wat innig voorgevoel had u die ingegeven?

Ja, Dáár! 'k Verstond uw wenk - dáár Boven is het Land,
 Waar eedler liefde nog de geesten zal verbinden.
 Wat heil wacht ons dus niet in dien volmaakten stand,
 Daar wij in 't stof des doods reeds voor den Hemel minden?

Een Liefde, door de Deugd gekweekt voor Edeus hof.
 Draagt Dáár eerst vrucht, schoon 't graf haar bloemknop hier deed sluiten;
 Haar wezenskiem bestaat uit meer dan sterflijk stof,
 En zelfs uit sterflijk stof zal Eeuwig Leven spruiten.

Al mag ik dan, helaas! zoo lang deze aarde ons scheidt,
 Zóó verre van u af, niets uit uw heilstaat weten,
 Toch weet ik dat Gij daar uw liefsten vriend verbeidt:
 Geen ziel kan, voor Gods troon, haar tweelingsziel vergeten!

Gedachte vol van troost!... Zij denkt dus nog aan mij:
 Licht blijft haar ziel in liefde ook op mijn ziel nog werken.
 Trots haar verwijdering is ze immer mij nabij,
 Geen afstand, ruimte of plaats kan ooit een geest beperken.

Mocht gij, o Engel dan - me ontmoet in maagdenschijn! -
 Door Gods genade mij tot leidsvrouw uitgelezen!
 Mocht Gij - Gij, wie ik eens hervinde als Serafijn,
 Van uit uw hooger sfeer voortaan mijn Schutsgeest wezen!

J. KISSELIUS.

Is de hoop op hereeniging niet ongegrond?

Neen, wanneer wij hopen op een hereeniging met de onzen hiernamaals in de Betere
 Waereld, doen wij dat zeker niet zonder goede gronden.

Onze e e r s t e g r o n d (en wij beginnen hier met het mindere,

om allengskens tot het meerdere op te klimmen) ligt in de kracht en de reinheid van den wensch naar deze hereeniging, die de natuur, en, door haar, God-zelf onzer ziele heeft ingeschapen. Ruwe en onbeschaafde menschen, wier geheele verbintenis geen wezendlijker grond heeft dan de gewoonte; die alleen door uitwendig verkeer met elkander verbonden zijn; die niets dan het zienlijke met elkander deelen; die alleen door eigen nooddrift aan elkander zijn geboeid, - zij kunnen zonder droefheid denken aan hun aanstaande scheiding door den dood. Maar wie zou hun verbintenis ook echte vriendschap kunnen noemen? Wie zou durven beweerden, dat zij elkander ooit waarlijk hebben lief gehad? De verlichte en beschaafde mensch daarentegen, de godvruchtige die in de vriendschap en de liefde naar zedelijke grondbeginselen handelt, moet volstrekt den wensch naar de oneindige voortdoring zijner betrekkingen gevoelen. Hij koestert de edelste behoefte aan de zijnen, waarbij het denkbeeld eener eeuwige scheiding hem onverdraaglijk is. Geen wonder dan ook, dat de wijzen en goeden van alle tijden, die de rechten van het waarachtig Menschelijke kenden en erkenden, en zich boven de tijdelijke verschijnselen en het zichtbare wisten te verheffen, eenparig geloofd hebben dat de banden, door ware vriendschap en liefde geknoopt, onverbrekkelijk zijn en dat de natuur ze door den dood niet kan vernietigen. Ik erken, dat zij dit geloof op zeer verschillende wijze, niet altijd met gronden, en dikwijls slechts in fabelen en verdichtselen hebben voorgedragen; maar de waarheid, of ook slechts de wensch dat dit geloof waarheid zijn moest, lag toch in hunne harten, in welken vorm het dan ook werd ingekleed. Maar wie nu heeft een zoo algemeenen wensch in ons hart gelegd? Kan God ons doelloos kwellen met een onvervulbare begeerte? Zou, om iets te noemen, de ongelukkige, die buiten zich-zelfen anders

niets dan de deelneming van zijnen weldoener als erfgoed dezes levens heeft, zou hij vergeefs wenschen, dezen edele zijnen dank aan gene zijde des grafs sterker en vuriger te mogen uitdrukken, dan het hem hier als een verlaten, zwak en smeekend schepsel mogelijk was?... Voorwaar, mij aangaande moet ik bekennen, dat de wensch, mij-zelfen daar ginder weder te vinden, niet sterker is dan die om met hen, die ik hier beminde, weder verbonden te worden!

De tweede grond voor de mogelijkheid eener toekomstige hereeniging van vermaagschapte zielen, is gelegen in de niet alleen na den dood overgeblevene maar zelfs ook verhoogde en gescherpte vermogens en krachten van onzen geest. Spreekt het niet van zelf, dat onze ziel, wanneer haar voortduur geen vermindering maar een verbetering voor haar zijn zal, volstrekt niets verliezen kan van datgene wat zij als wezenselijke eigenschap bezit? Behoudt zij dan niet aan gene zijde des grafs haar vermogen om zich voor te stellen, te gevoelen en te begeeren? niet haar scheppend, oordeelend en uitvoerend vermogen? derhalven ook niet hare verbeeldings- en herinneringskracht, die tot de scheppendebehooren? Stel u slechts uwe aankomst daar ginder voor! Zal zich, bij voorbeeld, uwe dochter, hetzij dat gij elkander terstond of later ontmoet, bij het zien van u, het beeld haars vaders, 't welk haar voorzeker diep genoeg ingedrukt is, niet mede levendig voorstellen? geene vreugde over uwe verschijning aldaar gevoelen? en geen verlangen koesteren naar hereeniging met u? Zal uw beeld niet de gedachte aan haren vader bij haar verlevendigen en alle daaraan verwante nevedgedachten terugroepen? Zijn de krachten en vermogens, die zij hiertoe noodig heeft, niet nog zeer verhoogd en volmaakt, in overeenstemming met haren tegenwoordigen toestand? Even zoo zeker zult gij ook in ons, achtergeblevenen,

na onze aankomst bij u, uwe vrouw en uwen vriend weder herkennen, hetzij insgelijks terstond of later. Ook gij zult uwe dochter en ons, op denzelfden grond, van alle anderen onderscheiden; ook gij zult zeggen: ‘Dat is hij! dat is zij!’ En dan - een geestelijke omhelzing, een geestelijke blijdschap, die alles overtreft, en voor welke wij thands noch gevoel noch uitdrukking hebben!

Ik ga over tot een d e r d e n g r o n d van de mogelijkheid der toekomstige hereeniging van vermaagschapte zielen. In dit leven hier op aarde draagt zekerlijk het uitwendige er veel toe bij, om onze vrienden van anderen te onderscheiden, dewijl wij hier maar al te zeer tot het zinnelijke bepaald zijn. Wij kunnen ook, na een scheiding van vele jaren, elkander, wat het lichamelijke betreft, geheel vreemd en onbekend worden. Maar blijft bij deze vergelijking staan om het u denkbaar te maken, hoe zielen, die hier aan elkander verwant zijn geweest, aan gene zijde, ook na de langste scheiding, elkaâr herkennen en zich met elkander hereenigen zullen. Wat is voor die vrienden hier in deze waereld, bij alle onzekerheid of zij voortaan elkander werkelijk toebehoord hebben, eindelijk toch het eenige en zekerste, dat hen uit alle verlegenheid en verslagenheid redt? Is het niet iets i n t e l l e k t u e e l s , 't welk in de mededeeling der gedachten ligt? Zij herinneren zich voormalige voorvallen uit hun leven, bijzonder gewichtige gebeurtenissen, lief en leed, inzonderheid de schuldelooze vreugden hunnerjeugd. Door deze herinnering, door dit herdenken der gemeenschappelijk doorleefde jaren, ontsluijeren zich allengs hunne zielen voor elkaâr; het verledene wordt een bron van zekerheid voor het tegenwoordige: zij herkennen elkander zonder eenige twijfeling, en vreugdetranen in de oogen zijn de tolken van hun gevoel. Zóó wellicht ook aan gene zijde des grafs! Ik wil niets op de mogelijkheid bouwen, dat het fijner bekleedsel van onze ziel - inzon-

derheid wat onze zoogenoemde gelaatstreken betreft, door welke immers reeds hier niet zelden de eigenaardigheden en het zedelijk karakter der ziel zichtbaar worden! - in de wezendlijke en meest kenmerkende hoofdtrekken, in den grondvorm, een voor onzen dan eindeloos scherperen blik licht bemerkbare gelijkvormigheid met het vorige hebben kan. Maar ik wil mij enkel en alleen tot de maatschappelijke betrekking bepalen, waarin wij met de overige geesten in de kringen der eeuwigheid treden zullen. Zouden niet onze gesprekken en bezigheden aanleiding geven tot de ontdekking van de ons verwante zielen? Zouden onze zielen, die elkander hier zoo dikwijls - gelijk wij zeggen - in gedachten ontmoeten, en zoo vaak gemeenschappelijke gewaarwordingen hebben, niet door een openbaring van hare voormalige beginselen, neigingen en ervaringen, op het spoor van hare vroegere betrekking gebracht worden, en een opheldering verkrijgen kunnen die haar aanvankelijk slechts meer en meer nader bracht, totdat zij elkander steeds nauwkeuriger uitgevorsch, en, door een haar tot hiertoe verborgene aantrekkingskracht aan elkander verbonden, eindelijk wezendlijk herkend hadden? Schijnt u dat zoo onmogelijk? Mijn derde grond voor de mogelijkheid der hereeniging van vermaagschapte zielen kan dus gelegen zijn in de maatschappelijke betrekking der geesten in alle kringen der Eeuwigheid.

Eindelijk: de reine wederzijdsche liefde van, zoo gij wilt, weinige, maar in de hoogste mate eensgezinde harten, was ons, na de liefde Gods, het dierbaarste goed op aarde, omdat zij een kiem was van onze zedelijke waarde. En daarom kunnen wij ons geene voortdoring wenschen, zonder de hereeniging met zulke harten, in welke de Hoogste Liefde ons alles schonk wat ons lief was en dat wij begeerden mede te nemen in de eeuwigheid.

Dat is mijn vierde grond voor de toekomstige hereeniging

van vermaagschapte zielen; en dewijl hij op onze zedelijke bestemming betrekking heeft, noem ik hem den sterkste. Onze gantsche zedelijke waarde, wier voortduur en verhooging ons wenschelijk moet zijn van wege den heiligen invloed dien zij op ons oefent, en wier vernietiging ons evenmin onverschillig kan worden als wij mogen ophouden deugdzaam te zijn - is onder verwante zielen te vast aan de verbintenissen van dit eerste leven verknocht. De zedelijk gevormde mensch heeft toch veel van het goede, dat Gods genade in hem gewerkt heeft, middelijk te danken aan zijne innigste vriendschapsen liefdesbetrekkingen op aarde: althands hebben deze zonder twijfel tot ontwikkeling en verhooging van dat goede veel bijgedragen, door het gedurig te versterken en overvloediger te maken. Welk een vaster band der zielen, welk een inniger mededeeling des zedelijken levens en der zedelijke veredeling kunnen wij ons voorstellen dan den band, die echtgenooten, ouders, kinderen en vrienden aan elkander verbindt? Zijn deze zielen, wanneer hare wederzijdsche overeenstemming een hoogen zedelijken graad bereikt heeft, niet voor altijd vereenigd? Klimt hare wederzijdsche liefde, wanneer zij zich boven het zichtbare verheft, niet onweêrstaanbaar tot steeds hooger volmaaktheid? Hoeveel vermag niet het voorbeeld van den man, van de vrouw, van de dochter, van de zuster, van den vriend? Heffen deze verwante geesten zich niet ten hemel, op de vleugelen der getrouwste liefde? Wanneer de godsvrucht dreigt te verkoelen en de strijd te zwaar begint te worden, hoe versterken zij dan niet vaak elkander weêrkeerig, door aanmoediging, vermaning, waarschuwing, smeekingen en tranen, ja soms door één enkelen, veelbeteekenenden blik! Kennen zij niet elkanders zwakke zijde, en de wonderbaarste plaatsen van elkanders hart, en weten zij dus niet het best, w a n n e e r zij elkander met raad en daad moeten bijstaan? Ar-

beiden zij niet allen aan onderlinge beschaving? Vereenigt niet één en hetzelfde doel hunner pogingen hen onafscheidelijk met elkander? Weten zij niet door steeds toenemende ervaring, hoe zij elkander zullen helpen op den weg van vooruitgang in al wat rechtvaardig en goed is? Maar wanneer zij op deze wijze elkanders verstand en hart beschaven, wat doen zij dan anders dan elkanders geluk bevorderen of beschermen, bevestigen of vermeederen, in zoover het geluk van ons-zelfven, en inzonderheid van onze zedelijkheid afhangt? Dankten zij elkander hier beneden niet menigmaal met een hartelijken handdruk of een warmen traan, voor ware en reine vreugde, voor dat zoete gevoel van zelfvoldoening, dat Gods goedkeurende stem in het geweten is? En zou het dan niet mogelijk zijn, dat deze niet enkel natuurlijk maar ook zedelijk verwante geesten, aan gene zijde des grafs weder met elkander vereenigd werden, nu zij hier zulk een grooten invloed op de verwerving, het behoud en de verhooging hunner zedelijke waarde gehad hebben, en hunne bestemming op oneindige vorderingen daarin is aangelegd? Zouden deze vorderingen hun hiernamaals door de verbintenis met enkel onbekenden even zoo gemakkelijk gemaakt worden, als door de hereeniging met hunne vorige vertrouwden en bekenden? Het voorbeeld van nieuwe, meerdere vrienden, hun onderhoud en onderwijs moge bemoedigend en aangenaam zijn, toch bewerkt het dat niet wat een oudere verbintenis des harten te weeg brengt. Eerbied en bewondering, ja, dat zullen de gevolgen eener nieuwe kennismaking zijn, die door de vreemdheid aan elkander nog vermeerdert en versterkt worden; maar wacht geen oogenblikkelijke toenadering en innige zielsverbroedering. Deze veronderstellen eerst een langduriger omgang en meerder vertrouwelijheid. Zij zijn onmogelijk dáár, waar nog achterhoudendheid en be-

schroomdheid heerschen; en niet het tegenwoordige, maar het verledene en het toekomstige zijn hare moeder. Wat kan een hooger onderwijs, een dringende aanmoediging uitwerken, wanneer dezulken door wie ze ons worden medegeedeeld, de grenzen niet weten waar wij op aarde zijn blijven staan? Hoe kunnen zij nuttig voor ons worden, wanneer zij, met wie wij voor het eerst in verbintenis treden, de maat onzer krachten nog niet kennen? Neen, aan de hand van oude vrienden en bekenden, die met ons gelijken tred houden, kunnen wij gemakkelijker voortgaan op het pad van deugd en gelukzaligheid; en wanneer wij daar ginds niets anders dan reeds meer geoefende en gerijpte zielen tot onze gidsen konden hebben, 't zou hetzelfde zijn alsof hier op deze reis kinderen de volwassenen op denzelfden afstand volgen moesten.

C.E. SINTENIS.

Des menschen ziel is een onverderfelijk wezen,

al is zij in een verderfelijk lichaam geherbergd, en als de mensch begint te sterven, doet zij niets anders dan eenvoudig haar eerste gewaad afleggen, dat haar onbruikbaar werd. Waarom beeft toch de mensch zoo vaak voor deze verandering terug? Ziet hij niet rondom zich een tallooze reeks van dierlijke wezens van bekleedsels verwisselen, om in nieuwe bekleedsels verjongd te worden? De slang kruipt onbezorgd over de verwelkte huid, die nog maar weinige oogenblikken te voren haar omhulde. De kapel

verwijlt niet bij haar doorgebroken kerker; en de mensch, die haar naöogt waar zij opstijgt in het licht, noemt zich-zelven sterfelijk? Hij siddert voor den dag zijner verjonging? Hij omhelst met weedom het versleten reiskleed der zijnen, en zoekt hun ijskoud masker met heete tranen te verwarmen? Hij ziet, dat alles wat sterfelijk is in de natuur, rondom hem verandert en herschepen wordt, ziet denzelfden tak die in de lente knoppen en bloemen droeg, in den herfst verdorren, maar ook weder in de volgende lente op nieuw herleven en met een onweêrstaanbaren drang uitbotten en bloesemen, even schoon als ooit! Hij ziet hoe alles rondom, in de hem verwante schepping, in een oneindigen cirkelgang voortgaat, in altijd nieuwe, jonge, schooner gedaante weder ontspruit; - en hij denkt en gelooft, dat hij losgerukt is uit de onmetelijke keten zijner aardsche verwantschap? Hij-alleen, die nog geen verandering van hulsel ondergaan heeft, hij-alleen twijfelt, niet alleen aan hare mogelijkheid, maar zelfs aan hare volstreckte noodzakelijkheid? Spreekt dan het woord des Waarachtigen te vergeefs van een onmogelijkheid voor 'vleesch en bloed' om het Koninkrijk Gods te beërven? van een ontbonden en overkleed worden? van een ruilen van de aardsche tent voor een huis dat eeuwig is in de hemelen? van het verderfelijke dat de onverderfelijke moet aandoen? En predikt elke graankorrel die in de aarde valt en sterft, ons niet met den aanstaanden kostelijken korenhalm de heerlijke gedaanteverwisseling, die als genadegift Gods ons wacht?

DE RIJKSGRAAF JULIUS SODEN.

Troost bij den dood eens dierbaren.

Mijn hart is vol, maar ik moet mijn pen bedwingen. Vele gedachten, die zich binnen in mij vermenigvuldigen, en die ik tegenover ieder ander zou uitspreken, zouden ten uwen opzichte ontijdig zijn. Ik schrijf niet om u te herinneren wat gij verloren hebt, maar om u in gedachte te brengen wat gij bezit en niet kunt verliezen. De Heer moge mij een goed woord ingeven, want waarlijk, ik heb diep medelijden met u. Ik gedenk daarbij aan de zwakheid uwer krachten en de teêrgevoeligheid van uw hart; zoodat, indien gij geen aandeel hadt aan de verhevene, groote en dierbare beloften van het Evangelie, ik bijna vreezen zou dat gij onder uwe beproeving zoudt moeten bezwijken. Dan, ik heb eenige flauwe begrippen van des Heeren algenoegzaamheid en getrouwheid, en mag u aanspreken met de taal van Koning Darius: ‘Uw God, dien gij geduriglijk dient, die zal u verlossen!’ Drangredenen tot gelatenheid onder Gods bestuur, geeft het heilig Woord in overvloed aan de hand, maar het is een dubbele en alles te boven gaande goedertierenheid, dat Hij beloofd heeft die in tijden van bezwaar toe te passen en klem te geven. Uw Heiland heeft gesproken: ‘Mijne genade is u genoeg.’ En God-zelf is zoo rijk en zoo goed, dat Hij door een vriendelijken blik van Zijn Vaderoog Zijnen kinderen ruime vergoeding kan geven voor alles wat Zijne wijsheid mocht goedvinden hun te ontnemen. Wanneer Hij hen levendig doet beseffen, wáár Hij hen van verlost heeft, en wát Hij voor hen bereid heeft, dan gaat hun weldra het licht op uit de duisternis, het moeilijke wordt gemakkelijk, het bittere zoet. Al droogden voor ons de stroomen op, de hoofdbron blijft steeds

vol en altoos vloeiende. Al de vreugde, die gij ooit met uwen dierbare hebt mogen smaken, was van den Heer, die overvloedig in staat is, om ook nu en altijd u blijdschap te geven. Hij, dien gij lief hadt, is u ook slechts voor een korten poos vóóruitgegaan. Tracht door het geloof het blijde en heerlijke tijdstip, waarop gij elkander in een Betere Waereld weder ontmoeten zult, voor uw hart te vervroegen. Dáár zal uwe gemeenschappelijke godsvrucht, dáár uw onderling verkeer, onuitsprekelijk beter zijn, zonder onvolmaaktheid of stoornis, zonder verflauwing of einde. Dáár zullen alle tranen van de oogen worden gewischt, alle wolken van kommer verdwenen zijn; en dan zult gij zien, dat al uwe lotgevallen in deze waereld - de pijnlijke slag, die u thands getroffen heeft, niet uitgezonderd - beschikt en bepaald waren door oneindige Wijsheid en oneindige Liefde.

Hij die ons kent, omdat Hij weet wat in den mensch is, heeft zelf menschelijke tranen gestort bij het graf van Lazarus zijnen vriend; en daarom wraakt Hij ook onze tranen niet. Maar Hij heeft er genadig voor gezorgd, dat wij niet door droefheid verslonden zouden worden, gelijk zij die zonder hope treuren, omdat zij zonder God en zonder Christus in de waereld zijn. Hij heeft beloofd, dat alles ten goede medewerken en een vreedzame vrucht der gerechtigheid geven zal. Hij heeft de waarheid en onverderfelijkheid aan het licht gebracht. Hij is de Opstanding en het Leven, en ook de vreugde des Wederziens behoort tot de beloften Zijner vertroosting. Elk vriendelijk licht, dat hier voor onze oogen wordt uitgebluscht, is de waarborg van een eeuwigen dag. Als de zon opgaat, is de nachtlamp overbodig; en - gij weet, w i e de zon des Levens is!

JOHN NEWTON.

De droom eener wees.

'k Stond op een berg - een kring van witte rozen
 Omringde mij, dien ik niet uit kon treên.
 'k Hoorde achter mij, in 't oosten, zonder pozen
 Een onweêr, dat gewiekt te nadren scheen.
 Soms deed een flikkerglans de wolken gloren -
 Dan viel een bliksem neder aan mijn voet,
 En donkrer werd de nacht. Het warme bloed
 Scheen mij rondom het hart door angst bevroren.
 'Ach,' zuchtte ik, 'hoe gants anders dan te voren!' -
 Op eens - daar werd de sombere vallei
 Veel helderder en groener; ook mijn harte
 Sloeg warmer; en daar schemerde in de verte
 Een vlakte, omtogen met een bloemensprei,
 Die zachtkens golfde, en door wier bonte kleuren
 Ik hier en daar den hemelsblauwen grond
 Vol tintelende starren kon bespeuren.
 Een witte, omsluerde gedaante stond
 Nabij mij op een heuvel. En zij plukte
 Een groote passiebloem, nabij een graf
 Zich strenglende om een houten kruis. Zij drukte
 Haar zacht aan 't hart en daalde langzaam af
 Tot in de vlakte; en heviger bewogen
 De bloemen zich. Ik hield den adem in,
 En volgde haar, de treurende vorstin,

- Want daarvoor hield ik haar - met smachtende oogen.
 Een nameloos verlangen greep mij aan,
 En 'k strekte, op eens tot schreiens aangedaan,
 De handen uit... Ik had mij niet bedrogen,
 Zij wenkte met de bloem - ik was verstaan!

Nu daalde ze in het dal ter neêr
 Met statelijke schreên;
 En al de bloemen bogen weêr
 Nog sterker dan voorheen -
 Tot ze eensklaps, wijkend van heur steel,
 In dartelende vlucht
 Op vlinderwiekjens van fluweel
 Wegzweefden in de lucht.
 De passiebloem, nog straks zoo schoon,
 Verloor haar groote bladerkroon,
 En voor den bloemkelk van zooëven
 Was in de hand der vreemde alleen
 Een gouden beker nagebleven....
 En de wind en 't onweêr dreven
 Altijd dichter naar mij heen.

En de schaduw, die de verte had beneveld voor mijn oog,
 Werd een dwarrelende nevel, stijgend tot den wolkenboog -
 Tot ik, of een zee mij wiegde, in de diepte nederzonk,
 In de hemelsblauwe vlakke, die van duizend starren blonk.
 Maar de zwevende gestalte naderde in het starrenlicht,
 En stond eindelijk, steeds gesluierd, zwijgend voor mijn aangezicht.

Ik zag haar aan - ik kon haar naam niet noemen,
 Toch scheen het of zij mij geen vreemde was.

Zij hield me een droomboek voor, en als ik las:
 ‘Wien 's morgens tranen wachten, droomt van bloemen,’
 Zoo brak mijn hart van innig zielsverdriet,
 En 'k weende. Maar daar ruischte 't in mijn ooren,
 - O zoete, o dierbre stem! - ‘Mijne Eerstgeboren!
 ‘Zijt gij gelukkig sints ik u verliet?...’
 En snikkend zeeg ik in heur armen neder,
 Voortweenend, maar van enkel vreugde nu,
 En 'k juichte: ‘O Moeder! ben ik weêr bij U?
 ‘Och, werp dien sluier weg! Gij zijt het weder!....’
 - ‘Nog niet, mijn kind,’ zoo ging zij vriendlijk voort,
 ‘Zijt gij gelukkig?....’ En heur vingers gleden
 Mij zachtkens over de oogen, onder 't woord:
 ‘De hand der dooden heelt - gij hebt geleden:
 ‘Ik neem uw droefheid weg!’ - Daar droogden al
 Mijn tranen op, en in het blauwe dal
 Aanschouwde ik nieuwe starren. En ik vleide:
 ‘Leg nu dat lijkkleed af, dat ik uw oog
 Begroeten en uw lippen kussen moog!
 O moeder, gij, zoo lang en bang beschreide!
 Bemint gij me in den Hemel dan niet meer?’
 Zij reikte mij den gouden kelk en zeide:
 ‘Drink ledig eerst, dan valt de sluier neêr!
 Ik heb u immer lief, en meer dan immer:
 Liefde is Gods eigen wezen, en sterft nimmer!’ -
 En achter gindsche starren klonk het na,
 Als of dat woord alle Engelen verheugde:
 ‘Liefde is Gods wezen zelf, hallelujah!’
 Toen greep ik met een bovenaardsche vreugde
 Den kouden, zwaren lijdenskelk, en dronk

Zijn lange teugen, tot hij bij den laatste
 Gants licht werd, en zijn gouden bodem blonk
 Gelijk een spiegel, die mijn beeld weërkaatste.
 'k Verbleekte bij den jongsten bittren drop -
 Toen nam mijn moeder mij vol mededoogen
 Aan 't hart. De sluier werd verscheurd. Hare oogen
 Ontsloten zich. Ik zag verlangend op,
 Boog mijn gelaat naar 't hare, en kuste teeder
 Die trekken, nooit uit mijn herinnering
 Geweken, blikte op nieuw, en kuste weder...
 Nu daalden, in een dwarrelenden kring,
 Op eenmaal al de bonte vlinders neder
 En werden bloemgirlandes, ons al zacht
 Omslingrend, en aldus aan één verbonden
 Opnemende in de hoogte. Helder stonden
 De starren in verrukkelijke pracht
 Te glinstren. 't Blauwe dal rondom ons henen
 Werd licht. Ik lag aan 't moederhart, en drong
 Me al vaster aan haar boezem; en zij zong,
 Terwijl de starren altijd klaarder schenen:
 'Liefde is Gods wezen!' - En 'Hallelujah!'
 Zoo zongen, dichter nu, Gods Englen na.

'k Ontwaakte, ach! met de tranen nog in de oogen,
 Die 'k meende dat de droom mij af zou droogen.

J.J.L. TEN KATE.

(JEAN PAUL gevolgd.)

De beste vertroosting.

Er is wellicht niemand, die ooit een aandoenlijk sterfgeval te beweenen had, of hij smachtte naar een woord van vertroosting, hem toegesproken door den mond der Christelijke vriendschap. Wat zal echter in zulke oogenblikken de medelijdende trooster anders aanvatten dan de blijde hoop der Hereeniging in een Betere Waereld? Wie gevoelt niet, dat er een groot deel der zaligheid van den Hemel zou verloren gaan, indien men de zijnen hiernamaals niet herkende, noch hereenigd werd met hen, die hier in den hoogsten zin ons geluk uitmaken en zonder welke ons leven bijna al zijne aantrekkelijkheid verliest? En voor welk gevoelig hart, dat zijn afgestorvene lievelingen beweent, is het dan geen behoefte in de hope des Wederziens iets méér te zien dan een dichterlijke bespiegeling of een schoonen droom?

Wel niet tot volkomen duidelijkheid maar nogtans tot zedelijke zekerheid kunnen wij die hoop door Evangelische bewijzen brengen. Zelfs zouden wij de spaarzame wijze, waarop de Schrift de wenken dienaangaande geeft, beschouwen als een geruststellend blijk van waarheid voor een zaak, die juist dáárom minder betoog noodig had, omdat zij spreekt uit het hart van elken treurenden christen. Bovendien vinden wij daarin ook een waarschuwing, om die leer niet te misbruiken tot lichtzinnige teleurstelling, of haar enkel te beschouwen tot troost; maar vooral tot heiliging van het hart en behoedzaam verkeer met hen die wij lief hebben;

opdat de verbintenis door de godsdienst zóó geheiligd worde, dat wij eens met gerustheid een zalige wederontmoeting in het oord der reine deugd en onbezoedelde liefde mogen hopen en verwachten.

BERN. VERWEY.

Hebben wij elkander voor het laatst gezien?

‘Hebben wij elkander voor het laatst gezien?’ Zoo vraagt het bekommerde hart in de bittere scheidensure, als onze vrome, vroegstervende vrienden ons voorgaan naar het Land, van waar niemand kondschap wederbracht. ‘Is die dierbare gestalte voor immer uit ons oog verdwenen, zoodat zij alleen in onze herinnering zal blijven bestaan, tot wij haar voor eeuwig verliezen als ook ons oog zich sluit?’

Daar andwoorden gelijkelijk de Rede en de Bijbel: ‘Neen, gij hebt elkander niet voor 't laatst gezien! Uwe oogen zullen elkander weder ontmoeten: die dierbare gestalte is niet voor immer uit uw gezicht verdwenen, want een groot, onverbrekelijk verband hecht alle onsterfelijke geesten aan elkander.’ Die samenhang is ons steeds nog verborgen, omdat de nevelen der aardsche waereld ons nog omringen en ons lichaam als een sluier voor de oogen van den geest hangt. Maar als de nevelen er zijn opgetrokken en overgedreven, dan valt de sluier weg; dan zullen wij dezen samenhang volkomen doorzien: de geheele redelijke schepping zal zich ontrollen voor ons verbaasd gezicht, en de geheimen der geestenwaereld zullen onzen geest worden geopenbaard. Gij moet hen zien, wie gij hebt welgedaan, die gij gered.

ondersteund, verkwikt, getroost, op den weg van waarheid en godzaligheid ten leidsman waart, met opoffering vaak en zelfverloochening - gij moet hen zien, tot uw zalig loon! Gij moet hen zien, die u het goede bewezen, u opgebeurd, u hulp verleend, u vreugde verschaft, u onderwezen en versterkt hebben, en die gij op aarde niet naar waarde hebt kunnen danken - opdat gij voor den getrouwen vader, de vrome moeder, den edelen man en de liefderijke gade, den gemoedelijken vriend uwer jeugd, heel de volheid van uw dankbaar hart zult kunnen uitstorten!

Hieruit volgt van zelf, dat wij de onzen herkennen zullen. Zonder dit zou de vreugde des wederziens niet bestaan. Bovendien, het 'Daarna' des Oordeels, dat op het 'Eenmaal' des Stervens volgt, dat den 'mensch gezet' is, veronderstelt dat wij ons geheel ons eerste leven kunnen herinneren; niet alleen dat wat wij gedacht, gesproken en gedaan hebben, maar ook de omstandigheden waaronder en de betrekking waarin het geschied is; de menschen, met welke wij saam vereenigd waren, op wie wij gewerkt en van wie wij indrukken ontvangen hebben; hun voorkomen, hun karakter en denkwijze. Zonder zulk een herinnering zou er geen eigenlijk voortbestaan, geen wezendlijke onsterfelijkheid zijn: dan zouden wij-zelven het niet zijn die leefden, dan waren 't anderen die in onze plaats traden. En wanneer wij dan nu de onzen met volkomen herinnering wederzien, zouden wij hen dan niet herkennen? Niet herkennen aan hunne denkbeelden en gevoelens, aan hunne neigingen en gezindheden, die, ofschoon verhoogd en gezuiverd, echter over 't algemeen dezelfde zijn die zij op aarde waren; ook aan hun lichaam, dat in zijn verheerlijkten staat zeker nog eenige gelijkenis met zijn aardsche gedaante vertoonen zal, althands wat de hoofdvormen betreft, de eigenaardigste trekken en edelste lijnen. Herkennen wij onze vrienden niet, die, jaren

lang van ons gescheiden, onverwachts voor ons staan? Tijd en kommer hebben hun uiterlijk voorkomen veranderd, hun hoofd vergrijsd, diepe voren op hun aangezicht geploegd, nochtans herkenden wij hen, al ware 't ook na eenig nadenken en vragen.

De verandering aan gene zijde des grafs moge grooter zijn, daar staat tegenover dat het oog in het Nieuwe Leven dan ook scherper en duidelijker zien zal; en - zouden ook dáár geen middelen en wegen zijn om ons aan elkander te openbaren? Hoe! hier op aarde zouden zij, met wie wij dikwijls misschien slechts een vluchtigen blik gewisseld hebben, elkander herkennen; en hiernamaals in den hemel zouden zij dit niet kunnen, die jaren lang bekenden, ja, lotgenooten waren, die lief en leed met elkander deelden, die elkaâr hunne geheimste gedachten openbaarden, die elkander overal tot raad en troost en vreugde waren, die wederkeurig elkanders beeltenis diep geprent hadden in hunne ziel? Neen, dat is onmogelijk! Ook de leerlingen en vrienden van onzen Heer herkennen den opgewekten Leeraar en Vriend. Wel is waar, zij die Hem het eerst zagen, herkenden Hem niet terstond, omdat het vermoeden der waarheid niet in hen opkwam; maar nauwelijks hebben zij eenige oogenblikken Zijne nabijheid gesmaakt, of de schellen vallen hun van de oogen, en zij weten en gevoelen wie met hen is. Maria meent eerst dat Hij de Hovenier is; maar nauwelijks heeft zij den klank Zijner stem gehoord, het: 'Maria!' uit Zijn mond vernomen, of met een: 'Rabboni! mijn Meester!' zijt zij aan Zijn voeten neêr. De oogen Zijner Discipelen, die aan Zijn zijde naar Emmaus wandelden, die Zijn woord hoorden, waren gehouden zoodat zij hem niet kenden, maar hun hart brandde in hen op een verwonderlijke wijze, en als Hij het brood breekt, valt het hun in 't oog, gaat het hun door 't hart, dat het de Heer is. Ja, een herkenning moet er in de Eeuwigheid

plaats hebben, of er zou iets aan het geluk der zaligen ontbreken.

Heil ons! wij zullen daar onze lievelingen vinden en - h e r k e n n e n ! Welk een zaligheid, als dan de reeds lang gemiste, in het lichtkleed der verheerlijking, ons in de oogen straalt, de armen der liefde zich weder openen, het oog, waaruit ons zoo dikwijls de hemel toelachte, met liefvallige vriendelijkheid glinstert, en de mond spreekt: ‘Nu ben ik voor eeuwig de uwe, nu kan ons niets meer scheiden!’ Verbeeld u wat het zijn zou, als er, nadat gij reeds dagen lang door de droefheid over uwen afgestorvene gefolterd waart, een licht in u opging en gij zijn dood slechts gedroomd hadt; als gij bij uw ontwaken bevondt dat hij nog leefde, of, als men u in uwe bitterste smart, plotseling de tijding bracht, dat het slechts een schijndoode was, die weder in dit leven terugkeerde - onze dood is toch niet meer dan een schijndood, de stervenden keeren weder in het leven, de levenden zijn in den dood! - Of wel, verbeeld u, dat de stem der Almacht in het graf drong en de banden des doods verbrak, zoodat de als verloren beweende lieveling levend te voorschijn kwam. Wie zou in staat zijn deze uwe verrukking te beschrijven? Wat geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, wat in geens menschen hart opgekomen is, heeft God bereid dengenen die Hem lief hebben; en dit ééne zou Hij hun niet bereid hebben? Hoe zou Hij de getrouwheid, waarmede gij, dierbare vrienden! ons geliefd en voor ons geleefd, geleden, gestreden en u-zelfen ten offer hebt gebracht, ooit beter beloonen, dan wanneer hij ons weder tot u leidde? dan door ons geluk, waarvan gij getuigen zijt, door onzen dank, door onze eeuwige liefde?

DR. FRED. EHRENBERG.

Na een uitvaart.

.....
 Neen, onze eigen zielepanden
 Staan we toch zoo koel niet af,
 Want de Liefde houdt haar banden,
 Al verheft de Hoop haar staf!
 Lang nog zien we, diep bewogen,
 't Worstlen van dien vlotten geest,
 En dien blik der stervende oogen
 Die zijn nachtgroet is geweest.
 En al weet ook onze smarte:
 'Nu eerst leeft hij bij zijn Heer,'
 Vaak verspreekt zich mond en harte
 In een droef: 'Hij is niet meer!'

Zij nochtans, wier stof wij dragen,
 Zien terwijl, uit hooger sfeer,
 Op ons klagen en beklagen
 Met een kalmen glimlach neêr.
 Treuren zouden ze om òns treuren,
 Lijden zouden ze om òns leed,
 Zoo door 's Hemels vrededeuren
 Aardsche weemoed binnengleed.
 Neen, voor h e n geen medelijden,
 Die in eeuwig zielsverblijden

Juichen in Gods hemelrijk:
 Wij, nog zwoegende in dit slijk,
 Wij juist vergen mededoogen!
 Wij zijn de armen in hunne oogten!...
 Zijn de vleuglen onzer ziel
 Niet nog pas ter helft volwassen?
 Dobbert niet onze arme kiel
 Midden op de groote plassen?
 Vaak nog missen we onzen God!
 Ginds eerst lacht de Vaderwoning,
 En of onze olijf al bot,
 Och, nog ver is onze krooning!...
 Weg dan met een weeklijkheid
 Die de zaligen beschreit!
 Onze lieve dooden leven,
 Onze lieve dooden zweven
 Om en bij ons, voet voor voet.
 Voelen wij 't in hun nabijheid
 Wat er nog geworsteld moet,
 Eer de zon van Christus' vrijheid,
 't Nieuwe Leven, ons begroet!
 Leeren we aan Zijn kracht ons laven,
 Elken dwazen wensch begraven,
 Die zich tegen Hem verzet,
 En met vurig zielsgebed
 D'ouden schrik van 't Vleesch bestrijden,
 Die ons bij het graf verplet!
 Leeren we ons in Hem verblijden,
 Die van dood en doodsangst redt!
 O, dan worden de enge groeven

Groene oasen voor 't gezicht,
 Vredekaamren, die het licht
 Dèzer waereld niet behoeven:
 Dan doorspeelt een morgengloed
 De avondwolken die er hangen,
 En ons dorstend zielsverlangen
 Schept er uit Gods overvloed
 Priesterlijke lofgezangen,
 Koninklijken heldenmoed!...

Ai, wat vriendlijk stargewemel
 Glimlacht van den hemelboog!
 Zóó blinkt Gods onzichtbre hemel
 Ook van menig vriendenoog:
 Duizende gekroonde helden,
 Die, met hun gebed alleen,
 Eens door vuur en golven snelden,
 Leegren om ons strijdperk heen.
 Duizende verlostte zielen
 Blazen ons in hemelgloed,
 Bidden meê zoo vaak wij knielen,
 Gaan ons juichend te gemoet.
 Aan de spitse van den stoet
 Blinken onze lieve dooden,
 Die ons wenken, die ons nooden...
 Heere Jezus! Geef geduld,
 Tot - Gij-zelf ons nooden zult.

J.J.L. TEN KATE.

De dag breekt spoedig aan.

De dag breekt spoedig aan, de groote dag der dagen,
 Die dood en grafkuil uit de schepping weg zal vagen. - -
 Dan zal de teedre gâ, voor een onsterflijk leven,
 Den vriend van hare ziel in de open armen zweven,
 Hem drukken aan de borst, en juichen dat het graf
 Den toevertrouwd schat zoo heerlijk wedergaf!
 Dan zinkt op nieuw de vriend aan 't hart zijns vriends ter neder,
 Dan vindt de moeder haar geroofden zuigling weder!....

R. FEITH.

Gedachten van Eavater.

I.

Noch ik noch eenig sterveling weet, hoe het onzer ziel zijn zal na den dood van ons lichaam; en toch even zeker als ik ben, dat Hij goed is die niets dan goed doet, even zeker ben ik er van, dat de Liefde onzen ontbonden geest een volmaakte vrijheid zal schenken, een duizendvoudig leven der blijdschap in God en een onuitputtelijke kracht om allen meê te zaligen, die voor zaligheid vatbaar zijn.

O, die onvergelykelijke vrijheid des ontbondenen! O, dat lichtsnel omhoog stijgen des welwillenden! O, die mededeelingskracht

des minnenden! - Welk een licht zijn geheele wezen! Welk een leven in alle punten zijner natum! Welke stroomen van verkwikking en verzadiging vloeien zijner edele en nu geheel gerijpte behoeften van alle zijden tegen! Welke heirscharen van liefelijke gestalten breiden de verlangende armen naar hem uit! Welke harmonische stemmen weêrklinken uit het gewemel van deze blinkende chooren: 'Geest van onzen geest! hart van ons hart! liefde uit de bron der liefde! liefhebbende ziel! gij zijt de onze en wij zijn de uwe. Ieder onzer is de uwe, en gij zijt voor ieder onzer de zijne! Onze God is de Liefde, en God, de Liefde, is de onze. Wij zijn allen Godes, en de Hoogste Liefde is zalig in onzer aller zaligheid!'

II.

O, mijn Vriend! daar bestaat een onverbrekelijk verband tusschen hetgeen gij de z i c h t b a r e en de o n z i c h t b a r e waereld pleegt te noemen: een onafgebroken gemeenschap tusschen de liefhebbende bewoners der aarde en des hemels; een weêrkeurig, weldadig inwerken van de eene waereld op de andere. Hoe meer gij u met deze gedachte vertrouwd zult maken, des te meer zult gij van hare waarheid en waarde en heiligheid overtuigd worden. Vergeet het niet, o nagebleven broeder! gij leeft zichtbaar in de u nog onzichtbare waereld. Vergeet het niet: daar is blijdschap in het rijk der liefhebbende geesten over uwen wasdom in reine, onbaatzuchtige liefde; want alle liefde wordt, zonder dat gij het weet, door de hemelsche geesten van zelve als liefde opgemerkt en erkend, en het is misschien veelmeer letterlijk waar dan een mensch denken kan, wat de Heer zegt: 'Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijnen naam, daar ben ik in Hun midden.'

Indien ons hiernamaals geen weêrzien wachtte,

indien er in de Eeuwigheid geen herinnering aan ons tegenwoordig leven en geen vernieuwing onzer aardsche verbintenissen plaats had, zou de Hemel ééne zijner zoetste en wezendlijkste vreugden voor ons missen. -

Hoe dierbaar en boven alles aangenaam is ons hier niet reeds dikwijls de herinnering aan het verledene! Hoe dikwijls vergeet dan onze geest al wat hem omringt! Hoe gaarne ontbeert en versmaadt hij elke tegenwoordige vreugde, elk tegenwoordig genot, wanneer hij zich de geschiedenis van vorige tijden vertegenwoordigt en in het herhaald gevoel van te voren genotene zaligheden nog eenmaal weiden mag! -

En wat kan, onder alle vreugde der aarde, tegen de dadelijke wederkeering van den verloren omgang met eenen vriend opwegen? wat, tegen de dadelijke herstelling van vroegverscheurde en langbeweende verbintenissen met onze beminden?

Is onder alles wat anders het hart verheugt, onder alle vreugden der zinnen, onder alle vreugden des overvloeds of der eere, is er zelfs onder alle edeler vreugde van het gezellig verkeer wel ééne die sterker het gevoel aandoet, wier werkingen weldadiger zijn en meer geluks stichten, dan de vreugde des wederziens, na een lange of zelfs hopelooze scheiding? - Wanneer beroepsbezigheid of tegenspoed den echtgenoot en vader uit den schoot van zijn gezin, uit de armen van vrouw en kinderen rukte, en in dreigende gevaren, op onstuimige zeën, op het bloedige slag-

veld, of in andere bedenkelijke omstandigheden bracht, waar dood en verderf altijd aan zijne zijde waarden; en hij komt dan terug uit zulke gevaren en valt de huisvrouw zijner jeugd aan het luidkloppend hart, en zijne kinderen hangen aan zijn hals en weenen dat zij hem weder hebben; - wanneer de lang afwezige, lang reeds verloren en dood gewaande zoon weder in de armen der bekommerde moeder ijlt: waar toch heeft de gantsche uitwendige waereld eene vreugde als deze vreugde, eene verrukking als deze verrukking? Zou ons dus niet ontwijfelbaar in de toekomstige waereld eene der zoetste vreugden, waarvoor wij vatbaar zijn, zou ons niet ééne der zaligste genietingen ontbreken, wanneer ons de herinnering aan onze hier beleefde dagen ontbrak, wanneer er geen vernieuwing onzer verkeerung met onze beminden plaats had?

Daarenboven zou dan het gantsche tijdvak van ons tegenwoordig aanwezen zoo goed als voor ons verloren zijn; ten minsten hadden dan alle goede gevolgen van ons aardse leven en alle toekomstige vreugdgenot niet de helft van de bekoorlijkheid voor ons, welke zij hebben konden, dewijl wij van hunnen samenhang met ons tegenwoordig doen en laten, en van de wijze waarop wij voor deze vreugde vatbaar werden, niets hoegenaamd zouden weten! Maar nemen wij de herinnering onzer daden en lotgevallen, ons bewustzijn en onze persoonlijkheid mede in de andere waereld over, dan moet uit dit bewustzijn en uit deze herinneringen noodwendig een verlangen naar hereeniging met diegenen, die wij hier kenden en beminden, in ons geboren worden. - En God zou dit verlangen onbevredigd laten, en het daardoor tot een nimmer opdrogende bron van geheime mismoedigheid in onze ziele maken? - Hij zou het toelaten, dat elke andere zaligheid, die wij genoten, door dit verlangen beneveld, dat deze éénige

ledigheid in ons hart nimmer vervuld zou worden? ‘Hij wil’ - zoo zegt Zijn heilig woord¹⁾ - ‘meer dan overvloedelijk doen boven alles wat wij bidden of denken’; en zou Hij dan dit niet doen, dat wij denken, verstaan en hopen, en dat wij zoo dikwijls met vuur en tranen van Zijn liefde afsmeekten?

Maar daar is meer.

De Eeuwigheid moet, naar de uitdrukkelijke verzekeringen der H. Schrift, den goeden menschen alles ophelderen, wat hier voor hen in Gods oogen en leidingen ondoorgrondelijks was. Zij moet hun al het goede, dat zij, zonder daarvoor beloond te worden, hier op aarde deden, en al het lijden dat zij onschuldig droegen, ruimschoots vergoeden. Maar dat een en ander schijnt, zonder herinnering aan het tegenwoordige leven, en zonder vernieuwing onzer aardsche betrekkingen, onmogelijk. - De eeuwigheid moet ons alles ophelderen wat ons in Gods schikkingen en leidingen met de Zijnen in dit leven donker en ondoorgrondelijk bleef. ‘Hier’ - zegt een Apostel des Heeren²⁾ - ‘hier kennen wij ten deele; maar wanneer het Volmaakte zal gekomen zijn, dan zal het gedeeltelijk-kennen ophouden; want wij zien nu door een duister glas raadselachtig, maar dan zullen wij zien van aangezicht tot aangezicht.’ Maar hoe zou deze opheldering en ontwikkeling mogelijk zijn, indien wij, hetgeen wij-zelfen hier ondervonden en aan anderen zagen, dáár niet meer wisten? Hoe zou zij mogelijk zijn, wanneer onze bekendschap met onze tijdgenooten dáár niet vernieuwd werd; wanneer wij van hunnen toestand en hunne lotgevallen in de eeuwigheid niets meer gewaar werden, en het dus ook nooit beoordeelen en inzien konden, waarom God hen op dien donkeren en doornigen weg geleid en hoe Hij Zijn wonderbaren

1) Efez. III:20.

2) 1 Kor. XIII:9, 10, 12.

raad heerlijk met hen uitgevoerd had? - De Eeuwigheid moet alles beloonen wat in het aardsche leven onbeloond bleef, al het goede dat wij hier volbrachten, al het onschuldig lijden dat wij hier verdroegen. 'Laat ons' - zegt de Schrift¹⁾ - 'in het goeddoen niet vertragen; want te zijner tijd zullen wij maaien; die met tranen zaaien, zullen maaien met gejuich; en onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat, werkt ons een gants zeer uitnemend gewicht van heerlijkheid.' Maar ook deze vergeldingen schijnen ten aanzien van menige deugd die wij hier beoefend hebben, en van menig lijden dat wij hier doorstonden, zonder herinnering aan ons aardsche leven, en zonder hereeniging met onze tegenwoordige beminden, nauwelijks denkbaar. Zonder h e r i n n e r i n g van het verledene kan ook geen belooning van het verledene plaats hebben; ten minsten zou ik dan niet weten, dat het geluk waarmede God mij zegent, een gevolg en loon van mijn aardsche leven was; maar, zonder deze bewustheid verliest dit geluk, hoe groot het ook op zich-zelf moog wezen, toch al het eigenlijk beloonende, al het verheerlijkende voor Gods wijsheid en rechtvaardigheid. Maar ook zonder h e r e e n i g i n g met diegenen die wij hier gekend en bemind hebben, zonder bewustheid van hunnen toestand en lotgevallen in het Andere Leven, schijnt ten minsten menige vergelding onzer deugd en menige vergoeding van onzen kommer onmogelijk. Wat zou dan den teederen vader beloonen, die zijn gemak en zijn rust en elke andere vreugde des levens opofferde, om zich geheel aan de opvoeding van zijn kroost te wijden? Wat de getrouwe, zorgvuldige moeder, die zoo menig zuren dag, zoo menig slapeloozen nacht voor haren lieveling gewillig doorstond; zoo menig bloe-

1) Gal. VI:9. Ps. CXXVI:5. 2 Kor. IV:17.

digen traan weende, wanneer hij met krankheden en gevaren worstelde, en ter vervulling harer moederlijke plichten, zoo menig kostelijk offer bracht? Wat zou die edelen voor hunne deugd en hunne smart beloonen, wanneer de voorwerpen hunner teederheid en trouw nu juist in de jaren eener naderende rijpheid daarheen sterven, en het geheele, met zooveel moeite opgetrokken gebouw van schoone verwachtingen op éénmaal instort? Wat zou dan den echtgenoot beloonen, die het boven duizenden verdiende en door teederheid en liefde hoe langer hoe meer zocht te verdienen, om met de vriendin van zijn hart, die op denzelfden toon met hem gestemd was, een lang gelukkig leven door te leven? Wat zou hem zijne ondragelijke smart verzoeten, wanneer dat verbond der reinste vriendschap, nauwelijks toegehaald zijnde, weder vanéengereten wordt? Wat, hem voor die lange reeks van vreugdelooze, eenzame dagen beloonen, indien elke scheiding, eeuwige scheiding is?

Voorzeker is God rijk genoeg, om ons andere vergeldingen voor elke beoefening der deugd en voor elk doorgestaan lijden toe te deelen, vergeldingen, die geen oog gezien en geen oor gehoord heeft; maar de evenredigste vergelding, de meest gewenschte, de wenschenswaardigste, zou zonder *W e d e r z i e n* toch onmogelijk zijn. En wáárom zouden wij het van Gods macht en goedheid niet vertrouwen, dat Hij ook deze rechtvaardiging Zijner wetten en wegen, ook dit zoo vurig verlangde loon der deugd en der liefde, der lijdzaamheid en der smarte, ons niet ontzeggen zal?

Dr. C.G. RIBBECK.

Aan bedroefden.

Schept moed! - Gij vindt uw dierbaar pand
 In onbevleken gloriestand,
 Verleiding, vrees, gevaar, ellende en smart te boven;
 Geheel gevoel, geheel genot,
 Nabij zijn Heer, zijn Vriend, zijn God,
 Wiens liefde Tijd noch Dood noch Hel hem kan ontrooven.

Mr. JAN DE KRUYFF.

Eicht in den nacht.

In der waarheid! wij, getuigen en gezanten van Christus, wij hebben een woord van vertroosting en versterking voor de bedroefden, en nooit is ons het afleggen dier getuigenis zóó kostelijk als aan den rand van een gapend graf. Dat komt, omdat wij er niet ons gebrekkig menschenwoord doen hooren, maar het woord van dien God die ons geschapen heeft en die ons op zal wekken uit den doode. Wij beroepen er ons op een heerlijk en goddelijk feit, dat allen twijfel wegbant en elke duisternis verdrijft. Wij wijzen er op dien dag, den schoonsten dag na den val, waarop de grafsteen ter zijde werd gewenteld en de Christus Gods herrees,

als de overwinnaar van dood en helle. Sints hij door het graf is doorgedaan, is de schrik des grafes verdwenen; want Jezus heeft in de donkere groeve een heerlijke hoop achtergelaten, als een lichtstraal des hemels. Wij weten dat Hij de eersteling is dergenen die ontslapen zijn: de verlore Menschheid-zelve is opgestaan in Zijn persoon. Hier is iets meer dan een redeneering of een betoog; hier staan wij tegenover de werkelijkheid van het Eeuwige Leven, zegevierende op de werkelijkheid des Doods. Nu kunnen wij dan ook op de plaats-zelve der ontbinding den lofzang des Apostels aanheffen: ‘Dood, waar is uw prikkel? Graf, waar uwe overwinning?’ Nu kunnen wij zeggen: ‘Wie in Christus gelooft, zal niet sterven!’ En vraagt men ons, waar de onsterfelijke ziel blijft, wanneer het lichaam tot stof wederkeert? dan behoeven wij den vinger niet op te heffen naar het nevelachtig verschiet van een onbekenden hemel, maar wij noemen het Huis des Vaders, waar de Heiland ons plaats bereidt en waar de Zijnen met Hem verborgen zijn in God, tot zij met Hem in heerlijkheid zullen geopenbaard worden. Nu kunnen wij tot de treurenden spreken van een liefde Gods, die ons alle dingen doet medewerken ten goede, en van een gezegend lijden, dat uitloopt op een eeuwigen triomf. Voorwaar, voorwaar! wat God vereenigd heeft, kan de dood niet scheiden; en eenmaal ontfangen wij de onzen uit des Heeren eigen hand terug.

Daar is meer. In zekerer zin geeft de Heer ons de dierbaren die wij verloren, reeds h i e r terug. Of geeft Hij ze ons niet weder, wanneer Hij ons zulk een stellige overtuiging hunner opstanding geeft? Geeft Hij ze ons niet weder, wanneer Hij ons hen doet aanschouwen als nevens Hem gezeten in Zijne Heerlijkheid? Wij gevoelen hunne nabijheid, n u de afstand tusschen aarde en hemel

verdwijnt, waar het geloof zijn vlucht neemt op de vleugelen des gebeds.

Leven wij niet in gemeenschap met hen, zelfs in dit tegenwoordige leven? Neen, als de dagen der rouwe voorbij zijn gegaan en wij terugkeeren tot den arbeid des levens, behoeven wij de naweën onzer droefheid niet in vergetelheid te smoren. De vergetelheid is als een tweede dood voor hen die wij liefgehad hebben. Het is ook een dood voor ons, omdat hunne herinnering in ons niet kan verzwakken zonder dat ons harte verarmt. Die vertroosting begeeren wij niet, omdat zij treuriger is dan die treurigheid-zelve, die zij weg wil nemen. Wij kunnen onze levenstaak weêr moedig opvatten met hen, die God ons heeft afgeëischt. - Daar bestaat als 't ware een geestelijk wederkomen onzer welbeminden in ons midden, na den grooten slag. De gedachte aan hen heeft niets bitters voor ons; en wel verre van die te verbannen, kweeken wij haar dankbaar aan in ons hart. Zij maakt ons lossen van de aarde en brengt ons dichter bij den hemel: zij voert ons als bij vervroeging den kring der gezaligden binnen, waar ook onze plaats door den Heer is bereid! Zoo wandelen we dan voort in wezendlijke gemeenschap met hen, die ons bij God verbeiden. Zij hebben zich voor ons geschaard bij die wolke van getuigen, die, naar de schoone gedachte in den brief aan de Hebreëen, de onzichtbare met de zichtbare Kerk in een heilige aanraking brengt. De herinnering aan de uitnemende dienstknechten Gods die wij gekend hebben, aan die mannen die den strijd der waarheid met kracht en oodmoed gestreden hebben, zoowel als de teedere en vrome gedachtenis van hen die op het innigst met ons verbonden waren, zweeft boven ons!

Der wolk gelijk, die Israël den weg wees in de woestijn, vergezelt ons die wolk onzer verheerlijkte broeders, ons voorlichtende

en bemoedigende. Zoo blijft het Christelijk Huisgezin inwendig vereenigd, ook als het door den dood getroffen werd. Het is niet gescheiden van de leden die het verloren heeft, en de droefheid heeft de leden die op aarde achterbleven, met des te hechter banden omstrengeld. Het gantsche gezin is meer dan ooit bevestigd en ontving als 't ware een nieuwe wijding.

En terwijl ik alzoo gewezen heb op het Huisgezin op aarde, gedompeld in rouwe, zou ik nu op het Huisgezin in den hemel moeten wijzen, voor immer hereenigd in heerlijkheid. Hier stuiten we op een groote verborgenheid. Toch willen wij het gaarne uitspreken, dat wij gelooven aan een voortbestaan van het Huisgezin in den hemel, dat is: in het Nieuwe en Heilige Leven dat God ons heeft weggelegd in een waereld, waar alles vrede en eenstemmigheid zijn zal. Gewis, het Huisgezin zal een verandering ondergaan, want het zal verheerlijkt worden. Het zal met het gezin gaan gelijk met elk zijner leden: het verderfelijke moet onverderfelijkheid aandoen. De aardsche, onvolmaakte inrichting zal door een hemelsche worden vervangen, maar het wezen blijft bestaan. Zoodra wij aannemen, dat onze eigen persoonlijkheid, en daarmede de herinnering aan het eerste leven op aarde, ongeschonden bewaard zal blijven, houden wij er ons van verzekerd dat de meer bijzondere band, die hier beneden de reisgenooten vereenigde, daar Boven op nieuw zal worden aangeknoopt, gereinigd van alle zelfzucht en zonde. Vergeten wij niet, dat de liefde Gods zoowel een bijzondere als een algemeene is. Verbeelden wij ons niet, dat een veeleer onbepaalde dan onmetelijke liefde, die geen wijziging of verscheidenheid kende, daarom juist een hooger trap van volmaaktheid bezitten zou. Hoe zou het mogelijk zijn, dat zij, die in het tegenwoordige leven door den wille Gods

ten nauwsten met elkander vereenigd waren, die hetzelfde kruis droegen, die de gemeenschap der heiligen in al hare innigheid smaakten, zulk een reinen omgang in 't Hemelsch vaderland niet zouden voortzetten? Maken wij toch de tegenstelling tusschen het Christelijk en het Eeuwige Leven niet al te groot! Hebben wij niet reeds in zekere mate het Eeuwige Leven? Hebben wij het niet in kiem en beginsel? Christus bezat het in zijne volheid, omdat Hij zonder zonde was. Hij heeft het Hemelsche Leven reeds op aarde geleefd. En toch, schoon hij de geheele menschheid lief had, heeft Hij toch Zijne vrienden gehad en onder Zijne vrienden één uitverkoren Discipel, dien Johannes, die zich-zelven noemde den discipel dien Jezus lief had. Meer heb ik niet noodig, om te gelooven aan het voortbestaan van het Christelijk Huisgezin en van de teedere verknochtheid die het eenmaal te samen hield. Het Evangelie leert ons, dat er tusschen de 'buitenste duisternis' en de verblijfplaats der gelukzaligen een 'onoverkomelijke klove' gesteld is; maar tusschen de verlostte aarde en den hemel bestaat geen klove. Het leven des hemels is voor ons begonnen, en als wij beter Christenen waren, zouden wij het dieper gevoelen. Gij bedriegt u niet, o gij, die in de scheiding met vreugde denkt aan het Wederzien ter rechterhand Gods! Die hoop, die zoo verkwikkend is voor uwe ziele, is welgegrond, indien immers het schepsel niet op den voorgrond staat bij uwe uitzichten in de eeuwigheid en uw verlangen naar den hemel niet in de e e r s t e plaats het verlangen is om hen weder te vinden, die gij op aarde hebt liefgehad. Wanneer het zoo ware, zoudt gij onder het dekkleed van hemelsgezindheid een zondige waereldsgezindheid koesteren: want de hemel is niet alleen een zalige woning, het is ook een heilige plaats: het oord waar de orde volkomen hersteld is, en waar God volstrekt over de harten heerscht. Die deze hope

in zich heeft, reinige zichzelf, gelijk Hij rein is die hem hopen leert en de hope niet zal beschamen!

EDM. DE PRESSENSÉ.

Broederliefde bij de liefde tot allen, ook in den hemel.

Men heeft wel eens beweerd, dat de Bijzondere Vriendschap zich in den Hemel op zal lossen in de Algemeene liefde, en dat een hooger mate van toegenegenheid voor dezen of genen dan voor allen, een blijk van bekrompenheid zou zijn, een volmaakt-rechtvaardige onwaardig. Maar vinden wij dan bij den besten Christen op aarde iets dat naar een zoodanige schijnvolmaaktheid zweemt? Leert de ondervinding misschien, dat Gods kinderen, hoe ook zij toenemen in liefde tot alle menschen, minder vatbaar worden voor bepaalde vriendschap, minder hartelijk voor hunne bloedverwanten en betrekkingen en de meer vertrouwde medereizigers op den levensweg, die zij zich uit de broederen hebben uitgekozen? Dat zij verre! Men houdt het er, integendeel, algemeen voor, dat de beste Christenen, en zij die het meeste vervuld zijn zoowel van broederlijke liefde jegens alle huisgenooten des geloofs als van algemeene welwillendheid en dienstvaardigheid jegens al hunne medeschepselen, ook het warmste en standvastigste zijn in hunne bijzondere vriendschap. En waarom dan zou het Hiernamaals anders zijn? Waarom zou in den hemel de Bijzondere Vriendschap meer dan op aarde verloren moeten gaan in de Algemeene Men-

schenliefde? Maar wij hebben een afdoend bewijs, dat het alzo niet behoeft te wezen. Niemand zal wel veronderstellen, dat een Christen in den staat der heerlijkheid volmaakter zal zijn dan zijn groote Meester reeds hier op aarde was. Wij zullen wel immer op een onmetelijken afstand beneden Hem blijven. Welnu, hoezeer Hij alle menschen liefhad, en wel zoo als niemand voor of na Hem, daar Hij voor ons gestorven is toen wij nog vijanden waren, toch was Hij vatbaar voor het menschelijk gevoel van vriendschap. Hoe lief had Hij de Discipelen, die hem overal volgden: en toch, ook onder deze onderscheidde hij er éénen, die bij uitnemendheid *Zijn vriend* was. Als dan Jezus zich zijn Johannes niet schaamde, zouden wij de behoefte aan een Johannes wel waarlijk en ooit ontwassen?

Ik houd er mij, integendeel, van overtuigd, dat de uitgestrektheid en volmaaktheid der vriendschap niet weinig tot onze gelukzaligheid hiernamaals zou toebrengen. Hoevelen hebben er niet in allerlei tijden en aan allerlei plaatsen geleefd, die elkanders aangezicht nooit gezien hebben en nochtans zóózeer overeenstemden in gevoelens en beginselen, dat zij, van de eerste ontmoeting af aan, elkander gewis de warmste sympathie zouden hebben toegedragen. Hoe menig een voelt zich vaak, onder het lezen des bijbels, door deze of gene figuur boven alle andere aangetrokken, bij den stillen wensch: ‘Och, had ik hem of haar gekend!’ Waarom zou zulk een verlangen in een toekomstigen staat niet vervuld kunnen worden? De begeerte om, bij voorbeeld, een Apostel Paulus of Johannes te zien en persoonlijk te leeren kennen, is toch den edelsten en reinsten mensch niet onwaardig. Wie zal haar ongerijmd of aanmatigend noemen en ongeschikt om ooit te worden verwezendlijkt? Zeker, de grootste vreugde die den gezaligde wacht, zal wel bestaan in het van aangezicht tot aangezicht

ontmoeten van den eenigen, dierbaren Meester; maar dit neemt niet weg, dat de hemelsche blijdschap toch ook voor een deel zal bestaan in de kennismaking met de grootste Zijner heiligen en vooral met de zulken onder hen, die wij voor onze geestverwanten bij uitnemendheid erkenden.

In deze waereld, verder, zijn onze vriendschapsbetrekkingen beperkt, niet alleen tot onze tijd- en landgenooten, maar tot een klein gedeelte van deze, ja zelfs tot een klein gedeelte van hen die ons niet onbekend zijn, die wij voor achtenswaardig en beminnelijk houden en die, onder andere omstandigheden, misschien tot onze beste vrienden zouden behoord hebben. De opheffing van alle beletselen, die hier vaak het verwante van het verwante gescheiden houden, acht ik een van de wenschenswaardigste en waarschijnlijkste zegeningen eener Betere Waereld.

Eindelijk, ik zie niet in, waarom zij, die onze dierbaarste vrienden op aarde geweest zijn, dat ook in den hemel niet zouden blijven, met volle kennis en herinnering hunner vroegere vriendschap.

Dr. WHATELY.

Aartsbisschop van Dublin.

Aan een lieven doode.

Gij hebt o n s niet toebehoord, toen gij nog op aarde wandeldet, gij waart des Heeren. En zoo dan kunnen wij niet anders dan danken, dat gij ons zoo lang geleend zijt geweest en - datgene vasthouden wat wij door u ontvangen hebben.

Zalige geest! gij blijft onder ons wonen. Van het beste, dat gij zelf bezeten hebt, hebt gij ons zooveel gegeven, dat wij u nog bezitten nadat gij ons ontnomen zijt. Klaar en duidelijk alsof wij u nog zagen, staat gij in ons midden, zoodat wij u nog kunnen raadplegen en uwe lippen ons nog leeren, ook nadat de dood ze reeds gesloten heeft. Gij hebt op aarde voor ons gebeden en gewaakt, met zóóveel trouw en innigheid, dat de zegen uwer voorbede ook thans nog niet is uitgeput, maar op ons neêr zal dalen, zoo lang wij leven, als een verkwikkende hemeldauw. Ook te midden der aanschouwing in het Eeuwige Licht, zult gij ons niet vergeten; want het Eeuwige Licht is toch niets anders dan het licht der Eeuwige Liefde, en uwe g e d a c h t e n aan ons zullen g e b e d e n zijn.

Dr. A. THOLUCK.

Waarom?

Ach, waarom altijd weér die oogen rood bekreten,
 Die klachten om de doên, die gij niet wederziet?
 Kortzichtigen! hebt gij in 's Heeren raad gezeten?
 Miskent uw troostloos wee de Hoogste Liefde niet?

Wie zegt u, dat niet ginds de dierbren, u ontnomen,
 Den nacht verwisselden voor eeuwgen zonneshijn?
 Dat gij, die waant gij waakt, iets anders doet dan droomen?
 Dat zij, de ontslapenen, niet juist de ontwaakten zijn?

Wie zegt u, dat niet ginds, met rozen op de wangen,
 Uw doodsbleek kindeken aan Jezus' voeten zit,
 Uw broeder 't voorspel zingt van blijde welkomstzangen,
 Uw bruid de feestkroon vlecht, uw moeder voor u bidt?

Waarom dan altijd weêr uw eigen klacht beluisterd,
 Uw smart getroeteld, in uw eigen hart gewroet,
 Die tranen steeds geplengd, en nooit het woord gefluisterd:
 'Tot hiertoe, verder niet! Uw Heiland leeft, houd moed!'

De zware steen is lang door de Englen weggeschoven:
 Alleen de zweetdoek bleef in de onderaardsche cel.
 Daar is een balsem voor de zielen die gelooven,
 Een Hemel achter 't Graf, een Weêrzien na 't Vaarwel!

Een Weêrzien! Zalig woord. O, vroeggestorven vrinden,
 Herhaalt het, waar ik klaag! En, klagend hart, zwijg stil!
 Verliezen moet hij hier, die ginder weêr zal vinden,
 En tijdelijk sterven die voor eeuwig leven wil!

Hen weêrzien voor altijd! die dierbren van voordezen!
 Hereenigd! saamgevat in 't zaligst Zielsverbond!
 O, elke Wanhoopsklacht zou nu Godslastring wezen,
 Daar ieder kruis op 't graf de Onsterfelijkheid verkondt!

J.J.L. TEN KATE.